

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Andra Kammaren. Nr 29.

Fredagen den 8 april.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande april.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Andra kammare Herr Per Anderson i Arvika är sängliggande sjuk i Angina och sålunda oförmögen att tillsvidare bevista kammarens förhandlingar, intygas härmed.

Stockholm den 8 april 1910.

E. F. Hellberg.
Leg. läkare.

§ 3.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner, och hänvisades därvid till jordbruksutskottet propositionerna:

angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp;

angående upplåtande af två till förra länsmansbostället Bossgård nr 3 i Östergötlands län hörande lägenheter;

angående försäljning af vissa områden från kungsgården Räfsnäs nr 1 i Södermanlands län;

angående försäljning till Mjölby kommun af ett till förra sergeantsbostället Hulje nr 5 Södergården i Östergötlands län hörande område; och

angående försäljning af en tomt, hörande till ett invid Jörns järnvägsstation beläget område af kronoparken Västra Jörnsmarken i Västerbottens län.

Till bevillningsutskottet öfverlämnades propositionen med förslag till förordning angående uppgifter om befolkningens yrken för folkräkningen den 31 december 1910.

Härefter remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Väster-norrlands län m. m.

Vidare hänvisades till bankoutskottet propositionen angående pension åt tillförordnade notarien hos riks-försäkringsanstalten C. Backman.

Till jordbruksutskottet öfverlämnades härpå propositionerna:
angående upplåtelse till riksbanken af den s. k. landshöfdingens trädgård i Kristianstad; och
angående upplåtelse till Sofiahemmet af visst område å kungl. Djurgården.

Härefter remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande af elektrisk belysning och värmeledning inom vissa delar af Vadstena hospital.

Till bankoutskottet öfverlämnades propositionen angående ändrade grunder för barnmorskornas pensionsanstalt.

Vidare hänvisades till statsutskottet propositionen angående uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf m. m.

Slutligen remitterades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående pension till vissa förmän och arbetare vid statens järnvägar.

§ 4.

Härefter föredrogos hvar efter annan och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott nr 2 de på kammarens bord liggande motionerna, nämligen af:

- herr *Pettersson* i Södertälje, nr 269,
» *Åkerman*, nr 270,
» *Jansson* i Edsbäcken, nr 271,
» *Lindqvist m. fl.*, nr 272,
» *Söderbergh* i Karlshamn, nr 273,
» *Pettersson* i Bjälbo, nr 274,
» *Hellberg*, nr 275,
» *Schotte*, nr 276 och 277,
» *Jönsson* i Refvinge, nr 278,
» *Tynell*, nr 279,
» *Pålsson*, nr 280,
» *Wilson*, nr 281,
» *Karlsson* i Fjäl, nr 282,
» *Johansson* i Stockholm, nr 283, och
» *Lindley*, nr 284.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 9 och statsutskottets utlåtande nr 2.

§ 6.

Efter föredragning härpå af statsutskottets memorial, nr 23, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande provisorisk lönereglering för befattningshafvare i vissa centrala ämbetsverk, blefvo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna af kammaren godkända.

§ 7.

Statsutskottets utlåtanden nr 24—28, som nu föredrogos, blefve ånyo lagda på bordet.

§ 8.

Till behandling förelåg härefter bevillningsutskottets memorial, nr 15, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande vissa delar af bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse af 3, 8, 41 och 58 §§ af förordningen den 18 september 1908 angående stämpelafgiften, dels ock i ämnet väckta motioner.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förordningen
angående
stämpel-
afgiften.*

Efter föredragning af *punkten 1* lämnades på begäran ordet till

Friherre Bonde, som anförde: Herr talman, mina herrar! Till det nu föredragna memorialet från bevillningsutskottet har jag jämte 5 andra ledamöter fogat en reservation. Vi ha nämligen ansett den förevarande frågan vara af den beskaffenhet, att utskottet bort, innan en voteringsproposition till gemensam omröstning framlades, göra ett försök att sammanjämka kamrarnas olika beslut. I vår reservation ha vi anført de båda paragrafer i riksdagsordningen, på hvilka vi stödjå vårt antagande, nämligen §§ 63 och 65. Herrarna torde finna vid genomläsandet af dessa paragrafer, att det alldeles otvetydigt är utskottets skyldighet att i första hand söka sammanjämka olika beslut, som fattats i de båda kamrarna, och först sedan sådant visat sig vara omöjligt, är det, som voteringsproposition till gemensam omröstning skall framläggas.

Visserligen anför nu utskottet i sin motivering, att det stöder sig på ett uttalande, som gjordes af förra årets bevillningsutskott, att »i fall, likartade med det nu föreliggande, sammanjämkning af kamrarnas skiljaktiga beslut aldrig torde hafva förekommit». Det har blifvit nästan till ett axiom, att så icke varit fallet. Jag har icke varit i tillfälle att genomgå riksdagshandlingarna under den tid, vårt nya riksdagsskick existerat, och jag kan därför icke tillräckligt bemöta ett sådant uttalande. Men säkert är, att det ingalunda varit något enastående faktum, att sådan sammanjämkning af utskott föreslagits och af kamrarna godtagits. Man behöfver icke gå längre tillbaka än till 1903 — det är också framhållet i reserva-

*Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förordningen
angående
stämpel-
avgiften.
(Forts.)*

tionen — då af utskottet utan någon anmärkning från någon af utskottets ledamöter föreslogs en sammanjämkning af de föreliggande olika besluten angående maltskatten. Då ansågs det, att dessa beslut voro af beskaffenhet att kunna sammanjämkas, och det var ingen som opponerade sig emot detta, om det också fanns röster, som höjdes för att sammanjämkningen skulle ske på annat sätt, men att en sammanjämkning skulle ske tog man för alldeles säkert. Och icke desto mindre påstår utskottet helt kategoriskt, att en sådan sammanjämkning aldrig förekommit.

Det är visserligen sant, att det nog ej är så ofta som en sammanjämkning kan med fördel ifrågasättas med afseende å ärenden angående bevilningar och särskildt tullars bestämmande, ty vanligen är det t. ex. somliga, som icke vilja ha någon tull, och andra, som vilja ha tull till ett visst belopp. Att då sammanjämka ett absolut negativt beslut med ett bestämdt yrkande, det vill säga med andra ord noll med ett visst tal, det faller sig naturligtvis mycket svårt, och därför kan svårigen sammanjämkning i tullfrågor, tror jag, förekomma, och det är kanske det utskottet vill syfta på. I utskottet har nu som vid föregående tillfällen framhållits alltid den gamla historien från 1888, då kaffetullen nedsattes af Riksdagen. Då fattade kamrarna olika beslut, och då föreslogs inom utskottet sammanjämkning, men det blef ingen af. Förhållandet beträffande maltskattelagstiftningen är emellertid så tydligt och klart af likartad beskaffenhet med det nu föreliggande, att man verkligen däri kan finna ett tydligt prejudikat att återopas för att utskottet nu borde ha sökt att sammanjämka de olika besluten, isynnerhet i afseende på själfva skatteskalen. Åtskilliga af reservanterna från Andra kammaren önskade som bekant få denna skatteskala något jämnare och mera effektiv för de högre arfsbeloppen; somliga ville gå litet längre, somliga ville stanna vid lägre siffror. Det fanns således olika siffror, hvilka lätt skulle kunnat sammanjämkas. Särskildt hade jag i en reservation föreslagit, att maximalbeloppet inom klass I skulle utgå med 5 procent, medan utskottet hade föreslagit endast Kungl. Maj:ts 4 procent och andra högre belopp. Det var sålunda tydligt och klart, att här förelåg ett framlagdt förslag, nämligen den af mig vid betänkandet fogade reservationen, som med lätthet kunde ha gjorts till grundval för en sammanjämkning och såsom sådan under den förberedande öfverläggningen inom utskottet äfven betraktades; man hade att taga ett fullt genomarbetadt och uppgjort förslag och föreslå kamrarna att godkänna detsamma. Det är visserligen mycket möjligt, jag vill ej säga troligt, att, om ett sammanjämningsförslag kommit från utskottet, detta hade godkänts af denna kammare, men ej af Första kammaren. Men detta är icke något skäl för utskottet att åsidosätta grundlagens klara och tydliga bestämmelse, att det är först sedan det visat sig att sammanjämkning icke kan äga rum, som voteringsproposition till gemensam omröstning skall framläggas.

Jag anser således, att utskottets majoritet härvidlag har, stödande sig på en möjligtvis ganska allmän om också oriktig praxis,

kommit fram med ett omröstningsförslag utan att hafva försökt sammanjämka. Det är naturligtvis mycket betydelsefullt att fästa sig vid praxis, men det ha vi fått höra i denna kammare, att när det gäller våra grundlagars tolkning, får grundlagarnas ordalydelse sättas öfver praxis. När så påstås i det ena fallet, bör det väl äfven gälla i det andra.

Att praxis utbildat sig på detta sätt är naturligt, då den gemensamma voteringen ju är ett maktmedel för dem, som ha majoritet inom Riksdagen, att få sin mening orubbad fram. Men sammanjämningen är ju insatt i grundlagen därför att man önskat, att innan detta enkammarssystem, som ligger i den gemensamma voteringen, anlitas, man skall söka få ihop de olika meningarna; och när detta ganska lätt i många fall kan ske, bör sammanjämkning försökas, innan man använder styrkans rätt.

Jag tror sålunda, att utskottet i förevarande fall ovillkorligen bort framlägga ett sammanjämningsförslag för Riksdagens båda kamrar till den kraft och verkan det kunnat hafva. Men då utskottet icke gjort detta, anser jag, att Andra kammaren här bör häfda den ståndpunkten att så jämlikt grundlagens tydliga bestämelse borde ha skett.

Det är därför, herr talman, jag anhåller att få yrka på, att detta memorial blir till utskottet återremitteradt i det af mig nu angifna syftet.

Häruti instämde herrar *Röing, Kvarnzelius, Branting, Igel, Bromée* i Billsta, *Lundgren* i Varberg, *Jansson* i Edsbäcken och *Eriksson* i Grängesberg.

Vidare yttrade

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Herr talman, mina herrar! Ja, det är nog sant, att grundlagen ifrågasätter, att ett utskott skall försöka i första hand föreslå en sammanjämkning, innan man går till en gemensam votering, men det är också lika sant — som också den föregående talaren erkände — att den praxis härutinnan blifvit rådande i både Första och Andra kammaren, att man godkänt voteringspropositioner, utan att man förut föreslagit eller försökt sig på en sammanjämkning. Detta gäller icke allenast frågor som behandlats i bevillningsutskottet utan äfven sådana från statsutskottet.

I den föreliggande frågan har man nu icke blott haft denna gamla praxis att stödja sig på, utan man har haft ett realskäl, som gjort, att utskottet gått att fatta beslut om voteringsproposition. Det var nämligen på det sättet — såsom också framgick af debatten, som fördes i ärendet förra gången — att man inom utskottet försökte sig på, och det redan i första stadiet af den förberedande behandlingen, att få en sammanjämkning till stånd mellan de olika yrkandena om effektivare arfsskatt och fasthållandet vid Kungl. Maj:ts förslag, men resultatet blef då, att man icke ville veta af något

Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förrordningen
angående
stämpel-
avgiften.
(Forts.)

Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förrordningen
angående
stämpel-
avgiften.
(Forts.)

medlingsförslag; särskildt voro ledamöterna från Första kammaren emot ett sådant förslag. Det förslag, friherre Bonde upptog i sin reservation, var då framställt af mig såsom ett medlingsförslag, men när det icke gick vid den förberedande behandlingen, gick det ej heller nu. Det framgick tydligt under den debatt, som uppstod, när det var fråga om uppsättande af voteringspropositionen.

Då situationen är sådan, frågar jag herrarna: Kan det under sådana förhållanden tjäna till någonting att komma fram med ett sammanjämningsförslag, när man på förhand vet bestämdt, att den ena af kamrarna icke godkänner detsamma? Följden blefve endast, att man drager ut på tiden, och sammanjämningsförslaget har icke något reellt värde.

Af denna anledning har jag varit med om att biträda voteringspropositionen och jag anholder därför, herr talman, att kammaren måtte bifalla det nu föredragna memorialet.

Herr Branting: Herr talman! Den argumentation, som herr Ollas Ericsson framförde, var ju egentligen icke principiell utan mynnade ut i ett yrkande, att vi nu skulle godkänna den föreslagna voteringspropositionen, därför att Första kammaren icke är hågad att ingå på sammanjämnning.

Det förefaller mig verkligen, att detta är ett alltför svagt skäl för Andra kammaren att bestämma sig i en sådan principfråga. Det är alldeles klart, att ifall Första kammaren envisas i denna sak, resultatet ändå till sist blir gemensam votering; men jag förstår icke, hvarför Andra kammaren skall på frågans nuvarande stadium frångå en uppfattning, som kanske dess flertal har, bara för att man vet, att denna icke är väl sedd i Första kammaren. Det synes mig tvärtom lämpligt, att Andra kammaren häfdar sin uppfattning. Om den ansluter sig till den argumentation, som på goda grunder utvecklats af friherre Bonde, så bör den också gifva detta uttryck i sitt votum, och jag ber sålunda att få ansluta mig till yrkandet om återremiss af detta ärende. Det är det enda sätt, hvarpå Andra kammaren kan visa en smula rakhet i ryggen i denna fråga, och för framtiden kan det, när man har den uppfattningen i principfrågan, som här uttalats, vara ganska förståndigt att icke falla undan i onödan, utan stå för sin egen mening.

Herr Nilsson i Bonarp: Det framgår ju ganska tydligt af de uttalanden, som nyss gjordes af friherre Bonde och herr Branting, att man icke förväntar så mycket, äfven om kammaren nu beslutar att återremittera detta ärende. Det framgår, såvidt jag kan förstå af deras uttalanden, att Första kammaren sannolikt kommer att säga nej, och då blir resultatet negativt. Då äfven jag för min del tror, att det skulle blifva så, kan jag icke finna annat, än att det endast skulle blifva en onödig tidsutdräkt genom att nu besluta återremiss. Man vet ju för öfrigt, såsom herr Ollas A. Ericsson förut framhållit, att praxis utvecklats sig i den riktningen, att utskottet numera genast föreslår votering. Statsutskottet sam-

manjämkar ju aldrig, och så har praxis blifvit äfven i fråga om bevillningsutskottet.

För öfrigt kan, mina herrar, om man slår in på sammanjämningsvägen, härigenom skapas en viss hållningslöshet, om jag så får säga. Ty det är sannolikt, att man under sådana omständigheter skulle i detta fall hafva å ena sidan kanske yrkat på en högre arfskatt än den, för hvilken man slutligen ville bestämma sig, och å andra sidan kanske bjudit mindre, för att, om man tänkt sig, att det skulle blifva sammanjämkning, kunna mötas ungefär på halfva vägen. Jag menar således, att det ofta skulle blifva tämligen resultatlöst, om man finge ett sammanjämningsförslag, och jag tror, att särskildt i det nu föreliggande fallet det icke skulle leda till något resultat att nu besluta återremiss af detta ärende.

Jag anhåller därför, herr talman, om bifall till bevillningsutskottets hemställan.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förordningen
angående
stämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Jag nödgas begära ordet ännu en gång med anledning af det sätt, hvarpå här argumenterats af herrar Ollas A. Ericsson och Nilsson i Bonarp. Det förefaller mig vara en ganska egendomlig argumentering att använda i denna kammare, att, därför att man anser sig på förhand veta, att Första kammaren icke skulle godkänna ett förslag om sammanjämkning, så skall man icke vålla onödig tidsutdräkt och fatta ett beslut, som strider mot hvad Första kammaren önskar. Ja, om man skulle i denna kammare i allmänhet följa detta recept, så skulle det verkligen kunna besparas mycken tidsutdräkt, och då skulle många långvariga diskussioner här hafva varit totalt öfverflödiga. Det är nämligen icke endast i detta fall utan äfven i många andra ämnen, som vi på förhand veta, hvad Första kammaren vill och att Första kammaren icke på något villkor kommer att gå in på hvad Andra kammaren beslutar. Skulle man då för att spara tid vilja indraga all diskussion i sådana ämnen, så skulle vi kanske få våra Riksdagar tidigare än nu sker afslutade, men huruvida det skulle vara lämpligt och värdigt den ställning, som Andra kammaren intager såsom den direkt folkvalda kammaren, lämnar jag därhän.

Jag kan således icke på något sätt finna mig öfvertygad hvarken af herr Ericssons i Ofvanmyra eller af herr Nilssons i Bonarp skäl, allra minst det skälet, att därför att praxis utbildat sig på det sätt, som skett, man därför skall åsidosätta grundlagens klara och tydliga bud. Ty, om herrarna läsa igenom 63 och 65 §§ i riksdagsordningen, skola herrarna finna, att det icke är något tvifvel om, att utskottet har skyldighet att försöka en sammanjämkning, innan saken drages till gemensam votering. Jag har icke på något sätt blifvit af de möjligen i deras egen tanke tungt vägande skäl, som anförts af de båda nyssnämnda talarna, rubbad i min uppfattning af saken, utan snarare betydligt stärkt i densamma. Det enda rätta är helt visst, att vi nu återremittera ärendet, och sedermera få vi väl se hvad utskottet kan göra.

Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förordningen
angående
stämpel-
afgiften.
(Forts.)

Herr Ericsson i Ofvanmyra: Jag har för min del icke hört, att någon bestridt, att grundlagen föreskrifver, att man i första hand bör försöka en sammanjämkning. Och hvarken jag eller min vän herr Nilsson i Bonarp har bestridt detta. Men vi påpekade hvad som vore praxis i kamrarna.

Visserligen har friherre Bonde letat fram ett fall, då man försökte sig på en sammanjämkning, hvilken också Riksdagen antog. Men nu är det tvifvelaktigt, om man kan säga, att detta exempel är analogt med det, som nu föreligger. Man kan hafva ganska goda skäl att tvista därom, och när man då har en gammal praxis att stödjä sig på jämte det förhållande, att man verkligen inom utskottet försökt sig på en sammanjämkning på basis af det förslag, som friherre Bonde framlagt i sin reservation, men detta icke kunnat godkännas, så tycker jag, att man har all anledning att följa den praxis, som hittills gjort sig gällande.

Nu begärde jag emellertid ordet för att bestämdt bestrida friherre Bondes påstående, att vi i vår polemik skulle hafva framhållit, att Andra kammaren borde falla undan för Första kammarens mening. Något sådant har aldrig ens fallit i min tanke, utan vi hafva endast velat framhålla åtgärden i fråga såsom den mest praktiska för kammaren, ty när man vet, att resultatet i detta fall icke blir något annat, än att man slutligen får företaga gemensam votering, så är det bäst först som sist att genast besluta sådan votering. Det har således icke varit undfallenhet för Första kammaren, som gjort, att vi ställt oss på denna ståndpunkt, utan detta hafva vi gjort endast af praktiska skäl. Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på godkännande af den uti förevarande punkt föreslagna voteringspropositionen och vidare på bifall till yrkandet om punktens återremitterande till utskottet för ny behandling; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren till bevillningsutskottet för ny behandling återremitterar punkten 1:o) af utskottets förevarande memorial nr 15, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i nämnda punkt föreslagna voteringspropositionen.

Voteringen utvisade 113 ja mot 71 nej, hvadan kammaren beslutit återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

Punkten 2 föredrogs härpå; och yttrade därvid

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! I enlighet med det beslut, kammaren nyss fattat, får jag hemställa, att kammaren äfven måtte besluta att återremittera den nu föredragna punkten äfvensom, med herr talmannens tillstånd, samtidigt yrka återremiss jämväl af de öfriga punkterna i memorialet.

*Angående
ändrad lydelse
af vissa
paragrafer i
förrordningen
angående
slämpel-
afgiften.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att till utskottet återremittera punkten.

Punkterna 3—5.

Jämväl dessa punkter återförvisades till utskottet för ny behandling.

§ 9.

Föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet jordbruksutskottets utlåtanden nr 42—45, Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 26 och Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 27.

§ 10.

Afgåfvos följande nya motioner i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt, nämligen af herr *Åkesson*, nr 285, och af herr *Canell*, nr 286.

Dessa båda motioner bordlades på begäran.

§ 11.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr Nilson i Örebro, *Interpellation.* som anförde: Mina herrar! Med generalstabens topografiska afdelning förenades år 1894 det då under civildepartementet lydande ekonomiska kartverket under benämningen Rikets allmänna kartverk. Detta lyder nu under jordbruksdepartementet, dock under sådana förhållanden, att det med visst berättigande skulle kunna kallas »hälftenbruk». Chefen för generalstaben utöfvar nämligen af militära skäl förmanskap för den vid kartverket anställda militära personalen samt bevakar de militära intressena i fråga om arbetena vid kartverket. Chefen för kartverket — officer i aktiv tjänst — är därjämte afdelningschef vid generalstabens topografiska afdelning.

Kartverkschefen åligger bland annat tillse, att på statsverkets bekostnad utgifna kartblad hållas allmänheten till handa till fastställda pris och att nödiga rättelser, såvidt omständigheterna medgifva, å tryckplåtarna införas.

De allmännast spridda kartorna äro helt visst de topografiska eller »generalstabens kartblad», som de i dagligt tal vanligen kallas.

Interpellation. Dessa äga, förutom sin betydelse i militärt hänseende, ett stort allmänt intresse. Deras praktiska användbarhet är ganska mångsidig. Att här ge exempel därpå är för visso öfverflödigt, enhvar har säkerligen haft behof af dem till ett eller annat ändamål. För turister äro de så godt som oundgängliga. De anses vara de tillförlitligaste kartor, vi äga, speciellt rörande kommunikationsleder.

Att det är meningen att de med afseende å ändrade förhållanden, som kunna uppstå, skola följa med utvecklingen, synes mig framgå däraf att det, såsom förut sagts, åligger kartverkschefen tillse, att nödiga rättelser, såvidt omständigheterna medgifva, införas å tryckplåtarna.

Rättelser kunna ju erfordras i flera hänseenden. Framför allt lär det väl få anses såsom en högst viktig angelägenhet, att nya kommunikationsleder af så stor vikt som järnvägar varda införda å kartbladen.

Det väckte fördenskull min stora förvåning att härom dagen finna, att å kartbladet »Säfstaholm» tryckt år 1908, järnvägslinjen Örebro—Pålsboda ej var inlagd. Min förvåning var så mycket större, som jag alldeles säkert kunde erinra mig, att nämnda järnvägslinje varit inlagd å tidigare utgifna kartblad. Vid undersökning vann jag bekräftelse på att mitt minne ej svikit. Här har alltså en kommunikationsled, som varit införd å kartbladet i fråga, borttagits. Detta sätt att införa rättelser synes mig högst egendomligt, alldenstund järnvägen fortfarande finnes kvar och dagligdags trafikerad.

Det har berättats mig, att detta ej skall vara den enda kommunikationsled, som varit föremål för lika uppmärksamhet från kartverkets sida. Huru därmed förhåller sig, har jag ej varit i tillfälle att undersöka.

För att vinna full klarhet i spörsmålet i fråga och jämväl få utrönt afsikten med detta sätt att korrigera äldre kartor och hvilka skäl härför, som kunna förefinnas, anhåller jag härmed om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande spörsmål:

1:o) Har herr statsrådet kännedom om att kommunikationsleder, som funnits intagna å af rikets allmänna kartverk tidigare utgifna topografiska kartblad, borttagits å de under senare tid utgifna?

2:o) I huru stor omfattning har detta ägt rum?

3:o) Anser herr statsrådet den vidtagna åtgärden vara lämplig och ägnad att fylla det med kartverkets inrättande afsedda ändamål?

4:o) Om ej, kan man förvänta rättelse i det berörda förhållandet, på hvad sätt och huru snart?

Ifrågavarande anhållan blef af kammaren bifallen.

§ 12.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt ridhus vid krigsskolan å Karlberg; och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående lön och dagaflöning åt en gevärshandtverkare öfver stat vid Kronobergs regemente.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Till bordläggning anmälades:

Statsutskottets memorial, nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts remiss med öfverlämnande af uppgifter rörande värdet af vissa statsverkets tillgångar vid 1908 års slut; och

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bildandet af en lånefond, afsedd att för mindre bemedlade personer bereda tillfälle att inom städernas områden förvärfva bostäder.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Vennersten* under 3 dagar från och med den 9 april och herr *Pettersson* i Bjälbo under den 9 april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 e. m.

In fidem:

Per Cronvall.

Lördagen den 9 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Nylander, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Till herr statsrådet och chefen för civildepartementet har med kammarens benägna tillstånd ledamoten af denna kammare herr Jöns Pålsson framställt följande spörsmål. *Bevarande af interpellation.*

Anser ej herr statsrådet att frågan om fiskehamnarnas anläggande i enlighet med fiskehamnskommissionens förslag är af så stor vikt, att den bör påskyndas, helst så att Riksdagen kan emotse kungl. proposition i frågan redan innevarande riksdag?

Hvad ämnar herr statsrådet göra för att få denna synnerligen viktiga fråga behandlad fortast möjligt?

Besvarande af
interpellation.
(Forts.)

När kan kungl. proposition rörande fiskehamnars anläggande med säkerhet af Riksdagen emottas?

Då den fiskehamnskommission, som i denna interpellation afses, blifvit på jordbruksdepartementets föredragning tillsatt och kommissionens förslag nyligen till detta departement inkommit, så har interpellationen blifvit till mig öfverlämnad för besvarande, och är det med anledning häraf som jag nu anhåller att få anföra följande.

Sedan 1905 års Riksdag, på Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, beviljat äskadt anslag för verkställande af undersökning af de lokala förhållandena å Sveriges kuster med hänsyn till behovet af fiskehamnar, tillsattes i juni samma år en s. k. kommission med uppdrag att företaga en sådan undersökning. På våren 1909 kunde denna kommission till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen öfverlämna sitt betänkande, och i slutet af sistlidne februari månad inkom ärendet med förenämnda ämbetsverks eget utlåtande till Kungl. Maj:t.

Detta fiskehamnskommissionens betänkande med tillhörande bilagor, kostnadstabläer, protokoll, ritningar och specialbetänkanden m. m. är synnerligen vidtomfattande och tyckes vara med noggrannhet och sakkännedom utarbetadt. Det innefattar ett fullständigt förslag till ordnande af fiskehamnsförhållandena vid svenska kusten från riksgränsen mot Norge utefter Skagerak, Kattegat, Sundet, Östersjön — inklusive Gottland och Öland — samt Bottniska viken upp till finska gränsen. Efter på ort och ställe gjorda undersökningar och efter samråd med representanter för de olika orterna har kommissionen föreslagit utförande af mer eller mindre omfattande hamnarbeten — dels byggande af nya och dels förbättrande af redan befintliga hamnar — å 79 olika, längs kusten spridda platser.

Å 44 af dessa platser skulle de föreslagna arbetena bekostas af staten ensam, under vissa närmare angifna villkor, såsom kostnadsfri upplåtelse af upplagsplatser, leverans af sten och grus m. m. och å öfriga 35 mindre viktiga platser skulle staten lämna endast ett bidrag en gång för alla till intressenterna, som hade att själfva utföra arbetet och bestrida öfriga kostnader. Kommissionen har vidare föreslagit, att dessa arbeten skulle under 5 olika perioder utföras i en viss närmare bestämd ordning, allteftersom de synts kommissionen vara mer eller mindre af behovet påkallade, och hafva därvid närmare angifvits de skäl, som för kommissionen varit afgörande vid bestämmandet af gången af de föreslagna hamnarbetena.

Kostnaden för de af dessa arbeten, som skulle utföras uteslutande med statsmedel, har af kommissionen beräknats till 4,650,300 kronor; och de bidrag, som af statsmedel skulle lämnas till vissa mindre betydande hamnanläggningar, beräknas uppgå till sammanlagdt 434,800 kronor. Om, såsom kommissionen från flera synpunkter anser önskvärdt och fördelaktigt, staten själf komme att utföra de föreslagna arbetena, skulle till förenämnda kostnadssummor, till-sammans 5,085,100 kronor, ytterligare behöfva läggas ett belopp af 800,000 eventuellt 975,000 kronor för anskaffande af arbetsmateriel, mudderverk, lyftkranar m. m., hvadan kostnaderna sålunda, enligt

kommissionens beräkningar, skulle uppgå till omkring sex miljoner kronor.

*Besvarande af
interpellation.
(Forts.)*

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen, som i stort sedt tillstyrka kommissionens förslag, hafva emellertid beträffande den beräknade kostnaden uttalat, att densamma syntes dem upptagen till alltför lågt belopp. De anse, särskildt med hänsyn därtill att en längre byggnadstid än den af kommissionen ifrågasätta vore nödvändig, att en ökning med 50 % i nämnda totalkostnad är af behovet påkallad, hvadan alltså, enligt deras beräkningar, anläggningskostnaderna för ifrågavarande hamnanläggningar torde böra upptagas till minst nio miljoner kronor.

Hvad angår underhållet af de af staten bekostade hamnarbetena, har det syntes såväl kommissionen som ämbetsverken nödvändigt, att äfven detta öfvertages af staten och bestrides från en för hela riket gemensam hamnkassa, till hvilken skulle inflyta de afgifter af olika slag, som komme att erläggas för hamnarnas begärande.

Af den redogörelse jag nu i största korthet lämnat för det föreliggande förslaget torde tydligt framgå, att dess genomförande skulle icke endast kräfva ganska omfattande förarbeten och en omsorgsfull utredning i flera hänseenden, utan ock under alla omständigheter komma att ställa mycket stora fordringar på Riksdagens oförevillighet.

Det är emellertid stora intressen, som det här gäller att tillvarata. De haf, som omgifva vårt land, äga rik tillgång på värdefull fisk af olika slag, och tack vare de omfattande och väl planlagda undersökningar rörande denna fisktillgång och därmed sammanhängande förhållanden, som på statens bekostnad under senare åren blifvit utförda, ha ej endast nya gifvande fiskeplatser blifvit uppdagade, utan äfven nya praktiska metoder för fiskets utförande blifvit pröfvade, hvilka sedermera i stor utsträckning kommit till användning. Tillgång till trygga hamnar torde otvifvelaktigt i sin mån kunna bidra till uppnående af de resultat, som staten med dessa sina uppoffringar afsett att vinna, och regeringen skall låta sig angeläget vara att så mycket som möjligt påskynda den ytterligare utredning och granskning, som det föreliggande omfattande och vidtgående förslaget ovillkorligen kräver. Uppenbart är, att vid en sådan granskning särskild hänsyn måste tagas äfven till frågans finansiella sida.

När dessa utredningar kunna vara afslutade, därom kan jag naturligen på frågans nuvarande ståndpunkt ej med bestämdhet yttra mig, men af hvad jag anfört torde herrarna nog samt inse, att möjlighet icke finnes för att proposition i ämnet kan föreläggas den nu församlade Riksdagen.

Vidare anförde

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Jag ber att härmed till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det gifna svaret å interpellationen.

Besvarande af
interpellation.
(Forts.)

Det hade kanske varit önskligt, att i svaret en försäkran om regeringens stöd i denna sak hade gifvits i en mera bestämd form, så att Sveriges fattiga fiskarebefolkning, för hvilken fiskehamnsfrågan är en lifssak, fått visshet om att dess förhoppningar understödjas af regeringen. Men samtidigt får man ju ge herr jordbruksministern rätt däri, att i det skick, hvori saken nu föreligger, det för tillfället kanske icke kan gifvas något annat svar. Emellertid kunde man nog i det gifna svaret spåra, att regeringen ställde sig sympatisk till förslaget; och fiskarens hopp får således vara, att dessa från regeringshåll uttalade sympatier nästa år måtte taga form af en kunglig proposition i ärendet.

Den dyrbara båtmateriel, som fiskarena numera, tack vare lån från allmänna kassor, kunnat anskaffa, är det alltför riskabelt att under senhöststormarna låta kvarligga på redden. Isynnerhet på den skånska kusten, där det öppna hafvet vid vissa vindriktningar bryter på i hela sin våldsamhet, har det mer än en gång händt, att en dyrbar motorbåt oaktadt stark förankring vräkt upp på stranden. Ett sådant haveri förorsakar naturligtvis fiskarena stora reparationskostnader och gör, att dessa fiskare ständigt hållas på gränsen till fattigdom.

Enligt min mening är det emellertid omöjligt att fordra, att de kommuner, som inom sin hank och stör hysa dessa fiskare, skulle helt eller delvis kunna understödja en fiskehamnsanläggning; och därför är det glädjande att höra, att denna åsikt vunnit stöd i de utredningar, som föregått frågans nuvarande läge. För att kunna gifva ett sådant ekonomiskt understöd äro landtkommunerna alltför dåligt situerade; och de kustlandtkommuner, som härvidlag komma i fråga, äro, enligt hvad vår officiella statistik utvisar, bland de minst väl situerade i ekonomiskt afseende. Staten bör således här träda hjälpande emellan.

Nu bör väl i ett kommande förslag tagas lika hänsyn till behofvet af fiskehamnar rundt Sveriges kuster. Detta har också skett i det af fiskehamnskommissionen uppgjorda förslaget; och, efter hvad vi nu hört herr statsrådet nämna, lär det väl äfven i ett kommande regeringsförslag i denna fråga bli på samma sätt. Jag vågar således tro och anse berättigadt, att detta förslag följes, såvidt ske kan, i den blifvande propositionen; och jag är då förvissad om att Malmöhus län blir tillgodosedt i den första anläggningsperioden med den för detta län upptagna fiskehamnen i Gislöf.

Jag tror mig också veta, att intresset i denna kammare för fiskehamnsanläggningar är stort och allmänt, och känner ett behof att som slutord i dag yttra, att byggandet af fiskehamnar till skydd och ekonomisk förkofran för de landets söner, som på hafvet kämpa en hård och af lifsfaror fylld kamp för uppehälle, för hem och härd, är en i sann mening nationell sak.

§ 2.

Efter föredragning hänvisades till bevillningsutskottet de å kammarrens bord hvilande motionerna, nämligen

herr Åkessons, nr 285, och
» Canells m. fl., nr 286.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts remiss med öfverlämnande af uppgifter rörande värdet af vissa statsverkets tillgångar vid 1908 års slut.

§ 4.

Härefter föredrogs men bordlades åter Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 28.

§ 5.

Herr statsrådet *Lindström* aflämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående tjänstårsberäkning för vissa rektorer vid statens realskolor,

angående pension för framlidne rektorn vid tekniska skolan i Stockholm B. V. Adlers änka,

angående användande af behållning å extra ordinarie anslaget till fortsättande af arbetena å rikets kustfästningar m. m.,

angående pension å allmänna indragningsstaten till daglönaren vid flottans beklädnadsverkstad i Karlskrona Marie Charlotte Agge,

angående pension å allmänna indragningsstaten till förre fortifikationsarbetaren Sven Johan Magnusson (Jansson),

angående uppförande af en byggnad, innehållande lokaler för krigshögskolan med flera institutioner och myndigheter,

angående beredande af pension från allmänna indragningsstaten åt förre fästningsbyggnadsarbetaren Anders Johansson,

angående pensioner å allmänna indragningsstaten åt sergeanterna af första klassen vid Hälsinge regemente C. S. T. Winblad von Walter och N. Westerberg,

angående ökad pension åt krigsarkivarien D. T. J. Petrelli,

angående anordnande af farled mellan Storvindeln och Nedre Gautsträsk,

angående upphörande af Endre pastorats prebendeegenskap,

angående öfverlåtelse till Norrtälje stad af viss kyrkoherden i Norrtälje församlings pastorat på lön anslagen jord,

angående öfverlåtelse till Piteå stad af viss kyrkoherden i Piteå stadsförsamlings pastorat på lön anslagen jord,

angående försäljning af mark från komministerns bostället Tumba nr 2 i Botkyrka socken,

angående lönereglering för personalen vid barnmorskeundervisningsanstalterna m. m.,

i fråga om utförande af en försöksundersökning rörande skogarna inom viss del af landet,

angående anslag till nedre justitierevisionen å extra stat för år 1911.
 angående bildande af en lånefond för befrämjande af handtverk
 och därmed jämförlig mindre industri, och
 med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§
 i förordningen angående villkoren för tillverkningen af brännvin den
 11 oktober 1907.

De kungliga propositionerna bordlades på begäran.

§ 6.

Angående
 reformering af
 åklagarväsen-
 det.

Till behandling förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning af väckta motioner om reformering af åklagarväsendet m. m.

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 36, hade herr *Löfgren* föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, dels att Kungl. Maj:t ville vidtaga de åtgärder, hvartill Kungl. Maj:t med hänsyn till vederbörande myndigheters förfaringssätt att för vissa orter förordna åklagare med obegränsad åtals- och häktningsmyndighet kunde finna anledning, samt eventuellt låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet, dels ock taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån, utan ändring af gällande bestämmelser angående åklagarmyndigheternas organisation, större trygghet i öfrigt måtte kunna beredas samhället och den enskilde i fråga om sagda myndigheters åtgärder för lagföring af gröfre brott, samt låta utarbета och för Riksdagen framlägga de lagförslag, hvilka i dylikt hänseende kunde anses påkallade.

I sammanhang med berörda motion hade lagutskottet till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herr *Branting* och 33 af kammarens ledamöter afgifven motion, nr 146, såvidt däri under punkt 4:o i motionen hemställts, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, utan afvaktan på en rätttegångsreform, taga i öfvervägande på hvad sätt strafflagens bestämmelser om häktning kunde, till värnande af den personliga friheten, omarbetas, samt därom äfvensom rörande åklagarmaktens reformering för Riksdagen framlägga erforderliga lagförslag.

Utskottet hemställde,

1:o) att herr *Löfgrens* ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt

2:o) att förevarande i herr *Brantings* m. fl. motion gjorda yrkande icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl afgifvits:

af herr *Widén*, med hvilken herrar *Berggren*, *Pettersson* i Södertälje, *Ersson* och *Jansson* i Edsbäcken instämt och som ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån i visst angifvet afseende större trygghet

kunde beredas vid tillämpningen af häktningsinstitutet, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda;

och af herr *Lindhagen*, som föreslagit,

1:o att Riksdagen måtte aflåta en skrivelse med den hemställan, som innefattades i den af herr *Widén* m. fl. vid betänkandet fogade reservation; samt

2:o att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med den pågående utredningen om fögderiförvaltningens omorganisation och eventuellt andra närliggande ämnen äfven måtte taga under öfvervägande, hvad som under nuvarande förhållanden lämpligen kunde åtgöras för höjande af åklagarmaktens kompetens i allmänhet och särskildt genom att vid åklagarnas utbildning bibringa undervisning om betydelsen i deras ämbetsutöfning af en medborgerlig anda till skillnad från den byråkratiska andan.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnades ordet till

Herr *Widén*, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det betänkande, som nu föreligger till behandling, omfattar, såsom herrarna hafva funnit, därest herrarna läst igenom det, i sak tvenne punkter, motsvarande punkterna 1 och 2 uti den af herr *Lindhagen* afgifna reservationen.

Den första af dessa punkter, motsvarande punkten 2 i herr *Lindhagens* reservation, handlar om reformering af åklagaremyndigheterna och särskildt det extraordinarie polisväsendet på landet. Jag vill tala något om den punkten först, eftersom det är den punkten utskottet först behandlat. Den fråga, som det här gäller, har, såsom herrarna finna af betänkandet, ganska noggrant utredts af löneredgeringskommittén, hvilken har meddelat en omfattande redogörelse, hur det för närvarande förhåller sig med det extraordinarie polisväsendet på landsbygden, och äfven framkommit med förslag om, hur detta skulle ordnas för att blifva bättre än hvad nu är fallet. Det är nämligen otvifvelaktigt så, att det är åtskilligt som behöfver göras för att få en bättre organisation af detta polisväsen och för att de extra polismännens befogenhet må blifva bättre och mera enhetligt bestämd.

Dessa förslag hafva nu af Kungl. Maj:t redan upptagits och delvis äfven behandlats. Sålunda har Kungl. Maj:t, såsom herrarna finna, utfärdat den mycket viktiga bestämmelsen, att utbetalandet af aflöningen till dessa extraordinarie polismän icke vidare får äga rum på det sättet, att de enskilda personer eller bolag, som i många fall lämna bidrag till deras aflöning, direkt lämna dem densamma; utan skall »aflöningen alltid, vare sig den utgår af statsanslag eller andra medel, till polismännen utbetalas genom statens ämbets- eller tjänstemän eller genom kommunal myndighet». Detta för att polismännen icke må bli direkt beroende af de enskilde, som bidraga till deras aflönande. Detta är ju en mycket viktig föreskrift, som Kungl. Maj:t numera ärligen upprepar, när det meddelas besked om an-

*Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)*

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

slagsbeloppen för dessa ändamål till de olika länen. — En annan fråga, som också Kungl. Maj:t har uppe till behandling, är den, att förordnande för dylika polismän *med åtal- och häktningsrätt* hädanefter icke bör meddelas af Konungens befallningshafvande, utan att Konungens befallningshafvande förut inhämtat Kungl. Maj:ts besked i frågan, på sätt för öfrigt redan förut gjorts inom en del län, såsom t. ex. i Södermanlands län, där detta praktiserats sedan långt tillbaka. Nu har civilministern förklarat, att han anser att så bör ske alltestädes.

Frågan om polisväsendet på landsbygden i sin helhet är emellertid ännu icke afgjord; och detta beror därpå, att den på det allra närmaste sammanhänger med organisationen af fögderiförvaltningen. Denna fråga åter är ju, som vi veta, på grund af Riksdagens beslut i fjol upptagen till förnyad behandling och öfverlämnad till en kommitté, den s. k. fögderiförvaltningskommittén, som, om den ej redan fått ärendet, kommer att få det. Det måste nämligen tagas upp till behandling, om kommittén skall fullgöra sitt uppdrag i fråga om fögderiförvaltningen. Denna del af motionärernas innehåll är sålunda upptagen till behandling i hela sin omfattning.

Nu har likväl herr Lindhagen påyrkat en skrifvelse i detta hänseende, och han har därvidlag särskildt hemställt, att Riksdagen måtte göra en framställning rörande kompetensen för såväl de extra ordinarie polismän som för de ordinarie, som ha att utföra åklagare- och häktningsmyndigheten på landsbygden. Hvad nu frågan om åklagarnes kompetens beträffar behandlades äfven den på sin tid af löneregleringskommittén. Det är emellertid en ganska komplicerad och mycket svår fråga, som äfven den naturligtvis på det närmaste sammanhänger med frågan om organisationen af landsstaten ute på länen och om aflöningsförmånerna för dess tjänstemän. Äfven den frågan måste sålunda upptagas af fögderiförvaltningskommittén, och därtill finnes så mycket större skäl, som hvad särskildt länsmännen beträffar det föreligger en framställning från länsmanskåren, att kompetensfordringarne för länsmännen måtte bli större, än de för närvarande äro. Jag känner icke, om denna framställning är öfverlämnad till fögderiförvaltningskommittén, men den kommer utan tvifvel att öfverlämnas till densamma, ty som jag nyss nämnde kompetensfrågan sammanhänger på det allra närmaste med organisations- och aflöningsfrågan.

Nu anser jag därför, liksom utskottet och mina medreservanter utom herr Lindhagen, att, då äfven denna fråga redan är föremål för behandling, icke något för närvarande återstår för Riksdagen att göra. Hvad beträffar herr Lindhagens nyssnämnda hemställan anser jag också för min del, att den är alldeles för allmänt hållen. Han vill att man skall afläta en skrifvelse till Kungl. Maj:t om att vid åklagarnas utbildning det skulle bibringas undervisning om betydelsen i deras ämbetsutöfning af en medborgerlig anda till skillnad från den byråkratiska andan. Ja, det är ju godt och väl, och det är utan tvifvel lämpligt, att de ha en sådan uppfattning, men hur den skulle kunna bibringras genom någon sorts undervisning, kan jag

för min del icke förstå. En sådan uppfattning lär väl bero på andan inom kåren, men torde ej kunna läras genom undervisning vid någon läroanstalt eller annorstädes. af hvad beskaffenhet den än må vara.

Detta är den första punkten, som detta betänkande innehåller. I det hänseendet anser jag alltså, att man bör bifalla utskottets hemställan, att motionerna ej böra föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Den andra punkten är frågan om häktningsinstitutet och särskildt om handhafvandet af detsamma. I det hänseendet har under-tecknad jämte andra reservanter påyrkat en skrifvelse till Kungl. Maj:t. Det är särskildt en omständighet, som vi anse vara af vikt härutinnan; och det är att det för närvarande saknas alla bestämmelser, *om och i hvilken omfattning den öfverordnade polis- och åklagaremyndigheten kan utöfva någon kontroll öfver de underordnade, som ha att verkställa häktning*; om de kunna kontrollera befogenheten af en häktningsåtgärd. Det synes mig uppenbart, att detta icke kan vara tillfredsställande. Atminstone från en del håll göres nu gällande, att Konungens befallningshafvande icke har någon som helst rätt att ingripa i en häktningsåtgärd, huru oriktig den än må vara, som verkställts af en länsman, utan att man måste vänta på att domstolen tar saken under öfvervägande; och det kan dröja ända till tre veckor. Man går till och med så långt, att man anser, att icke ens länsmannen själf har befogenhet att häri vidtaga rättelse, sedan han öfverlämnat den häktade till det allmänna fängelset. Jag vill anföra ett exempel för att visa, hur det kan ställa sig. För åtskilliga år sedan, medan jag ännu var tjänsteman i Södermanlands län, häktades en person för deltagande i slagsmål på landsbygden ett stycke ifrån Eskilstuna samt infördes till kronohäktet i nämnda stad. Sedan kom emellertid länsmannen vid fortsatt förhör under fund med, att det förelåg ett misstag på person och att den häktade icke alls var den som varit med i slagsmålet, utan en helt annan man. Såsom jag vill minnas, hette den verkliga deltagaren i slagsmålet Persson, medan den som blef häktad hette Månsson. Då misstaget blef uppenbart, infann sig länsmannen hos föreståndaren för fängelset och vidare hos tillsyningsmannen samt begärde, att Månsson skulle släppas, enär det vore på grund af ett misstag han blifvit häktad. Härtill svarade emellertid tillsyningsmannen: det tors jag icke göra, förrän domstolen fått pröfva saken. Då vände sig länsmannen till Konungens befallningshafvande. Jag tjänstgjorde då för tillfället såsom landssekreterare och Konungens befallningshafvande förordnade naturligtvis genast telegrafiskt att Månsson skulle lösgrifvas. Det hade ju varit orimligt annars. När emellertid saken sedan kom till domstolen, uttalade domaren den meningen, att länsstyrelsen öfverträtt sin befogenhet och icke haft rätt att förordna om den häktades lösgrifvande utan bort invänta domstolens sammanträdande och beslut huruvida han skulle släppas eller ej. En sådan mening finner jag för min del visserligen alldeles ohållbar, och jag är öfvertygad, att atminstone en del länsstyrelser skulle i liknande fall handla på samma sätt; men det råder dock oklarhet i detta stycke. Lagutskottet har för sin del uttalat den meningen,

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.

(Forts.)

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.

(Forts.)

att Konungens befallningshafvande har rätt att korrigera misstag i detta afseende. Men om man får döma af referatet i tidningarna öfver diskussionen i Första kammaren angående denna fråga så var det där en mycket erfaren jurist, som gentemot utskottet förklarade, att Konungens befallningshafvande icke har rätt att blanda sig i underordnades häktningsåtgärder. I promulgationslagen till strafflagen stadgas, såsom bekant torde vara, att länsman äger häkta, såsom det heter, »på eget ansvar». Då är frågan hvad detta uttryck betyder. Att det innebär, att länsmannen är ansvarig för sin häktningsåtgärd är själfallet; men däremot är det oklart, huruvida det därutöfver också skall innebära, att icke den öfverordnade åklagare- eller häktningsmyndigheten har rätt att tillse, huruvida den vidtagna häktningsåtgärden är riktig eller ej. Utan allt tvifvel skulle i många af de fall, som omnämnas i motionerna, rättelse hafva ägt rum, om rätt till kontroll kunnat utöfvas af Konungens befallningshafvande. Under nuvarande förhållanden lär i alla händelser, huru bestämmelserna härom än böra tolkas, Konungens befallningshafvande icke gripa in annat än i sådana fullkomligt uppenbara fall som det jag nyss omnämnde.

Den reglering af dessa bestämmelser, som sålunda är önskvärd, torde, det medger jag, icke vara så lätt att åstadkomma. Den kan icke med full verkan företagas förrän i samband med en fullständig processreform och därmed i sammanhang stående omarbetning af stadgandena rörande förundersökningen. En sådan processreform kunna vi emellertid få vänta på mycket länge. Förslag därom har, såsom vi veta, förelegat sedan lång tid tillbaka, och det kan komma att dröja länge ännu innan man kommer till något resultat. Därför synes det mig angeläget att under tiden något göres för att få så vidt möjligt tillfredsställande bestämmelser härutinnan. Att vissa svårigheter måste möta att med vår nuvarande anordning af förundersökningen ordna kontrollen är alldeles obestridligt, men omöjligt bör det långt ifrån vara.

Om man nu i denna del vidtager en omarbetning af stadgandena om häktning, så är det lämpligt, att man på samma gång ser öfver bestämmelserna om detta institut i sin helhet. Jag anser visserligen, att själfva bestämmelserna när häktning må äga rum i promulgationslagen till strafflagen i allmänhet äro tillfredsställande, men det skadar nog icke, att äfven de öfverses. Då dessutom Riksdagen i år beslutat en skrifvelse med begäran om lagstiftning angående husrannsakan och därvid uttalat, att i sammanhang härmed äfven bestämmelserna om häktning måtte komma att blifva föremål för revidering, så torde det vara på sin plats, att en revision får äga rum af häktningsinstitutet i sin helhet.

Jag får, herr talman, på dessa skäl yrka bifall till den af mig med flera afgifna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Pettersson* i Södertälje, *Ers-son*, *Berggren* och *Jansson* i Edsbäcken.

Vidare yttrade:

Herr Lindhagen: Jag skall på de särskilda skäl jag tillåtit mig anföra i min reservation be att få instämma i herr Widéns yrkande, men jag vill på samma gång något starkare betona, att det icke är blott kontrollen på själfva häktningen, som behöfver öfverses, utan äfven, såsom herr Widén visserligen också i någon mån medgifvit, själfva de konstitutiva bestämmelserna för häktning. I all synnerhet förefaller det mig, som om uppmärksamheten måste fästas vid att det förekommer en hel mängd brott, där straffarbete ingår i straffskalan endast för sådana fall, där synnerligen försvärande omständigheter tillkomma, men där denna omständighet, att straffet sålunda kan bli straffarbete, föranleder att åklagaren får rätt att häkta för alla brott, som falla under ett dylikt lagrum. således äfven för de normala brotten, som icke skulle umgällas med straffarbete. Det är däri den stora rättsosäkerheten särskildt ligger, som i den föreliggande motionen exemplifierats med några fall af tillämpning af åkarpslagen. Det är orimligt att i normala fall åklagaren skall få häkta öfver hela linjen endast därför att för exceptionella fall straffarbete ingår i latituden. Detta är ett påtagligt missförhållande, som absolut måste undanröjas.

Emellertid ha motionärerna å ömse sidor utöfver detta påpekande af nödvändigheten i den medborgerliga frihetens intresse af häktningsinstitutets reformering äfven framhållit, att åklagaremakten själf väl behöfde undergå en reformering. Jag tror, att alla vederbörande äro eniga härom, och det uttalades också från administrativt håll bland Första kammarens ledamöter i utskottet, att den svenska åklagaremakts kompetens att med försiktighet och omtanke handhafva häktningsinstitutet liksom i öfrigt de rättsinstitut, som beröra deras ämbetsutöfning, lämnar mycket öfrigt att önska på grund af åklagarnes bristande utbildning. Å andra sidan är det klart, att en reformering af åklagaremakten icke kan ske fullständigt annat än i sammanhang med en rätttegångsreform, och därför kan man ju ifrågasätta, att härmed skulle helt och hållet anstå. Men den saken ligger så i vida fältet, att enligt motionärernas uppfattning redan nu någonting bör göras i en så viktig fråga som denna. Då gäller det att se till, hvad som skulle kunna göras. Man brukar alltid säga, då det är tal om att öka kompetensen hos en grupp ämbetsmän: vi skola gifva dem högre löner och fordra att de aflagt högre och dyrbarare examina. Det kan i vissa fall vara ganska viktigt att tillgodose dessa kraf, men hvad som är alldeles säkert är det, att förmågan af den varsamhet och försiktighet, som vid en sådan åtgärd som häktning skall iakttagas, icke beror blott på examina och högre löner utan beror på den uppfattning man har om själfva saken, på den anda, som gör sig gällande i utöfningen af ämbetet. Jag framhöll i detta afseende i lagutskottet och det föreföll som om man icke på motsatta hållet ville bestrida min uppfattning att det då måste ha mycket stor betydelse, att vid åklagaremakts utbildning undervisning meddelades icke blott i de legala

*Angående
reformering af
åklagarväsen-
det.*

(Forts.)

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

formerna, utan äfven om den oerhördt stora betydelsen för ämbetsmannakåren i allmänhet och åklagaremakten i synnerhet af att i sin ämbetsutöfning låta sig besjålas af medborgerlig anda i stället för af en byråkratisk anda. Det sista ligger så nära till hands för hvar och en, som får ett ämbete och därmed följande befogenhet, och om icke i den undervisning som meddelats uppmärksamheten fästes därpå, att man icke får låta sin maktställning stiga sig åt hufvudet, kommer ännu lättare så i hvar fall att ske mer eller mindre, så att hvarje ämbetsman på detta sätt blir byråkratisk, hvarifrån han än är utgången och hvar han än kommer. Detta borde kunna särskildt i sådana fall som detta i hög grad minskas, om statsmakterna insåge, att det finnes ett intresse af att ämbetsmannen under sin utbildning bibragtes insikt om betydelsen af att han i sin ämbetsutöfning besjålas af verkligt medborgerlig anda. Jag har hört sägas att sådan undervisning på mångahanda sätt lär meddelas i ett land som Japan, och ehuru vi ju i allmänhet hysa mycket låga tankar om Asiens folkslag, tror jag dock, att de i många sådana punkter äro förgångsfolk till skillnad från de europeiska folkslagen.

Jag anser således, att till den af mina medreservanter här påyrkade provisoriska reformeringen af själfva häktningsinstitutet också bör läggas en provisorisk reformering, i den mån en sådan är möjlig, af åklagaremakten; och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den af mig vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Lindberg: Jag har undertecknat en af de motioner, som utskottet här haft till behandling, och jag finner det därför vara min skyldighet att säga några ord i denna fråga.

Af den debatt, som fördes här förliden onsdag, framgick det ju alldeles tydligt, att det ligger synnerlig vikt på att de, som skola handhafva lagarna och rättskipningen här i landet, utgöras af personer, som på det mest grannliga sätt sköta sin uppgift. Det finnes tyvärr en hel mängd orättvisa och orättfärdiga människor här i landet, och det framgick tydligt af debatten i onsdags, att vi nära nog alla voro eniga om att konstatera, att vi här i landet äfven ha lagar, som äro synnerligen orättvisa och orättfärdiga. När nu dessa orättvisa och orättfärdiga lagar skola tillämpas ibland oss syndiga människor, och de understundom tillämpas på ett sådant sätt, att lagens hela stränghet drabbar en viss klass af folket, under det att den lämnar en annan klass fullständigt fri, då kan man väl säga, att det råder ett ganska bekymmersamt tillstånd, ett tillstånd, som är väl värdt att observeras.

Jag har vid något föregående tillfälle i denna kammare, efter hvad jag vill minnas, gjort något uttalande om, att jag hade den allra största aktning för Sveriges domarekår. Jag vill hoppas, att jag fortfarande skall få bibehålla denna aktning, och jag skulle endast önska, att jag kunde hysa samma aktning för den kår, som handhafver åklagare- och häktningsmakten.

Det finnes många exempel på att denna häktnings- och åklagarmakt handhafves på ett minst sagdt besynnerligt sätt och vill här

nämna ett par sådana. — Det var vid ett tillfälle under föregående års arbetskonflikt, som det hände sig, att några strejkande arbetare samlat sig vid en järnvägsstation uppe i Hälsingland, en järnvägsstation, som heter Bergvik. Där funnos också några s. k. arbetsvilliga, och af dessa arbetsvilliga var det en, som lossade skarpa revolverskott. På dessa revolverskott svarade de strejkande med stenkastning, d. v. s. det var någon bland de strejkandes led, som kastade en sten mot de arbetsvilliga, dock utan att göra någon skada. Så häktade man då en yngling i de strejkandes skara, och den ynglingen sattes in i Söderala häkte, och där fick han sitta i tre dygn. Han lössläpptes emellertid och frikändes af häradsrätten i brist på bevis. Det befanns då, att en annan yngling, som under tiden återgått till arbetet, som alltså blifvit så kallad arbetsvillig, var den skyldige; han hade kastat stenen. Han häktades icke, men åtalades och dömdes till tre månaders fängelse, men erhöll villkorlig dom. Han lämnade häradsrätten och fortsatte sitt arbete, som om ingenting händt, men den, som suttit oskyldigt häktad, han fick icke något arbete. han var brännmärkt och måste slutligen emigrera till Amerika.

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

Det finnes ett annat fall, påminnande om detta. Det rör sig också om en strejkande, som af en eller annan anledning kommit i gruff med en s. k. arbetsvillig. Länsmannen anhöll den strejkande och insatte honom i häkte i Gäfle, där han fick sitta i 25 dygn. Tre vittnen hördes sedan inför rätten, men ingen af dem hade något att förtälja, som kunde föranleda till den häktades fällande. Den förorättade påstod, att han blifvit kallad »svartfot», jag vet icke, hvad det är för uttryck, det är kanske någon annan här i kammaren, som känner till det. Åklagaren yrkade, att den häktade fortfarande skulle kvarhållas i häkte, ett yrkande som emellertid rätten afslog. Den s. k. brottslige frikändes fullständigt. Men han måste också resa till Amerika sedan.

Nu vet jag ju mycket väl, att det finnes folk, som kommer att säga, att dessa historier åtminstone delvis äro uppbyggda. Det finnes ju, såsom herr Widén påpekade, en erfaren polisman i medkammaren, som säger, att dessa historier äro osanna — ja, han använder förstås ett annat uttryck, men jag tycker icke jag vill belasta Andra kammarens protokoll med uttryck, som icke höra hemma på detta ställe. — Jag är visserligen icke i tillfälle att lägga papperen på bordet för att dymedelst bekräfta det af mig relaterade förloppet vid dessa händelser, men jag har erhållit dessa meddelanden från personer, som jag tror äro fullkomligt trovärdiga, och för öfrigt står det ju den fritt, som så önskar, att göra en undersökning i dessa saker.

Jag har velat framhålla detta för att visa, huru ofantligt känslig den apparat är, som handhafves af personer med åklagare- och häktningsmakt. Det är sannerligen af behovet påkalladt, att vi göra hvad på oss ankommer för att lagen icke skall på detta sätt komma i misskredit hos den stora massan af folket, som måste lyda dessa lagar och som äro underkastade dessa människor, som ha hand om lagarna.

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

Det har talats ganska mycket inom utskottet om polisväsendet på landsbygden, och det ger mig ösökt anledning att äfven gå in på detta kapitel, som är en historia för sig, men som icke desto mindre är af ganska stor betydelse. Jag minnes en historia från min egen hembygd, en historia, som också inträffade förliden sommar, som ju var så rik på händelser af ifrågavarande slag. — Det var nämligen där hemma i köpingen Limhamn underorstrejken som det hände sig, att en viss nervositet lade sig på de styrande i samhället, och de fordrade, att de skulle få polishjälp från Malmö, ty de ansågo det icke vara nog med den polisstyrka, som fanns på platsen. Man var rädd för revolution och därför begärde man som sagdt polishjälp från Malmö. Nu veta vi, att vissa städer åtnjuta anslag af statsmedel för att vid förekommande fall tillhandahålla polishjälp åt landsbygden. Nu är händelsen denna, att det i Malmö för några år sedan var en kommunalarbarestrejck, och i den strejken deltog bland andra lykttändarna i Malmö. Man tog då in arbetsvilligt folk, som åtog sig lykttändarebefattningen, och för att dessa nya lykttändare skulle få vara i fred för befolkningen blefvo de utrustade med polismans myndighet. Det är ju kanske en liten egendomlighet, som uteslutande tillhör Malmö och det är kanske icke första gången som Malmö utmärkt sig, då det sålunda förlänade lykttändare polismans makt och myndighet. Då nu emellertid underorstrejken Limhamns köping begärde polishjälp från Malmö, och man måhända icke hade tillräckligt att göra för de där lykttändarna, så skickades några af dessa till Limhamn för att tjänstgöra som poliser. Det väckte helt naturligt ganska stor förbittring hos arbetarne och öfverhufvud taget hos befolkningen i Limhamn, när man fick se, att man skulle bevakas af lykttändare från Malmö. Och denna förbittring blef synnerligen stor, när man bland dessa s. k. polismän kände igen åtminstone en, som förut uppträdt som s. k. arbetsvillig eller strejkbrytare just på denna plats, dit han nu var kommen för att upprätthålla ordningen. Jag vet icke, huru saken i fortsättningen skulle ha utvecklats, om icke polisuppsyningsmannen på platsen varit en person, som var situationen fullt vuxen. Han ålade nämligen, efter hvad jag tror mig med bestämdhet veta, dessa lykttändare-poliser att hålla sig inom poliskammarens dörrar och att icke sticka ut näsan genom dörren. Genom en åtgärd från polismästaren i Malmö återkallades sedan detta folk, men hur det hade gått, om icke polisuppsyningsmannen varit en person, som förstått sin sak riktigt utan kanske varit bekajad med samma nervositet som de öfriga myndigheterna, ja, det är icke godt att säga.

Till detta utskottsbetänkande har fogats ett par reservationer. För min del är jag emellertid icke i stånd att göra fullt klart för mig, hvilken af dessa reservationer jag skulle vilja gå med på, då det nämligen tycks mig, som om de ligga hvarandra betydligt nära, och reservanterna själfva icke tydligt gifvit till känna, hvilken väg de ämna gå. Jag skall därför, herr talman, icke göra något yrkande i denna fråga.

*Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)*

Herr Åkerman: Herr talman, mina herrar! Jag ber om öfver-seende för att jag äfven i dag ber att få taga kammarens tid i anspråk för några ögonblick, men jag fann mig föranlåten att begära ordet för att något kraftigare stryka under en sak, som herr Lind-hagen visserligen vidrörde i sitt anförande, men som han dock enligt min mening icke framhöll nog starkt. Det var nämligen det ofantligt intima sammanhang, i hvilket reglerna om häktningsrätten stå till hela strafflagen. Detta intima sammanhang gör, att denna fråga blir ytterligt komplicerad. Jag skall nu icke trötta kammaren med några detaljerade redogörelser om detta, men jag vill dock i allra största korthet antyda, huru förhållandena ställa sig. Med hänsyn till häktningen äro brotten indelade i tre grader, som uppräknas i straff-lagen, och hela häktningsrätten står i bestämd rapport med den straffskala, som finnes i de särskilda strafflagsparagraferna. Således gäller, att den som misstänkes att ha begått brott, hvarå kan följa dödsstraff eller straffarbete, dock ej under två år, han skall häktas. Misstänkes någon, att ha begått brott, som är lindrigare, men hvarå dock straffarbete kan följa, må han häktas, såvida icke särskilda i promulgationslagen till strafflagen uttryckligen angifna fall föreligga, som kunna rädda honom från häktning. Vid den lindrigaste graden slutligen, d. v. s. sådana brott, på hvilka endast fängelse kan följa, är det så, att den misstänkte icke må häktas, om han icke saknar stadigt hemvist och tillika emot honom förekommer skälig anledning att han afviker. Här må man uppmärksamma, att just de ömtåligaste brotten, som vi talade om vid förra plenisammanträdet här, nämligen brotten mot åkarpslagen och dessa yttrandeförbrytelser, som något mera flyktigt af mig vidrördes förra gången vi talades vid, dessa båda arter af brott, mot åkarpslagen och den s. k. brottsliga propa-gandan, ha kommit i andra graden, såsom jag kallar det, eftersom det ingår straffarbete i latituden för dem. När nu en åklagare anser, att ett brott föreligger, så har han ju en pröfningsrätt, som är ganska svår för en man, som ej har mera utbildning, än en sådan person i allmänhet fått. Det gäller nämligen först och främst att klassificera det brott, som är begånget, att se efter hvilken paragraf, hvarunder det är att hänföra. Sedan skall han granska straffskalan och se efter, om häktning kan få äga rum, och slutligen skall han pröfva den anhållnes lefnadsförhållanden för att se, om han kan häkta honom. Allt detta är synnerligen delikata frågor, som kräfva största takt och hänsyn, om icke medborgarnas frihet skall sättas på spel. Nu är det ju att hoppas och tro, att åklagarmakten sträfvar att efter allra bästa förstånd hålla sig alldeles ofärfvig i dessa frågor, men vi få icke glömma, att just de brott, som äro svårast att analysera — jag vågar påstå det — nämligen de, som vi talade med hvarandra om vid förra sammanträdet, nämligen de många gångër tveksamma fall, då det gäller att afgöra, huruvida åkarps-lagen kan vara öfverträdd eller icke, och de ofta än svårare fallen, då det gäller att afgöra, om de andra brotten, brotten mot yttrande-friheten, kunna föreligga, just de brotten äro så svåra att analysera, att åklagarens både skarpsinne och takt sättas på de allra svåraste

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

prof. Vi få äfven betänka, att dessa brott, som äro så svåra att analysera, vanligtvis begås af personer, som tillhöra de mindre bemidlade klasserna. och som redan genom sina lefnadsomständigheter och sin fattigdom äro mera blottställda för att blifva häktade än den besutna befolkningen. Om man tänker på allt detta, får man säga, att detta är en ytterst allvarlig fråga.

Jag vill äfven nämna, att jag blef alldeles häpen, då jag läste herr Lindhagens reservation och såg de siffror, som där förekomma. Jag har icke så noga följt med statistiken. Herr Lindhagen säger:

»Belysande för tillståndet är säkerligen också statistikens siffror, som för åren 1907 och 1908 visa, att årligen häktats omkring 6,000 personer och att af dessa i medeltal något öfver 50 procent och ensamt i Stockholms stad, på hvilken kommer lejonparten af de häktade, öfver 75 procent frigifvits på grund af frikännande eller eljest.» Mina herrar, jag må säga, att detta är en sorglig bild ur det lefvande lifvet. Och vi få akta oss, att icke, såsom det lätt kan hända, den, som varit ett samhällets styfbarn, då han inmanades i häkte, går ut därifrån som en samhällets fiende. Vi få akta oss för att ställa så till, att de, som skola handhafva lagarna, blifva de värsta anstiftarne af denna handlingens propaganda, om hvilken vi talade sist.

Det är ju äfven så, att ju mera intressesatserna mellan kapital och arbete tillspetsa sig, dess svårare blir åklagaremaktens roll, dess svårare blir det för densamma att stå alldeles opartisk. Äfven detta är en sak, som nu förtjänar att ihågkommas. Jag vill naturligtvis långt ifrån påstå, att åklagarne skulle på minsta sätt stå i direkt beroende af kapitalet, men vi få icke glömma, att de hafva sina förbindelser där. De tillhöra genom sin ställning de besittande klasserna och få sina intryck och föreställningar där. Därför fordras den största varsamhet på detta område.

Hvad nu särskildt angår dessa brott mot yttrandefriheten, hvarom vi sist talade, är det ju så olyckligt ställt efter den lagändring, som kom till stånd år 1906, att äfven de allra svagaste antydningar, hvilka kunna tolkas som uppmaningar till brott, falla under ifrågasvarande lagrum, och att äfven om det brott hvartill någon anses hafva sökt förleda är aldrig så lindrigt, kan straffet bli fyra års straffarbete, så att häktningsrätt alltför lätt inträder för åklagaren. Det är särskildt denna omständighet som bestämt mig i min uppfattning att vi nu göra klokt att gå tillbaka från den väg som 1906 beträddes, ty häktningen blir mången gång rent af ett straff och ett oförskyldt straff i förväg för den, som blir anhållen. Det är nog godt och väl, att domstolen sedan kan frikänna honom, men hans oförskyldda lidande, alla trakasserier och obehag för hvilka han blifvit utsatt, för att icke tala om nöden i den familj, som lämnas utan husfaderns stöd, allt detta utgör dock en oerhörd skuld, från hvilken samhället icke kan fritaga sig, och en den häktade tillfogad oförrätt, som kan göra honom till en samhällets fiende, om han icke varit det förut, och skapar nya offervilliga agitatorer.

Jag är, liksom den föregående talaren, mycket tveksam, hvilken af reservationerna jag skall biträda. Utskottets utlåtande är verkligen

så pass kompliceradt att det är svårt att se, hvar rätta vägen ligger, och jag skall icke göra något yrkande; jag har endast velat understryka detta intima sammanhang mellan strafflagen och bestämmelserna om häktningsrätt.

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

Herr Petersson i Dänningelanda: Då frågan redan är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning på grund af en föregående Riksdags skrivelse, har utskottet ansett, att det nu icke vore skäl att ytterligare besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse i denna fråga. Dessutom står den i så nära sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation, hvarmed ju äfven måste följa en omändring af åklagaremaktens befogenhet och polisväsendet m. m. d. Då denna fråga är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, torde det böra anses bättre, att Kungl. Maj:t får utreda denna fråga i hela dess vidd, än att Riksdagen nu skulle ytterligare skriva, hvilket kanske hellre skulle föranleda till ett undanskjutande än ett påskyndande af frågan.

Dessa hafva varit de orsaker, som åtminstone för mig varit bestämmande. då jag inom utskottet slutit mig till det förslag, som blifvit utskottets hemställan, hvartill jag yrkar bifall. Jag anser, att man icke bör besvara Kungl. Maj:t med skrivelser, utom då det verkligen är nödigt och af behovvet påkalladt. Hvad denna fråga beträffar, kommer den nog fram i utredt skick.

Herr Widén: Herr talman. Jag vill med anledning af den siste ärade talarens yttrande endast fästa uppmärksamheten på, att den fråga, som är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, rör åklagaremaktens reformering; men angående omarbetning af häktningsinstitutet eller bättre kontroll öfver dess handhafvande har Riksdagen icke blifvit till Kungl. Maj:t. *Således föreligger ingen skrivelse till Kungl. Maj:t angående hvad som är behandladt i min reservation.* Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Persson i Stockholm: Alla de, som lida under de bestämmelser, hvarom det är fråga att skriva, torde hafva en annan uppfattning än den ärade talaren på Smålandsbänken, då han förklarade, att det icke vore värdt att besvara Kungl. Maj:t med skrivelse om en sak, som man håller på att utreda, hvilket yttrande kompletterades af herr Widén med den upplysningen, att det *icke är allt*, hvad med saken sammanhör, som håller på att utredas. Under tiden fortfara dessa häktningar af oskyldiga personer, och att de besväras och att deras existensmöjligheter m. m. förstöras, det bryr man sig icke om.

Jag kan, då frågan är på tal, icke underlåta att påpeka, hvilka farliga konsekvenser de lagar leda till, hvilka Riksdagen häromdagen icke ville vara med om att ändra. Det framhölls i motionen, som var intagen i lagutskottets utlåtande nr 35, att exempelvis en kvinna i Örebro af åklagaren blifvit häktad och sedan suttit häktad en tid för att slutligen vid rättegångens slut blifva frikänd af högsta domstolen. Hon hade bland annat gjort sig skyldig till att säga till en

Angående
reformerings af
åklagarvänen-
det.

(Forts.)

arbetsvillig, att hon skulle träta på henne och skämma ut henne i staden. Detta var icke något så förskräckligt brott, men hon häktades dock. Låt oss nu antaga, att detta förekomme till behandling vid ett möte i Örebro och någon på detta möte reste sig upp och sagt: »För mitt vidkommande anser jag, att denna Selma Johansson handlat rätt; det var bra sagdt, det var —» för att tala på rent arbetarspråk — »renhårigt gjort att skämma ut henne, därför att hon arbetade som strejkbryterska.» Om nu åklagaren fått veta detta, hvad hade då resultatet blifvit? Jo, han skulle haft icke blott rätt, utan om jag förstår lagen rätt, *skyldighet* att i häkte inmana den, som uttryckt sig på detta sätt vid mötet, ty kap. 10 § 14 strafflagen i den form som är antagen bestämmer straffarbete upp till fyra år. Där står: »Där någon annorledes, såsom genom prisande af brottslig handling, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspridt eller utsprida låtit, söker förleda till brott; vare lag som i 1 mom. sägs», och i 1:a mom. stadgas som bekant fyra års straffarbete. Denna kvinna har faktiskt åtalats och af Örebro rådhusrätt dömts till två månaders fängelse. Prisandet af detta brott hemfaller under Staaflagen, hvilken stadgar strängare straff, och ovedersägligt är, att man, om man står upp på ett möte och säger, att det var renhårigt gjort, prisar den brottsliga handlingen.

Här har talats rätt ofta i kammaren om, att domaren, han må söka att vara så opartisk som helst, ändock icke kan undgå att taga intryck af den miljö, i hvilken han lever och det åskådnings-sätt han vant sig vid, och som delas af hans samhällsklass. Men om detta gäller om domaren så gäller det i ännu högre grad om åklagaren, och därtill kommer att dennes uppgift är att åtala, att på allt sätt söka uppspara brott. Vid sådana tillfällen kommer åklagaren naturligtvis, såsom herr Åkerman förut framhållit, i den ställningen, att han har mycket svårt att afgöra, huruvida häktning bör äga rum eller icke. Huru detta afgörande kommer att utfalla, förstår man, och därpå har man sett otaliga exempel här i Stockholm och annorstädes. Lusten att häkta ligger i öppen dag, därom behöfver man icke diskutera, då man har den praktiska erfarenheten för ögonen. Det berättas typiskt nog en historia, som är gängse bland kammarens ledamöter, att när det inom utskottet var fråga om, att straffarbete skulle borttagas ur åkarpslagen och de s. k. Staaflagarne, var det första argumentet, den första tanken som kom fram från en ledamot i utskottet från Första kammaren: »Herre Gud, då ha vi ju icke rätt att häkta». Åklagaremakten är ju faktiskt i allmänhet så sinnad, att den vill häkta framför någonting annat. I ett bref, som kommit mig till handa relateras en historia från Öland, som är rätt lärorik och som framställer saken i ny belysning. Där står: »Den 26 september 1909 kallade kronofogden Berggren i Ölands fögderi ett par vid Mörbylånga sockerbruk anställda arbetare till förhör i akt och mening att utröna, huruvida icke en för arbetsledningen — Berggren är aktieägare i bolaget — synnerligen förhatlig, på sin tid i storstrejken deltagande arbetare,

Sven Lindeberg, deltagit i ett uppträde, enligt uppgift utspeladt mellan strejkbrytare och efter storstrejken utestängda arbetare, som skulle utspelats ett par kvällar tidigare.

Enligt hvad polisförhørsprotokollet, som var rikt på påståenden men knappt i sak, utvisar, förekom intet mot Lindeberggraverande. Han befann sig på tillfälligt arbete hos en grundläggare, då han utan vidare häktas och, utan att lämnas tillfälle komplettera sin af en tunn kavaj bestående ytterbeklädnad, i ösregn transporteras per landsvägsskjuts den 29 kilometer långa vägen till Färjestaden och därifrån till Kalmar, där han hölls fängslad i 9 dygn.

Den 5 oktober var målet före första gången, och åklagaren, länsman Elmkvist, yrkade ansvar för våld och hot mot arbetsvilliga. Han måste bland de som vittnen inkallade strejkbrytarna skaffa sig en målsägare inför sittande rätt, som emellertid sade sig endast ha fått en knuff — men trodde att han fått denna af våda af en sin kamrat.

Åklagaren hörde fem, svaranden två vittnen; de fem visste ingenting. De hade gått på vägen i mörkret, mött ett par personer, hört några stenar hvina omkring sig och sprungit hem. Svarandens vittnen, som spisade i den familj, hos hvilken Lindeberg innebodde, hade talat vid och sett honom skriva bref samma tid han skulle misshandlat ynglingarne ute på vägen. Hotet skulle ägt rum vid ångbåtsbryggan gentemot till platsen anlända arbetsvilliga. Ett åklagarevittne hade sett Lindeberg tala vid två personer, som senare sökt arbete vid sockerbruket — det var allt beträffande hotet.»

Man tycker, att detta var en synnerligen lös grund att häkta en person på. Men han blef häktad och såsom häktad förd till fängelset under synnerligen upprörande omständigheter. Det hör till saken, att han vid första rättegångstillfället försattes på fri fot, hvarför han slapp att sitta häktad längre än 9 dygn, hvilket emellertid var tillräckligt, för att han skulle mista sin anställning. Utan att insinuera alltför mycket kan man icke undgå att misstänka, att orsaken till detta häktningsförfarande till en viss grad låg däri, att allmänna åklagaren vid detta tillfälle var meddelägare i det industriella företag, hvars ledning funnit ifrågavarande arbetare obehaglig och besvärlig. Jag drager däraf den slutsatsen, hvilket för öfrigt konstateras genom många, alla måhända icke precis lika men dock analoga fall, att det ligger i åklagarens intresse vid många tillfällen att såvidt möjligt är häkta.

Sålunda anser jag för mitt vidkommande på grund af hvad som dagligdags försiggår i lifvet, att Riksdagen bör föredraga att bifalla reservationen och därigenom gifva till känna, att oskyldiga personer icke längre böra besväras af detta åklagarenit, som i tid och otid uppträder. Denna ståndpunkt är i förevarande fall mera sund och rättfärdig än den, som herr Petersson i Dänningelanda intog, nämligen att man icke skulle skriva, därför att man icke borde besvara Kungl. Maj:t med skrifvelse om en sak, som dock är orättfärdig och uppenbart leder till att den fosterlandskänsla man vill uppamma däraf kränkes.

*Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)*

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

Herr Petersson i Dänningelanda: Herr talman! En af reservanterna, herr Widén, sade, att Riksdagen icke skrivit om denna fråga. Ja, Riksdagen har visserligen icke skrivit om detta speciella fall, men det står dock i nära sammanhang med innehållet i Riksdagens skrivelse. Jag sade icke heller, att Riksdagen skrivit om denna sak, men det står i Riksdagens skrivelse den 13 april 1904, »att Kungl. Maj:t måtta låta utreda och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser ägnade att åstadkomma större skyndsamhet än nu råder beträffande de för brott häktade personers inställande för domstol». Då sålunda frågan härom redan är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, lär vidare åtgärd från Riksdagens sida i sådant afseende nu ej böra ifrågakomma. Det var det jag i korthet citerade, och det står i nära sammanhang med denna fråga och med motionen. Kungl. Maj:t lär då icke underlåta att taga frågan i hela dess vidd under ompröfning. Därtill tillade jag, att frågan står i nära sammanhang med omorganisationen af fögderiförvaltningen med däraf följande åklagaremaktens befogenhet och polisväsendet. Jag anser, att frågan bäst och fortast löses, om Kungl. Maj:t i lugn och ro får utreda densamma och framlägga den för Riksdagen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindhagen: Gentemot den siste talaren ber jag få erinra, att det visserligen kan möta stora svårigheter för en icke jurist att själf bedöma, i hvad mån en lagfråga genom en Riksdagens skrivelse bragts under Kungl. Maj:ts pröfning eller icke. Men ehuru man från sakkunnigt håll inom utskottet sökt upplysa den siste talaren om, huru det förhöll sig med föreliggande fråga, ville han ändock icke tro därpå, utan påstår, att det förhöll sig på annat sätt. Detta är ett genomgående drag, som på sista tiden visat sig hos denne talare.

Jag ber nu att få upplysa honom om, att Riksdagen visserligen en gång begärt, att de som lyckligt och väl blifvit häktade, så snart som möjligt skola inställas inför domstol. Huru kan den ärade talaren — jag vill icke att han skall tro på mig, ty man får ej begära orimligheter — men då herr Widén och i viss mån utskottet med herr Trygger i spetsen försäkrat, att denna fråga icke har det bittersta sammanhang med den nu förevarande eller hvilka som skola häktas, och att Kungl. Maj:t icke kommer att anse sig skyldig tänka på den saken det allra minsta i anledning af den andra specialskrifvelsen, ändock icke vara öfvertygad därom. Oaktadt allt detta kommer den ärade talaren alltid, så länge denna fråga är uppe, att stå på samma ståndpunkt och säga: det förstå ni icke, det förhåller sig icke så utan tvärtom.

Frågan om hvilka som skola häktas och huru häktningen skall äga rum, är en fråga, som i hög grad intresserar svenska folket och i synnerhet för närvarande arbetareklassen, på hvilken detta åklagaremaktens privilegium frikostigt utöfvats. Det är verkligen så, som herr Sven Persson sade, att, då det inom utskottet var

fråga om att borttaga straffarbetet ur de s. k. Staafflagarna, det första som sades från sakkunnigt håll var: men det går väl icke an; om vi taga bort straffarbetet, får man icke häkta folket. Det är ett utbrott af benägenheten att tro, att det är något karlavulett i att häkta folk och att åklagaremakten i högsta grad bör lägga sig vinn härom, och så sker också. Den ärade talaren, som icke har den minsta risk att själf blifva utsatt för åklagaremaktens häktningssnit, borde väl dock kunna i alla fall medgifva, att man bör vara litet human mot sina medmänniskor och icke i onödan inmana dem i häkte.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. I enlighet med de där- under framställda yrkandena gaf herr talmannen propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Widén m. fl. afgifna reservationen, och 3:o afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Lindhagens vid utlåtandet fogade reservation; och fann herr talmannen det under 2:o upptagna yrkandet hafva flertalets röster för sig. Votering begärdes emellertid, hvarefter och sedan till kontraposition antagits propositionen på det under 3:o upptagna yrkandet uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammarén, med afslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 36, bifaller den vid utlåtandet af herr Widén m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén afslagit utskottets berörda hemställan och i stället bifallit herr Lindhagens vid utlåtandet fogade reservation.

Voteringen utföll med 150 ja mot 49 nej, hvadan kammarén med afslag å utskottets hemställan bifallit den af herr Widén m. fl. vid utlåtandet afgifna reservationen.

§ 7.

Härefter fanns å föredragningslistan upptaget Andra kammaréns femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upphörande af Post- och Inrikes tidningars utgifvande m. m.

Till utskottets behandling hade hänvisats en inom Andra kammarén af herr *Lindhagen* väckt motion, nr 203, däri bland annat

Angående
reformerings af
åklagarväsen-
det.
(Forts.)

Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
gifvande m. m.

*Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
gifvande m. m.
(Forts.)*

yrkats, att Riksdagen ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor Post- och Inrikes tidningar kunde upphöra samt ersättas med en statstidning för den legala annonseringen och meddelanden från regering och riksdag.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida åtgärder borde vidtagas för tillgodoseendet af utaf utskottet beträffande Post- och Inrikes tidningar angifna önskemål samt, därest hinder därför skulle finnas möta, huruvida och under hvilka förutsättningar nämnda tidning kunde upphöra samt ersättas med en statstidning af utaf utskottet angifven beskaffenhet.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr Branting: Herr talman! Jag har för min del intet som helst annat yrkande än det, som utskottet kommit till, och jag ber att få uttala min komplimang till utskottet för den synnerligen grundliga undersökning och utredning, som det har ägnat denna fråga. Det är endast ett par uttalanden här, som jag skulle vilja ha litet närmare förklaring på, om den möjligen kunde lämnas vid detta tillfälle.

Utskottet uttalar i motiveringen sina tvifvel om lämpligheten af att i större omfattning utvidga uppgiften för en statstidning. Den i detta samband åsyftade utvidgningen gäller införande af enskilda annonser. Nu kan jag verkligen hålla med utskottet om, att det kanske vore lämpligt, att i en blifvande statstidning enskilda annonser icke införas i samma utsträckning som i de vanliga tidningarna, hvilka icke ha några särskilda hänsyn att taga i det afseendet. Men det är klart, att man sedan kan draga gränsen på olika sätt. och då frågan är af stor ekonomisk betydelse för företaget, synes det mig, att man härvidlag kanske borde kunna ifrågasätta en något större tolerans, än man från ett och annat håll nog skulle påyrka. Det är uppenbart, att det finns ett antal annonser, exempelvis från banker och andra bolag om deras sammanträden, som väl ingen människa kan ha någon förnuftig invändning mot att de införas i statstidningen. Jag tror, att med den utveckling, som dessa institutioner tagit i vårt land, skulle ensamt denna annonsering ge en högst betydande tillökning i en sådan tidnings budget. Man kan äfven tänka sig, att andra annonser af neutral och oskyldig art, som falla under den allmänna medborgerliga annonseringens område, intoges. och att därigenom företaget tillfördes inkomster på ett fullt lojalt och tillfredsställande sätt.

När utskottet längre fram i samma resonemang säger, att »den minskning i redigerings-, pappers- och tryckningskostnad, som blefve en följd af den ifrågasatta omändringen i fråga om tidningens textinnehåll, skulle säkerligen komma att till fullo uppväga den ökning

i utgifter, som den tilltänkta gratisutdelningen af tidningen skulle medföra», så tror jag således, att utskottet räknat för litet, om man nämligen ser tidningens annonsinkomst i betydligt större skala. Jag tror till och med, att med den läggning af företaget, som utskottet tänkt sig, skulle minskningen särskildt i redigeringskostnader bli så betydlig, att man ensamt med det skulle komma ett godt stycke inemot de 40,000 kronor, som måste åstadkommas, för att icke svenska akademien skall göra någon förlust på den ifrågasatta omläggningen.

Denna minskning i redigeringskostnader, d. v. s. minskning af redaktionen, skulle, synes det mig, vara synnerligen väl motiverad redan ur den synpunkten, att det notoriskt har blifvit så, att Posttidningen användts som ett slags pensionsinrättning för högerpressen, för att icke begagna ett starkare ord — man skulle med hänsyn till ett och annat fall, som förekommit under en följd af år, kunna säga som ett slags afstjälningsplats för sådana medarbetare i högerpressen, som icke längre finnas lämpliga ens i de organ, där de förut haft sin verksamhet. Detta är ju ett olidligt förhållande. Men det står i nära sammanhang med det af motionären påpekade och af utskottet understrukna missförhållandet, att det har tillåtits denna tidning att uttala sig i sociala och politiska ämnen för dagen. Nu säger ju utskottet, och jag håller det som sagdt räkning därför, att »motionärens uppfattning om det principiellt oriktiga i ett dylikt förhållande delas till fullo af utskottet». Det är verkligen önskvärdt, att skarpare kontroll i detta hänseendet kommer till stånd redan före det där öfvervägandet af Kungl. Maj:t öfver frågans hela omfattning, som utskottet föreslagit, att Riksdagen måtte besluta att anhålla om. Uppenbart är ju, att detta är ett missförhållande af synnerligen obehaglig art, och det blir ingalunda bättre därigenom, att det riktar sig emot den stora majoriteten i landet, kan man lugnt säga. Ty det är ju icke blott vi socialdemokrater, som alltid kunna räkna på välvilligt bemötande af Posttidningen på känt sätt, utan äfven det liberala partiets ledande män bli där utsatta för ganska när-gångna anmärkningar, utan att det ger anledning till något ingripande från deras sida, som böra beifra sådana uppenbara missförhållanden.

Det finns ett uttalande här också beträffande ett statstryckeri, som jag fäst mig vid; det står: »och således intet statstryckeri, såsom å 1830-talet, för ändamålet upprättas». Det är naturligtvis, synes det mig, också så, att frågan om ett statstryckeri icke bör upptagas endast med hänsyn till den lilla frågan om utgifvandet af en på detta sätt reducerad statstidning. Det är ju så många andra och större synpunkter, som i den frågan måste uppmärksammas. Jag har endast velat nämna det här, därför att icke detta uttalande, om det fick stå oemotsagdt, möjligen skulle kunna komma att åberopas såsom ett uttalande af Riksdagen mot själfva principen om inrättandet af ett statstryckeri. Detta synes mig tvärtom vara en tanke, förtjänt af den allra största uppmärksamhet, då ju statstrycket växer med lavinartad fart och det icke kan vara lämpligt att på längden

Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
gifvande m. m.
(Forts.)

*Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
gifvande m. m.
(Forts.),*

ordna detta så, att staten uteslutande vänder sig till ett antal enskilda för att få en så lätt ordnad sak som statstrycket utfördt.

Jag har, som herrarna finna, icke någon egentlig erinran att göra mot utskottets hemställan. Jag har blott velat göra dessa förtydliganden på ett par ställen och jag ber för öfrigt att för min del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! Som herrarne funnit af utskottets betänkande, är den föreliggande frågan en gammal stridsfråga mellan Första och Andra kammaren. Det har därför legat nära till hands för utskottet att söka få ett sådant grepp på densamma, att vi i år kunde hoppas att ernå ett resultat, hvarigenom man komme ifrån de olägenheter, som sedan gammalt äro förbundna med detta pressorgan.

Naturligtvis har utskottet haft klart för sig, att det principiellt riktiga är att så fort som möjligt söka få till stånd en statstidning med visst begränsadt innehåll. Vi hafva emellertid under utredningen af denna fråga funnit, att svenska akademien fortgående ordboksarbete, hvars bedrivande ekonomiskt sedt är baserad på Posttidningens inkomster, drager en årlig kostnad af 40 å 50 tusen kronor, och att det torde krävas 40 å 50 år, innan detta arbete blifvit slutfördt. Det är sålunda en summa på omkring 2 miljoner kronor, som på ett eller annat sätt måste komma ordboksarbetet till godo. Då uppstår frågan: hur skall man anskaffa dessa medel?

Utgår man därvid ifrån, att en statstidning under alla förhållanden måste komma till stånd, föres man in på frågan om annonsinkomsterna af en dylik tidning, hvilken fråga herr Branting vidrörde i första delen af sitt anförande. Nu har den meningen förr häfdats i Riksdagen — och jag anser, att den har fog för sig — att, i den mån det gäller legala annonser, d. v. s. sådana som enskilda personer och myndigheter på grund af lagens stadganden äro skyldiga att införa i denna allmänna tidning, staten icke har rätt att handhafva denna annonsering på ett sådant sätt, att det uppstår en vinst för statsverket å densamma, utan bör den skötas så, att den icke i och för sig lämnar något öfverskott, men å andra sidan ej heller föranleder någon förlust. Emellertid är det klart, att i samma mån man öppnar tidningens spalter för enskilda annonser, är det intet att invända emot, att det blir en vinst på företaget, något, som utskottet också framhållit.

Hvad angår innehållet i en statstidning, vill jag för min del säga, att exemplet från Danmark icke synes mig böra i allo tagas till efterföljd. I Danmark är nämligen innehållet i därvarande »Statstidende» så noga begränsadt, att däri icke får förekomma annat i stort sedt än legala meddelanden, d. v. s. de annonser, som enligt lagens föreskrift skola införas i den allmänna tidningen, samt offentliga tillkännagifvanden från regeringen och vissa ämbetsverk. Jag skulle däremot i likhet med herr Branting vilja göra gällande, och jag har ock häfdat den meningen under öfverläggningarna inom utskottet, att det vore klokt att jämväl låta exempelvis alla leverans-

annonser samt annonser om lediga tjänster och om bolags och andra sammanslutningars och institutioners sammanträden flyta in i denna tidnings spalter.

Det, som ingifver farhåga, är, att, om man har en statens funktionär såsom ansvarig utgifvare af tidningen, denne på grund af annonsväsendets utveckling kan komma att ställas i den situationen, att han står risken för åtal. Den ämbetsman, som tvingats att vara ansvarig utgifvare enligt tryckfrihetslagens bud, bör icke komma i den ställningen, att han exempelvis genom mer eller mindre försåtliga förlofningsannonser riskerar ett åtal. Det måste därför enligt min mening göras en begränsning i fråga om tidningens annonsinnehåll, så att man endast intager sådana annonser, som ligga nära de legala annonsernas krets.

Jag tror mig härmed hafva besvarat herr Brantings erinringar i denna del.

Hvad åter angår frågan om textens innehåll, håller jag före, att utskottet i det afseendet sagt så bestämdt ifrån, hvad utskottet siktat till, att det icke behöfver fullständigas.

Det uttalande, som utskottet gjort angående ett statstryckeri, är icke så att förstå, som om utskottet skulle ansett, att det öfverhufvud ej finnes några skäl för att inrätta ett dylikt med hänsyn till allt det offentliga trycket, utan är det så att förstå, att upprättandet af en statstidning i och för sig icke ansetts böra föranleda inrättandet af ett statstryckeri. Och är det på tal härom kanske skäl att påpeka, hurusom behofvet af ett tryckeri för det allmänna trycket här i Stockholm är mycket olika under olika delar af året. Då tiden för Riksdagens sammanträdande närmar sig och under den tid, densamma pågår, är omfattningen af dylikt tryck ofantligt mycket större, än hvad fallet är under den andra delen af året; och det är klart, att detta förhållande skall medföra vissa svårigheter vid driften af ett statstryckeri.

Emellertid har hufvudsaken för utskottet varit att få ett sådant grepp på frågan, att man snarast kunde komma ifrån de bestämda olägenheter, som länge rådt med afseende å tidningen, och hvilka utskottet skarpt framhållit. Utskottet har i sådant syfte i första hand uppställt som ett önskemål, att dessa olägenheter måtte genom förhandlingar med akademien undanröjas, och först i andra hand för den händelse akademien icke skulle gå in på en sådan lösning af frågan, som utskottet tänkt sig — alternativt hemställt om en utredning i det af motionären angifna syftet. Jag vågar tro, att detta grepp på frågan är det, som bäst för till målet, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Palme: Herr talman! Jag har begärt ordet, ingalunda för att jag på något sätt är af annan mening än det årade utskottet, hvilket synes mig ha funnit en synnerligen lycklig lösning beträffande frågan om Posttidningen eller den officiella tidningen, utan jag har begärt ordet för att yttermera stryka under den omständigheten, som har tagit sig ett uttryck i det kontrakt, som är uppgjort med

Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
giftande m. m.
(Forts.)

Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
gifvande m. m.
(Forts.)

utgifvaren, nämligen att tidningen skall »undvika tvister rörande politiska ämnen». Som här redan förut i dag är påpekadt, förekommer det ibland, att Posttidningen rent af tar parti för den ena parten i en politisk eller social strid, och detta måste ovillkorligen anses olämpligt.

Vidare heter det i kontraktet, att tidningen skall »utan ersättning intaga: a) de meddelanden, som dittills lämnats under rubriken 'officiellt'; b) underrättelser från Kungl. Maj:ts kansli . . .; d) kortare uppsatser för dagen, hvilka vederbörande departementschefer önska få i tidningen införda». Jag har här framför mig ett nummer af Posttidningen för fredagen den 19 februari 1909, där under »officiellt» stå uppgifter om en massa utnämningar o. d.; vidare »underrättelser från Konungens kansli». Dessa båda uppgifter stå före utrikesafdelningen, och det är tydligt och klart, att de äro af officiell natur och i enlighet med kontraktet. Mera svårtydbar är den sista bestämmelsen, nämligen att tidningen skall intaga »kortare uppsatser för dagen, hvilka vederbörande departementschefer önska få i tidningen införda». Man tar rätt ofta fel på, om en uppsats utgår från vederbörande departementschefer, eller om den är tidningens egen. Så t. ex. finnes i detta nummer en artikel med följande märkliga rubrik: »*Huru Riksdagens utskott icke böra inhämta upplysningar*». Är artikeln författad och insatt af tidningens redaktör med den makt och myndighet han såsom redaktör har, så vill jag beteckna rubriken såsom en oskicklighet af honom, en oskicklighet, hvilken bort tariffa allvarlig näpst. Är det åter en artikel från vederbörande departementschef, så innebär det en tillrättavisning gentemot ett Riksdagens utskott, en tillrättavisning, för hvilken icke Posttidningen, utan kamrarna eller en kammare hade varit rätt forum. Jag tager detta som anledning att ännu en gång betona önskvärdheten af, att Posttidningens kontrakt i detta afseende noga vidmakthålles, och att helst all text försvinner ur tidningen, så att denna blir ett organ för officiella underrättelser samt för vissa slag af annonser.

Herr Schotte: Herr talman! Jag skall be att få yttra ett par ord med anledning af, hvad utskottet anfört om svårigheterna att inrätta ett statstryckeri till följd af den ojämna tillströmningen af tryck för en dylik anstalt. Jag vill erinra om, att det skulle vara synnerligen lämpligt att i samband med detta statstryckeri inrätta ett tryckeri för blanketter och andra trycksaker, hvaraf verk och myndigheter ha behof, kanske också för biljetter, frimärken och dylikt. Jag tror, att arbetet vid ett statstryckeri skulle kunna anordnas så, att de tider, då tryckeriet icke är alltför ansträngdt af tryck för Kungl. Maj:ts och för Riksdagens behof, det skulle sysselsättas med blankett- och dylikt tryck. I fråga om detta tryck äger för närvarande stort slöseri rum, då prisen bli ganska höga, därigenom att arbetena utföras utan samband med hvarandra och på en mångfald af enskilda tryckerier. Häri skulle en väsentlig förenkling och besparing kunna åstadkommas, om ett statstryckeri komme till stånd.

Jag skall äfven be att få uttala min anslutning till de synpunkter, som herr Palme framhållit. Jag tror, att det uttalandet var af behovet påkalladt. Och jag vill därtill foga, att man ofta i Posttidningen sett referat, som icke varit af den opartiska beskaffenhet, som man skulle önskat.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed vara afslutad. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 8.

Vidare förelåg till afgörande Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 20, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fribiljetter för värnpliktige.

*Angående
upphörande
af Post- och
Inrikes tid-
ningars ut-
gifvande m. m.
(Forts.)*

Uti en inom Andra kammaren af herr *Olausson m. fl.* väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 128, hade hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes vidtaga åtgärder i syfte att värnpliktig måtte berättigas att under öfningstid få afgiftsfritt färdas å statens järnvägar för permissionsresa.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att herr *Olaussons m. fl.* föreliggande motion ej måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Herr *Olausson* anförde: Herr talman, mina herrar! Som herrarne finna, har jag jämte åtskilliga andra bland kammarens ledamöter i en motion föreslagit, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t tacktes vidtaga åtgärder i syfte, att värnpliktig måtte berättigas att under öfningstid få afgiftsfritt färdas å statens järnvägar för permissionsresa.» Motionärerna ha nämligen ansett, att, då de värnpliktige så att säga icke ha någon dagaföring — den de ha är ju så ringa — de åtminstone icke måtte betungas med några höga afgifter för sina vapenöfningar. Det är ju klart, att för de värnpliktige under den tid de utkommenderas till vapenöfning — för sjöbevärigen t. ex. icke mindre än 10 månader — förhållanden kunna inträda, som göra, att de måste företa en permissionsresa till hemorten. Kostnaden för dessa resor kan bli högst olika för de värnpliktige. En del förläggas, som vi veta, inom sitt eget län. För dem är en permissionsresa en obetydlighet. Men för andra, som äro inkallade till specialvapen, för dem i synnerhet som utkommenderas till sjötjänstgöring, såsom förhållandet är med vår bohuslänska skärgårdsbefolkning, af hvilken många för-

Angående
fribiljetter för
värnpliktige.
(Forts.)

läggas på de långt aflägsna platserna Karlskrona och Stockholm, bli utgifterna för en permissionsresa ganska afsevärda. För de bättre lottade äro ju dessa utgifter obetydliga, men som kustbefolkningen i allmänhet är ganska fattig, bli utgifterna för dem, som tillhöra denna, ganska afsevärda.

Utskottet har nu funnit sig böra afstyrka motionen. De skäl, som utskottet anfört för afslag, synas mig dock icke vara så talande, att de behöfde vara anledning till afslag. Sålunda har anförts, att kostnaden för dessa fria resor ej kunnat beräknas, att vi endast tagit hänsyn till statens järnvägar och icke äfven de enskilda, och att, om fribiljetter skulle beviljas, de endast borde beviljas för sådana beväringar, som ha långt afstånd från öfningsplatsen till hemorten, men icke för närmare öfningsplatsen boende. Hvad nu angår det påståendet, att vi endast tagit hänsyn till statens järnvägar och icke äfven de enskilda, så har jag för min del ingenting emot, att Riksdagen ville lämna bifall till, att dessa beväringar äfven skulle erhålla fribiljetter på enskilda järnvägar, men vi vågade icke taga ett så stort steg, ty det skulle medföra ännu större kostnader för staten. De beväringar, som jag talat med om saken, hafva uttalat, att de i viss mån vore tillfredsställda, ifall de finge resa fritt på statens järnvägar. Jag skall därför icke ingå på någon synnerligen stark kritik af detta utskottets yttrande, ty jag anser det icke utgöra det ringaste skäl för afslag.

Men utskottet har gjort ett annat uttalande för afslag, som jag är skyldig i viss mån åtminstone beröra. Utskottet säger, att det funnit motionärernas hemställan behjärtansvärd, »om nämligen», som det heter, »denna resa vore dikterad af särskildt trängande behof, t. ex. nära anförvants sjukdom eller död. Motionärerna säga emellertid: 'hvarför skall man förmena honom den glädjen att få afbryta sin långa, ofta mycket ansträngande tjänstgöring med ett besök i sitt hem eller hos anförvanter?' Detta finner utskottet dock vara att sträcka önskningarna och ömmandet om de värnpliktiges trefnad alltför långt, ty det måste därvid betänkas, att de värnpliktige ej äro barn, utan män.»

Detta yttrande anser jag vara ett alltför hårdt yttrande mot de värnpliktige; och det är dessutom ett yttrande, som icke allenast drabbar de värnpliktige, utan äfven herrarna i tredje tillfälliga utskottet själfva, och drabbar hvar man i denna kammare. Vi veta nämligen och måste väl känna, att det arbete vi riksdagsmän hafva att här som lagstiftare utföra är lika viktigt och mera viktigt än de värnpliktiges öfning till landets försvar. Vi veta, att detta vårt arbete icke pågår mer än omkring 4 månader, då sjöbeväringen åtminstone har tio månaders vapenöfning. Tager dock icke hvar-enda man i kammaren tjänstledighet så godt som utan vidare och resa hem på besök? Har icke nära nog hvarje ledamot af tredje tillfälliga utskottet i år lämnat riksdagsarbetet och besökt sin hemort? Är det då riktigt att säga till dessa ledamöter: I ären barn, ej män? Om icke, så är det väl ej heller rätt att till dessa beväringssynglingar, när de under öfningstiden vilja besöka hemorten,

Ängående
tribiljetter för
värnpliktige
(Forts.)

säga: I ären barn, ej män. Jag tror, att uttrycket är förhastadt och för starkt. Jag vill säga herrarna, att det är icke allenast de unge männens öfning, som utgör ett viktigt moment i vårt försvar, utan då man begär, att de skola ut i strid och försvara sitt fädernesland, är det lika viktigt, att de äga en stark fosterlandskänsla och känna, att det är för hembygd och fosterland, de äro beredda att offra lifvet. Dessa känslor böra hvarken vi här i kammaren eller någon annan med hårda uttryck underkufva, utan dessa känslor böra vi på alla sätt omhulda. Därför är det af vikt, att, då vi fatta beslut och då framställning från beväringsmän genom motion göres, vi se till, att vi omhulda dessa beväringar, så att de icke kunna säga: »vi ha intet fosterland och intet att försvara, ty vi äro ej ett med staten, som föreskrifver oss lagar».

Utskottet har visserligen men på små skäl sökt pointera betydelsen af vårt förslag, men då kammaren går att fatta beslut i frågan, vill jag för min del säga, att man icke här har att fästa sig vid vissa bristfälligheter i motionen, ty vi ha endast begärt, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder i motionens syfte. Om då kammaren gentemot utskottet beslutar en dylik skrifvelse, tillhör det Kungl. Maj:t att utreda, bestämma och afgöra, på hvad sätt dessa beväringssynglingar kunna tillåtas få fria resor, och i huru stor utsträckning detta måtte kunna ske. Det är om en sådan skrifvelse vi nu ha att besluta. Det betyder därvidlag icke så mycket, om motionen i något afseende icke är till fyllest, då vi allenast ha att afgöra, om vi äro med om motionens syfte eller om vi anse det öfverflödigt, att beväringsmännen få vissa förmåner i gifvet hänseende.

Jag vågar hoppas, att stämningen inom kammaren för dessa beväringsmäns fria resor skall vara sådan, att kammaren måtte lämna sitt bifall till motionen, trots utskottets afstyrkande, och jag vågar därför, herr talman, taga mig friheten att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Olsson* i Tyllered.

Vidare yttrade:

Herr Fürst: Herr talman! Jag tror ej, att man får lägga den syn på denna fråga, som den siste talaren gjorde, och se den mera ideell, utan jag anser, att det är nödvändigt att tänka på de ekonomiska och praktiska konsekvenser, som kunna följa å ett godkännande af motionärernas framställning. Det har för utskottet icke varit möjligt att kunna få någon exakt siffra öfver, hur många permissionsresor, de värnpliktige för närvarande göra. Utskottet har därför icke kunnat direkt få fram de ekonomiska konsekvenserna, men om man tänker sig, att hvarje värnpliktig skulle ha rätt till åtminstone en permissionsresa under öfningstiden från mötesplatsen och hem, så skulle kostnaderna för permissionsresorna gå upp till samma siffra som den, hvartill kostnaderna för in- och utryckningsresorna uppgå. Enligt

Angående
fribiljetter för
värnpliktiga.
(Forts.)

Sveriges officiella statistik hade inkomster af truppbiljetter å statsbanorna för år 1907 uppgått till 398,081 kronor och för 1909 till 306,076 kronor. Dessa äro alltså de ungefärliga siffrorna för de kostnader, som genom sådana fribiljetter årligen skulle drabba statsverket.

Då man icke heller torde kunna säga, att dessa resor äro nödvändiga annat än i vissa undantagsfall, och man vid dessa undantagsfall borde kunna träffa anordningar för att beväringmännen skola komma hem genom anlitande af hjälp från olika regementskassor, så har utskottet icke funnit sig kunna tillstyrka motionärernas yrkande, och detta så mycket mindre, som motionärerna i sin framställning tänkt sig, att resorna skulle äga rum å biljetter, som icke medförde någon ersättning åt statsbanorna, utan att rena fribiljetter skulle utfärdas, så att således denna kostnad skulle drabba statsbanorna direkt.

Innan en fullständig utredning förebringas i fråga om de blifvande konsekvenserna af ett bifall till motionen, kan jag ej tänka mig, att Andra kammaren kan bifalla densamma. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Då den föregående talaren anförde, att man icke kunnat skaffa exakta uppgifter i fråga om hvad dessa fria resor skulle kosta staten, så måste jag ju erkänna riktigheten af detta påstående, men samtidigt vill jag betona, att det är just för att få klarhet härutinnan, som vi begära, att en skrifvelse måtte aflåtas till Kungl. Maj:t, så att Kungl. Maj:t blir i tillfälle att utreda den frågan. Att af denna orsak afslå motionen synes mig därför ej vara ringaste skäl. För min egen del vågar jag dock icke tro, att utgifterna för dessa resor på statens järnvägar skulle för statsverket bli så synnerligen betungande. Vi veta ju, att å statens järnvägar gå vagnar fram och tillbaka hvarenda dag mer eller mindre tomma, och någon ökning af den rullande materialen eller af järnvägspersonalen kan man ej gärna tänka sig böra uppstå, i händelse de föreslagna permissionsresorna blefve beviljade. Den enda kostnad, man egentligen skulle kunna tänka sig komma att uppstå, skulle därför utgöras af den ökade slitning, som blefve en följd af att någon gång extravagnar behöfde tillkopplas. Denna kostnad torde emellertid ej vara ööfvervinnelig.

Vidare anförde den föregående talaren, att han hoppades, att genom hjälp af regementskassorna fria resor någon gång skulle kunna åstadkommas. Ja, det kan vara möjligt, att sådana lägerkassor finnas, som lämna hjälp åt beväringen i berörda afseende. Jag har emellertid för min del icke hört, att någon enda om än aldrig så fattig beväringssyngling fått en dylik hjälp af någon lägerkassa. Jag tror sålunda, att ej heller detta uttalande bör innebära ett skäl för afslag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats vara avslutad, framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets

hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som emellertid herr Olausson begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 140 ja mot 48 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Härnäst upptogs till behandling Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 21, angående herr Starbäcks motion om afskaffande af prokanslersämbetet. *Om afskaffande af prokanslersämbetet.*

I en inom Andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 194 hade herr *Starbäck* hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärd för afskaffande af prokanslersämbetet vid universiteten i Uppsala och Lund, eller därest härmed förenade göromål funnes böra till någon del bibehållas under särskildt ämbete, att i allt fall biskops själfskrifna egenskap af prokansler måtte upphöra.

Utskottet hemställde, att herr Starbäcks ifrågavarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade emellertid herr *Waldén* reserverat sig.

Efter det utskottets hemställan föredragits, begärdes ordet af

Herr *Waldén*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag i denna fråga reserverat mig mot utskottets utlåtande, ber jag att med några ord få angifva skälen härför.

Visserligen har denna fråga numera icke så stor reell betydelse, som förut varit förhållandet, sedan numera genom bestämmelserna i de nya universitetsstatuterna prokanslerens rätt att yttra sig i befordringsfrågor blifvit afskaffad. Men jag anser likväl, att frågan om

*Om afskaffande
af prokanslers-
ämbetet.
(Forts.)*

prokanslersämbetets afskaffande är af så pass stor *principiell* betydelse, att jag hufvudsakligen med hänsyn härtill icke ansett mig kunna gå med på utskottets afstyrkande utlåtande beträffande den föreliggande motionen. Jag kan nämligen icke finna annat än att motionären har fullkomligt rätt, då han säger, att »ämbetets vidmakthållande ger ett sken af kyrkans eller, rättare sagdt, vissa kyrkofurstars supremati öfver vetenskapen, som icke har en skynt af berättigande». Endast denna synpunkt är för mig tillräckligt afgörande, för att jag skall finna mig föranlåten att yrka bifall till motionen.

Jag tycker sannerligen, att, då i vår tid de rent kyrkliga och vetenskapliga intressena och sträfvandena ofta stå i öppen strid med hvarandra, ett faktum, som väl ingen vågar förneka, det vore på tiden, att dessa kyrkofurstars om också blott skenbara supremati öfver vetenskapliga institutioner afskaffades.

Nu är emellertid enligt mitt förmenande prokanslersämbetet äfven med dess nuvarande maktbegränsning icke uteslutande en sådan skeninstitution eller en så betydelselös dekoration, som man af utskottets utlåtande åtminstone i viss mån kan få anledning att antaga. Det förhåller sig nämligen så, att enligt nu gällande statuter af 1908 äger prokanslern rätt att vara närvarande och yttra sig vid de akademiska konsistoriernas förhandlingar, och det är klart, att, i synnerhet om ämbetet utöfvas af en kraftfull person, som anser, att de kyrkliga intressena böra stå öfver de vetenskapliga, han kan bli i tillfälle att göra sitt inflytande gällande på sådant sätt, att det länder till skada för den vetenskapliga forskningens frihet och oberoende. Ännu betänkligare är det dock, att vid tillfällen då kanslersämbetet är vakant eller af någon anledning af dess innehafvare icke utöfvas, prokanslern i vissa ärenden äger öfvertaga kanslersämbetets utöfning. Det saknas icke exempel på, att en prokansler begagnat detta gynnsamma tillfälle och använt denna sin tillfälliga maktställning på ett, jag vågar säga, mindre honett sätt. Det inträffade för några år sedan vid ett af våra universitet, att en synnerligen dugande vetenskapsman icke fick sitt docentförordnande förnyadt trots de sakkunniges enstämmiga förord. Detta berodde just därpå, att prokanslern härvidlag gjorde sitt inflytande gällande. Orsaken till detta prokanslerens egenmäktiga förfarande torde icke ha varit någon annan än den, att ifrågavarande docent vågade hysa och äfven öppet uttala vissa åsikter, som icke behagade hans högvördighet prokanslern. Att rättelse af det skedda sedermera ägde rum, var sannerligen icke att tillskrifva någon uppvaknande rättfärdighetskänsla hos prokanslern i fråga, utan härför måste särskilda åtgärder vidtagas, och det var en ganska lång procedur, som måste användas för att rättvisa skulle skipas. Det är ju också för alla bekant, hurusom samma obskura makter åter voro i verksamhet, då denne samme vetenskapsman för kort tid sedan skulle befordras till professor i den vetenskap, som han utöfvar.

Nu kan man visserligen invända, att detta inträffade, då man ännu tillämpade de förutvarande äldre universitetsstatuterna. Men

jag vågar påstå, att en sådan situation icke är utesluten genom någon bestämmelse, som finnes i de nya statuterna, och jag anser, att redan häri ligger tillräckligt stor fara för att prokanslersämbetets själskrifvenhet bör afskaffas.

*Om afskaffande
af prokanslers-
ämbetet.
(Forts.)*

Jag kan ej förstå annat än att de få tjänsteärenden, som prokansleren äger taga befattning med, mycket väl kunna öfverflyttas på universitetets rektor och af honom handläggas. Så tillgår det ju redan vid Karolinska institutet, och så sker det visst äfven, då prokansleren är förhindrad att utöfva sitt ämbete, t. ex. på grund af riksdagsgörömmål eller dylikt.

Ja, nu anför utskottet såsom det förnämsta skälet för sitt afslagsyrkande, att vid universiteten själfva någon allvarligare opinion för ämbetets afskaffande icke gjort sig märkbar. Jag vill emellertid erinra därom, att vid ett af våra universitet, nämligen Lunds, en sådan opinion förmärkts, hvilket också antydes i utskottets utlåtande. Hvarför just här en dylik opinion gjort sig gällande, beror naturligtvis därpå, att man särskildt vid detta universitet känt trycket af denna institution.

Att man icke under senare tid från universitetens sida begärt prokanslersämbetets afskaffande, bevisar dock icke, att man allmänt skulle önska dess bibehållande. Kanske man redan skulle begärt dess afskaffande, om man icke haft så mycket annat att söka ställa till rätta beträffande de nya och i åtskilliga afseenden misslyckade statuterna.

Naturligtvis erkänner jag det berättigade i, att Riksdagen icke i onödan ingriper i universitetens häfdvunna själfstyrelserätt, och hade det här gällt att på något sätt kränka denna själfstyrelserätt till skada för den fria forskningen, så skulle jag varit den förste att motsätta mig detta. Men då jag tvärtom är fullkomligt öfvertygad om, att den åtgärd, som i motionen är föreslagen, skulle komma att gagna och t. o. m. utveckla denna själfstyrelse och frigöra den från oberättigadt inflytande från kyrkan, så kan jag icke finna, att universitetens frihet på något sätt kränkes, om åtminstone denna kammare uttalar sig för den föreslagna reformen.

Jag ber därför, herr talman, att på grund af de skäl, jag nu i korthet anfört, få yrka bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr *Branting* instämde häruti.

Vidare anförde:

Herr Edén: Herr talman mina herrar! Som kammaren torde finna af det föreliggande utlåtandet, har utskottet, när det kommit till sådant slut, som här har skett, hufvudsakligen hållit sig till det skäl, att universiteten alldeles nyss ha haft tillfälle att uttala sig angående de olika sidorna af universitetens organisation, och att vid dessa tillfällen icke någon allvarligare opinion till stöd för prokanslersämbetets afskaffande kommit fram. Alldeles speciellt gäller detta

*Om afskaffande
af prokanslers-
ämbetet.*

(Forts.)

i fråga om Uppsala universitet; ty mig veterligen har icke något enda yrkande från någon enda person där blifvit framställt om afskaffandet af prokanslersämbetet. Nere i Lund omfattades detta yrkande, såsom den föregående talaren antydde, endast af tämligen små minoriteter inom ett par korporationer, när det där framställdes. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att det icke finnes skäl att ifrån Riksdagens sida taga något initiativ i denna sak. Utskottet har inskränkt sig till att göra denna synpunkt gällande och på den grund afböjt motionen.

För min enskilda del skulle jag vilja tillägga, att för mig har en annan viktig orsak tillkommit, den nämligen, som herr Waldén här antydde, då han berörde frågan om universitetens själfstyrelserätt. Jag tror, att det är af största vikt för universiteten och för deras arbetes lugna gång, att, såvidt möjligt, den gamla häfdvunna själfstyrelsen för dessa institutioner bibehålles, och att Riksdagen icke i andra fall, än där det är alldeles särskildt påkalladt, ingriper för att framkalla förändringar. Universiteten äro ju, som vi alla känna, gamla ärevärdiga institutioner med sina rötter långt tillbaka i gångna århundraden, och där ha växt fast en hel mängd vanor och föreställningssätt, som jag icke finner, att Riksdagen har något skäl att försöka rubba, där icke alldeles direkt praktiska auledningar finnas för sådant ingripande. Nu har reservanten nyss här gjort gällande, att sådana skäl verkligen skulle finnas, men i grunden förefaller det mig, som om de skulle vara af beskaffenhet att en smula strida mot hvarandra. Reservanten har nämligen antydtt, och motionären har gjort det ännu mera, att prokanslersämbetet numera saknar verklig betydelse. Härutinnan skulle jag för min enskilda del kunna gifva motionären och reservanten tämligen rätt, ty jag anser verkligen, att prokanslersämbetet numera saknar all verklig betydelse. Men just därför finner jag också, att det är fullkomligt förfeladt, om man tror, att prokanslersämbetet gör sig i någon större grad gällande vid universiteten, så att det skulle inverka på arbetets gång där. Jag håller före, att man alldeles öfverskattar en bestämmelse af rent formell natur, om man fäster sig vid prokanslerens rätt att, som det heter, delta i konsistoriets förhandlingar. Mig veterligen har prokansleren aldrig någonsin i Uppsala gjort bruk af denna rätt. Saken är nog den, att sedan numera prokanslerens yttranderätt i befordringsfrågor blifvit afskaffad och med full rätt afskaffad, har prokansleren verkligen icke någon anledning och knappast något egentligt tillfälle att ingripa uti universitetens lif, utan hans ämbete ter sig öfvervägande som en dekoration, eller, för att begagna ett vackrare uttryck, såsom en honnörspost, hvilken har fått lefva kvar ifrån gamla tider.

Då kommer motionären och äfven reservanten in på den andra sidan utaf sin argumentation. Man säger, att sådana poster icke böra få stå kvar; när ett ämbete blifvit så förtunnadt till sitt innehåll, att det icke längre har någon uppgift, bör det också afskaffas. Om den saken skall jag endast be att få anmärka, att detta nog icke är ett så alldeles obestriddigt axiom. I fråga om gamla historiska

institutioner har man rätt och till en viss grad äfven skyldighet att taga någon hänsyn till hvad man skulle kunna kalla pietet och tradition. Och det är nog verkligen så, att det starkaste skälet, hvarför man icke för närvarande vid universiteten vill göra någonting mot prokanslersbefattningarna, är just denna känsla utaf pietet och tradition; man finner det icke vara skäl att bryta ett visserligen blott yttre band mellan universitet och biskopsstol, som existerat under många århundraden och hvilket nu egentligen har sitt värde såsom en påminnelse om universitetens djupa historiska rötter. Det är alldeles otvifvelaktigt, att denna känsla är betydligt stark inom universitetskretsar, och att det just är den, som gör, att man icke i högre grad än hvad som skett — vid det ena universitetet icke alls — fått fram yrkandet om prokanslersämbetets afskaffande. När nu så är förhållandet, synes det mig, att Riksdagen har skäl att respektera denna känsla och sålunda icke från sin sida taga något initiativ till ämbetets afskaffande.

*Om afskaffande
af prokanslers-
ämbetet.
(Forts.)*

En omständighet skulle naturligtvis kunna tillkomma, som gjorde, att Riksdagen icke ansåge sig böra taga hänsyn till denna pietet, och det vore, om det vore rätt, som reservanten nu här sökt göra gällande, att prokanslersämbetet, trots dess numera tämligen obestriddliga egenskap af honnörspost, ändock på det stora hela taget skulle kunna utöfva ett visst tryck på universiteten, och om det vore riktigt, som han särskildt anförde, att prokanslersämbetet skulle för allmänheten te sig såsom en symbol för att universiteten stode under kyrkans eller vissa kyrkofurstars förmynderskap. Skulle så vara förhållandet, skulle jag vara den förste att instämma i yrkandet på ämbetets afskaffande. Jag tror emellertid icke, att man har rätt att säga, att så är förhållandet. Universiteten ha, skulle jag tro, alldeles tillräcklig värdighet själfva och tillräcklig pondus i framträdandet genom sina valda myndigheter, för att ingen skall kunna komma till en sådan missuppfattning, som den, att universiteten skulle ledas eller i någon mån stå under förmynderskap af dessa gamla ämbeten.

Jag vill hafva sagdt, att det naturligtvis ligger mycket stor vikt på, huru prokanslererna numera komma att finna sig till rätta uti den nya ställning, som de hädanefter intaga. Det kommer att betyda rätt mycket, huru prokansleren uppfattar den ställning af ren honnörspost, som han numera bekläder. Man torde emellertid ha rätt att förutsätta, att prokansleren alltid skall komma att erinra sig, att universitetet är en rent vetenskaplig institution, och att han vid sitt framträdande å ett universitets vägnar, när sådant förekommer, icke förgäter den rent vetenskapliga karaktär, som universitetet äger. Jag tror icke det är skäl att tala om kyrkofurstars supremati och det falska sken, som därutaf skulle falla öfver universitetens ställning, förrän en sådan erfarenhet verkligen föreligger, att någonting i den vägen förekommit.

Därför, herr talman, har jag funnit mig — med allt erkännande af ett eller annat som i motionen framkommit — föranlåten att inom

Om afskaffande af prokanslers-ämbetet.
(Forts.)

utskottet biträda yrkandet om afslag å densamma, och ber jag således att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag skall be att i korthet få förklara, att jag är utskottet ganska stor tack skyldig för den lilla historiska utredning, som presterats, och jag vill också förklara, att jag mycket väl förstår den afgörande synpunkt, som lagts på frågan och som åstadkommit detta eniga utskottsresultat. Jag kan emellertid icke underlåta att med talmannens tillåtelse något omnämna orsaken till att jag väckt min motion eller rättare till att jag instämt i den i Första kammaren väckta motionen.

I de gamla statuternas § 19 är fastslaget, att prokanslersämbetet är öfverflödigt. Det står nämligen där, som också utskottet framhållit: »Finnes ej prokansler, eller är han förhindrad att utöfva ämbetet, förfalle under tiden all fråga om den handläggning af ärenden, som på prokanslern ankommer». I de nya statuterna är denna paragraf borttagen, tydligen af den anledningen, att det nu icke ens behöfver motiveras eller omnämnas, att prokanslern är onödig. Detta är ett faktum, och då kunde det synas som om konsekvensen kunde vara klar. Det är den emellertid icke på grund af vissa pietetskänslor, som min ärade vän från Uppsala framhöll och som jag strax skall komma till.

Nu hade enligt de gamla statuterna, § 17, prokanslern rätt att öfver upprättade förslag till lärarebefattningar i den ordning, som af statuterna bestämdes, afgifva utlåtande till kanslern. Detta att afgifva utlåtande med afseende på lärarebefattningar inskränkte sig emellertid enligt § 66 därtill, att endast graden af ådagalagd vetenskaplig skicklighet finge åberopas. Om det nu möjligen skulle råda någon tvekan om hvad som menas med denna vetenskapliga skicklighet, så finnas därom mycket tydliga analyser i den meromnämnda stadgan, nämligen i § 77, där det säges, att »afseende bör fästas endast på aflagda gradual- och examensprof, utgifna vetenskapliga arbeten och skrifter, förut ådagalagd lärareverksamhet, fullgjorda lärdomsprof, såsom ofvan är sagdt, vitsord af vetenskapliga myndigheter, och hvad i öfrigt kan gifva tillförlitlig upplysning om sökandenas skicklighet.» Sedan konsistoriet har upprättat protokoll öfver omröstningen inom detsamma, går ärendet till prokanslern, som har att afgifva sådant utlåtande, som jag nyss nämnde. Men ingenstädes i dessa gamla statuter finnes någon som helst möjlighet att för prokanslern uppleta en rättighet att med afseende på lärarebefattningar yttra sig på annat sätt än angående den här nyss analyserade vetenskapliga skickligheten. Faktum är emellertid, att så nyligen vid ett befordringsärende inträffat, och jag kan icke finna annat än att detta varit betänkligt. Detta är anledningen till, att jag instämt i den väckta motionen, och detta är anledningen till, att jag icke kan se på saken med precis samma blick som min ärade vän från Uppsala. Han säger att prokanslersämbetet har ingen som helst reell betydelse. I det fallet ger han motionären och reservanten rätt, och det är sålunda icke därför institutionen skall bibehållas, men det är därför

den icke skall afskaffas, därför och af pietet för gamla historiska traditioner. Ja, jag ber min vän, historiærum professor Edén, vara fullkomligt öfvertygad om, att också jag hyser en sådan pietet för gamla ärevördiga historiska institutioner. Jag tillåter mig emellertid att här göra en liten jämförelse. Ett organ i ett mänskligt samfund kan lika väl som ett organ i den mänskliga fysiska organismen blifva ett rudiment, ett rudimentärt organ, som icke längre har någon som helst uppgift. Och om jag är riktigt underrättad, säga läkarne, att blindtarmen i människokroppen icke har någon som helst reell betydelse. Man tänker emellertid icke på den utan den får finnas. Men det kan komma tillfällen, då en smärtsam operation måste göras och det rudimentära organet bortskäras, nämligen om det visar sig, att det gör skada. Nu har jag den uppfattningen, att prokanslersämbetet har visat sig kunna göra skada, och då är ett operativt ingrepp på sin plats. Låt oss icke dröja alltför länge därmed, professor Edén. Äfven om de ansatser, som ett par gånger gjorts, icke visat sig medföra någon fara för organismen, så kan en sådan ansats en annan gång visa sig medföra sådan fara, och då är det kanske för sent att företaga någon operation. Den kan bestå icke endast i att universitetet låter sig ledas af prokanslerns afsikter, nej, men prokanslersämbetet skulle tilläfventyrs ha en viss möjlighet och förmåga att göra sig för mycket hördt på annat håll: hos statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Denna möjlighet är enligt min uppfattning icke alldeles utesluten, ehuru väl det visat sig vid ett par omnämnda tillfällen, att så icke varit fallet. Jag har under diskussion om denna fråga med personer från Uppsala — jag har icke kommit att språka med representanter från Lunds universitet därom — fått den uppfattningen, att den åskådning, som gör sig gällande i utskottets utlåtande, delas af universitetsmännen i allmänhet. Dock har just med hänsyn till den farhåga, som jag här tillät mig uttala om möjligheten att ett ingripande i universitetets styrelse från regeringshåll, den önskan uttalats, att universitetsstatuterna skulle blifva af samma natur som allmän lag, det vill säga sådan som är stiftad af Konung och Riksdag gemensamt och sålunda icke möjlig att ändra på rent administrativ väg. Den frågan föreligger icke här nu. Utan tvifvel är det då, om en sådan önskan hyses af vissa akademici, ett steg i den riktningen, om kammaren här uttalar sig för borttagandet af det ämbete, om hvilket det här är fråga. Att det på något sätt skulle skada universiteten, om Andra kammaren uttalade sig i motionsens riktning, tror jag ändå knappast att någon vill påstå. Det skulle väl tvärtom utgöra ett slags garanti för universiteten, att någon obehörig inblandning eller pression med afseende på universitetens utveckling icke skulle komma att göra sig gällande.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Bara några få ord. Min ärade vän från Gäfle har särskildt påpekat, att anledningen till hans motion skulle vara den, hvilket ju kammaren också förmodligen tänkt sig, att vid ett visst tillfälle en prokansler yttrat sig i en befordrings-

*Om afskaffande
af prokanslers-
ämbetet.
(Forts.)*

Om afskaffande
af prokanslers-
ämbetet.
(Forts.)

fråga på ett sätt, som upprört hans och mångas rättsmedvetande. Härmed vill jag invända, att just möjligheten till dylika händelser, är hädanefter fullkomligt undanröjd därmed att prokanslerens befattning med befordringsfrågor blifvit afskaffad. Någon anledning att af detta skäl vända sig mot ämbetet såsom sådant kan väl då knappast föreligga. Universiteten ha varit på det klara med olämpligheten utaf att prokansleren skulle kunna yttra sig i befordringsärenden, och själfva tagit initiativet för att få denna rätt afskaffad.

Hvad vidare anfördes i fråga om möjligheten för prokansleren att kunna göra sig gällande mot universitetens verkligt vetenskapliga intresse i ecklesiastikdepartementet, vill jag endast påpeka, att såvidt jag känner, har det hittills lyckligtvis varit så, att i fall, då prokansleren visat sig vilja frångå de verkligt vetenskapliga krafven. har Kungl. Maj:t, och ofta redan prokanslerens närmaste öfverordnade, kansleren, vetat att icke taga hänsyn till prokanslerens synpunkter, utan låtit de andra och riktiga komma fram. Äfven härutinnan föreligger således knappast någon erfarenhet, som talar för nödvändigheten att afskaffa ämbetet.

Slutligen framställde min ärade vän också en liten analogibild, då han talade om önskvärdheten af att i vissa fall företaga en operation, och han liknade därvid, om jag icke missförstod honom, prokanslersämbetet rent af vid en blindtarm, som skulle tagas bort, medan tid var. Jag vill icke inlåta mig på någon som helst läkarvetenskaplig diskussion med min ärade vän — därtill torde vi båda vara tämligen inkompetenta — men jag vill påpeka, att, om jag icke är alltför illa underrättad, läkarvetenskapens ståndpunkt för närvarande är den, att man icke bör göra ett sådant operativt ingrepp, förrän en verklig fara för patienten visat sig. Man aktar sig för att ingripa på en fullständigt frisk kropp, man ingriper icke förrän inflammation förekommit. Jag kan icke finna, att prokanslersämbetet hittills inflammerat universiteten på något sådant sätt, att en operation blifvit nödvändig.

Därför anhåller jag fortfarande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Professor Edén har nödgat mig att uttala mig något tydligare än jag nyss gjorde. Jag vill då påstå, att, trots att det omöjigen förefanns enligt de gamla statuterna någon som helst rättighet för prokansleren att uttala sig i befordringsfrågor, så gjorde han det i alla fall. Om nu denna möjlighet är ännu mera borttagen, därför att han icke får uttala sig i befordringsfrågor, som herr Edén påstod, så kan jag ändå icke se hvad det finnes för garanti i de nya statuterna, då det icke fanns någon sådan garanti i de gamla statuterna. I de gamla statuterna sades tydligt ifrån, att prokansleren icke fick yttra sig på annat sätt än öfriga myndigheter, d. v. s. angående vederbörandes vetenskapliga skicklighet, men han gjorde det i alla fall och brydde sig icke om statuterna. Hvad garanti finnes det då för att han skall bry sig om statuternas bestämmelse mera nu, för den händelse

han skulle finna sig föranlåten föreslå en åtgärd, som han anser vara för universitetet gagnelig? I själfva verket har han större möjlighet och större svängrum än hvad han hade förut, fastän jag med glädje konstaterat, att alla, som försökt tolka de nya statuterna, utgå från den bestämda förutsättningen, att han icke alls har denna rätt att yttra sig i befordringsfrågor. Men han kan göra såsom förut och låta bli att bry sig om hvad som står i statuterna.

Nu vill jag verkligen säga det, att läkarne nog icke äro så ense om det där operativa ingreppet, liksom de icke heller äro så ense om, när inflammationen har börjat, och när det kan vara lämpligt att göra det operativa ingreppet. Jag anser att inflammationen har börjat; professor Edén anser, att det icke finnes den ringaste anledning att ingripa, det är detta som utgör skillnaden oss emellan och som gör att vi stå på olika ståndpunkter, men jag kan icke frängå min.

Herr Edén: I fråga om prokanslerens möjlighet att numera yttra sig i befordringsfrågor nödgas jag erinra om, att han är fullkomligt afskuren därifrån, därför att statuterna ha bestämda normer för hvarje befordringsfråga och därför att enligt desamma dessa frågor gå direkt till kanslern och prokansleren är fullkomligt öfverhoppad. När min ärade vän sedan säger, att man ändå skulle kunna tänka sig, att han skulle försöka att tränga sig fram, så behöfver jag endast anmärka, att möjligheten härtill för ärkebiskopen i Uppsala och biskopen i Lund är fullständigt lika stor, äfven om han icke vore prokansler, ty han har i hvarje fall ingen rätt därtill enligt statuterna.

Det lilla resonemanget om blindtarmen skall jag naturligtvis icke fortsätta allt för länge, men jag skall be att få anmärka, att det är en gammal regel, som jag tror alltjämt gäller, att första symtomet af en inflammation brukar vara temperaturförhöjning och orolig puls hos patienten, och jag tror mig verkligen kunna säga, att jag haft tillfälle att mäta temperaturen och känna pulsen hos ett af universiteten, och därvid funnit, att för närvarande ingen anledning där förefinnes till några farhågor.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner å de därunder gjorda yrkandena, biföll kamnaren utskottets hemställan.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 22, angående hr Olssons i Älfdalsåsen m. fl. motion om ändring af 32 § 1 mom. i stadgan för folkskollärareseminarierna i riket.

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.*

I en inom Andra kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 101, hade herr Olsson i Älfdalsåsen,

Om ändring af 32 § 1 mom. i stadgan för folkskollärareseminarierna.
(Forts.)

med instämmande af tre andra kammarledamöter, hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärder i syfte att ur § 32 mom. 1 i stadgan för folkskoleseminarierna i riket orden: »begått Herrens nattvard» måtte utgå.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan förändring i gällande bestämmelser, att för inträde i folkskoleseminarium ej vidare måtte erfordras att hafva begått Herrens nattvard, men att i stället måtte införas såsom villkor för inträde, att vederbörande vore medlem af svenska kyrkan.

Vid utlåtandet fanns emellertid fogad reservation af herrar *Sandquist, Berg* i Staby, friherre *Lagerfelt, Meurling* och *Rehn*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren med anledning af ifrågavarande motion för sin del behagade besluta, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t vidtaga sådan ändring i gällande stadga för folkskoleseminarierna i riket § 32, att orden »begått Herrens nattvard» måtte utbytas mot en bestämmelse, som innebure, att sökanden borde vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr Berg i Staby, som yttrade: Herr talman! Då jag låtit anteckna mig såsom reservant uti ifrågavarande ämne, skall jag be att få med några ord omtala, hvarför jag gjort det.

Motionären föreslår uti motionen, att de i stadgan för folkskoleseminarierna inryckta orden »begått Herrens nattvard» borde utgå. Motionären torde därmed hafva afsett, såsom han också i sin motivering säger, att härigenom undanröja hindret för personer, som icke tillhöra statskyrkan, och jämväl för dem, som formellt anses tillhöra statskyrkan, att få gå igenom seminarium och utbilda sig till folkskollärare.

Utskottet har nu redogjort för de skäl, på grund af hvilka det kan vara önskvärdt att den nuvarande bestämmelsen omändras. Utskottet påpekar också, hvarför icke motionärernas förslag utan vidare skulle kunna bifallas. Utskottet stöder sig därvidlag, åtminstone delvis, på bestämmelsen i regeringsformens 28 § och kommer således till det resultat, att den nuvarande bestämmelsen bör borttagas men ersättas utaf någon annan. Så långt är jag för min del fullkomligt af samma mening som utskottets majoritet. Men när det sedan är fråga om, huru den nuvarande bestämmelsen skall ersättas, har jag icke kunnat vara ense med utskottet, som har föreslagit, att i stället för den nuvarande bestämmelsen skulle införas den, att sökanden skall tillhöra svenska statskyrkan.

Ser jag nu till hvad denna bestämmelse innebär, så kan jag icke finna annat, än att den åtminstone i många fall innebär synnerligen litet. Den behöfver icke egentligen innebära mer, än att en person är skriven inom kyrkan eller kyrkobokförd. Den innebär t. ex. icke ens, att personen är döpt. Jag måste då, för min del åtminstone, ställa fordringarna något högre uti ifrågavarande hänseende. Det är ju alldeles tydligt, att jag, när jag önskar, att bestämmelsen affattas något strängare, icke gör detta därför, att jag tror mig på detta sätt kunna vinna det målet, som ju för öfrigt är mycket önskvärdt, att det bland folkskollärarna finnes verkligt kristliga och kyrkligt intresserade personer. Det är en sak, som naturligtvis icke kan vinnas genom bestämmelse uti en lag. Men jag tror, att jag i 1886 års utskottsutlåtande, där detta utskott behandlade ungefär samma fråga som den nu föreliggande, på ett ställe finner en tanke, som öfverensstämmer med hvad som föresväfvat mig. Utskottet säger där, att utskottet anser, att i de allra flesta församlingar skulle man med stort misstroende se såsom lärare för sina barn en person, som icke ville begå Herrens heliga nattvard. För min del skulle jag kunna utbyta det sista och i stället säga en person, som icke varit döpt eller icke konfirmerats eller något dylikt.

Jag anser nämligen önskvärdt, att denna bestämmelse formuleras något strängare, än utskottet har föreslagit, därför att en bestämmelse utaf denna art bör noga afvägas i förhållande till de allmänna bestämmelser, som äro gällande för folkskolan och noga stå i öfverensstämmelse med uppfattningarna ute i bygderna, uppfattningarna hos föräldrarna till de barn, som skola gå i skola och mottaga undervisning af dessa lärare.

Ser jag nu till, huru härmed förhåller sig, så är det ju så, att vi för det första hafva folkskolor, som icke direkt kunna sägas vara statsskolor, utan hvilka måste sägas vara statunderstödda skolor. Kommunerna bidraga ju med sin andel till upprätthållandet af dessa skolor. Och således torde man ju kunna hafva rättighet att tänka sig, att till de bestämmelser, som möjligen af grundlagsbud kunna vara befogade, man har full rättighet att lägga något ytterligare, som kan vara lämpligt med afseende å önskningarna uti bygderna.

Vidare hafva vi en statskyrka, och folkskoleväsendet är anordnadt i mångt och mycket i samband med de kyrkliga förhållandena. Folkskollärarna skola alltid undervisa i kristendom. Denna kristendomsundervisning får ju betraktas såsom konfessionell, såsom stående i öfverensstämmelse med kyrkans lära och är afsedd att utgöra grunden för den undervisning, som kyrkan sedan genom sina tjänare vill meddela de unga.

Det torde vidare böra framhållas, att folkskollärarna på landsbygden, som jag mest känner till, nästan alltid äro i viss mån kyrkans tjänare såsom organister eller klockare. Under sådana förhållanden torde det ju icke vara för mycket att begära, att den person, som skall ägna sig åt folkskollärarverksamhet, icke endast är, om jag så får säga, en passiv medlem af svenska kyrkan, utan

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

också på något sätt har trädt i förbindelse med denna kyrka samt underkastat sig den allmänna ordning, som kyrkan har fastställt.

Ser jag på den gamla, nu gällande bestämmelsen, så tycker jag för min del, att den just innehåller någonting dylikt, fastän den är uttryckt på ett sätt, som öfverensstämmer med den tidigare åskådning, under hvilken denna författning är skrifven. Nu anser ju litet hvar, att det uttrycket måste utbytas mot något annat. För min del har det således endast gällt att söka välja en formulering, som innebure ungefär detsamma som den nu gällande, men som icke på något sätt kunde anses utöfva tvång på någons samvete. Jag har trots mig finna en sådan formulering uti det förslag, som innebäres i den vid utskottetsbetänkandet fogade reservationen, där det föreslås, att sökande bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och åtnjutit konfirmationsundervisning samt hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång.

Således, korteligen, då jag anser, att i många församlingar den folkskollärare icke skulle mottagas med fullt förtroende, som icke är döpt, icke har rättighet att t. ex. få kyrklig vigsel, icke har rättighet att begå Herrens heliga nattvard inom kyrkan, och då något sådant skulle kunna uppstå, om utskottets förslag till formulering af ifrågasvarande paragraf antogs, så får jag yrka afslag å utskottets förslag och bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Med herr Berg i Staby förenade sig herrar *Söderberg* i Hobbörn och friherre *Lagerfelt*.

Vidare anförde

Herr Meurling: Herr talman, mina herrar! Såsom synes, har frågan inom utskottet afgjorts genom den förseglade sedeln. I likhet med den föregående talaren har icke heller jag kunnat ansluta mig till utskottets hemställan. Att konfirmation och nattvardsgång borttagas såsom villkor för inträde i seminarium, därom har jag kunnat enas med utskottet, och det af de två skäl, som äro angifna i utskottets motivering. Det ena: underlåtenheten att begå nattvarden kan bero af samvetsbetänklighet, som icke sällan röjer sig just hos religiöst djupt kännande personer, hvilkas utestängande ur religionsundervisningens egen synpunkt måste vara en förlust. Det andra skälet: den nuvarande föreskriften kan leda till, att personer, som vilja genomgå seminariet, af denna orsak begå nattvarden: och det ligger ju i dessa handlingars väsende, att deltagandet i dem icke bör ställas i samband med världsliga förmåner. Men det villkor, som utskottet föreslagit för inträdessökande, nämligen att blott vara medlem af svenska kyrkan, är utan tvifvel för litet. Om någon, som söker inträde i seminarium, icke ens mottagit vanlig konfirmationsundervisning, så kan detta icke gärna bero på något annat, än att han icke har *velat* mottaga kyrkans kristendomsundervisning. Och det vittnar i så fall om, att han redan då intagit en oppositionell ställning till denna. Genom utskottets förslag skulle det således

blifva godkändt, att äfven en sådan skulle kunna utbildas till lärare i våra församlingars skolor. Det är nog sant, att det af reservanterna föreslagna villkoret icke utgör någon garanti för den blifvande lärarens religiösa ståndpunkt, lika litet som föreskriften i skolstadgan, att lärarna skola vara kända för gudsfruktan och sedlig vandel, utgör någon garanti för att de i verkligheten äro sådana. Men så länge denna bestämmelse ändå står kvar, visar det likväl, att samhället anser lärarna böra vara sådana: och motsatsen är således ej godkänd. Men om det icke blir någon annan bestämmelse än den, som utskottet föreslagit, så skulle, i full öfverensstämmelse med en sådan lags både bokstaf och anda, en församling kunna påtvingas lärare, som, sasom också framhållits af den föregående talaren, själfva icke blifvit döpta, icke själfva ens äro berättigade till konfirmation och nattvards-gång, icke berättigade till kyrklig vigsel, ja, lärare som för sin egen religiösa uppfostran icke haft någon personlig beröring med den kyrka, hvars medlemmar dock måste låta sina barn undervisas af dessa lärare äfven i kristendom. Ty svenska kyrkans medlemmar, om de hafva barn i folkskolan, hafva ju icke, i likhet med dissenters, rättighet att fritaga sina barn från kristendomsundervisning i folkskolan, ifall de anse sig därtill hafva skäl.

En sådan lagbestämmelse skulle ju, såsom enhvar kan förstå, försvåra och i vissa fall nästan omöjliggöra samarbetet mellan kyrkan och skolan beträffande kristendomsundervisningen. När den tiden anses vara inne, att samarbetet dem emellan icke skall fortgå såsom hittills, så är naturligen också tiden inne för det kristna folket inom kyrkan, som vill fasthålla vid hvad som hittills ansetts vara kristlig lifsåskådning, att försöka på privat väg skaffa kristendomsundervisning åt sina barn. Ty folkskolans ensamvalde öfver kristendomsundervisningen blir nog icke långvarigt.

Det saknas icke tecken som visa, att man också börjar bereda sig på hvad tiden kan komma att kräfva i detta hänseende. Evangeliska fosterlandsstiftelsen har i dessa dagar inköpt en betydande egendom i närheten af Södertälje för att där anlägga en bibelskola. Svenska missionsförbundet har på Lidingön anlagt en ganska stor-artad läroanstalt och ämnar, efter hvad jag hört, utvidga sin verksamhet äfven till ett läroverk på samma ställe. Många af oss här i kammaren hafva med egna ögon tagit denna anstalt i betraktande och vi hafva fått se hvad som på frivillighetens väg kan åstadkommas, när hänförelse finnes för en sak, och hvad man kan åstadkomma i skolväg, när den kristliga kärleken får vara exekutor för indrivande af skolafgifterna.

Jag är också öfvertygad om, att den svenska kyrkans diakonistyrelse med tiden kommer att fatta sikte på behovet af kristendoms-lärares utbildning, när detta behof för kyrkans bekännelseetrogna medlemmar kan blifva kännbart. Och den seden, som redan börjat i många församlingar komma i bruk, nämligen att prästerskapet samlar söndagsskollärare omkring sig för att gifva dem ledning vid deras undervisning, kommer nog att blifva mera allmän, i den mån utvecklingen går i sådan riktning, som motionären och utskottet

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

angifvit. Det är alldeles uppenbart, att de nu omförmälda anstalterna komma att få en mycket stor betydelse för kristendomsundervisningen bland vårt folk, när denna undervisning i folkskolan icke längre motsvarar det kristna folkets kraf. Utan tvifvel kommer ett bifall till utskottets framställning att påskynda en sådan brytning på detta område.

För min personliga del anser jag, att en sådan brytning icke är önskvärd och icke lyckosam. Den skulle helt visst blifva till skada först och främst för själfva kristendomsundervisningen. De söndagsskollärare eller kristendoms lärare, som kunna komma att utbildas på här antydt sätt, skulle nog icke kunna få den pedagogiska utbildning, som våra folkskollärare hafva tillfälle att få vid seminarierna, och saknaden häraf skulle ju alltid blifva en kännbar brist. De skulle nog i allmänhet stå efter folkskollärarne äfven i öfriga kunskaper. Och det vore utan tvifvel en mycket stor förlust, om den goda kristendomsundervisning, som vid folkskolorna, i stort sedt, vanligen gifves, skulle genom en ändrad lagstiftning undandragas, låt vara blott en del af folkets barn. Men en sådan brytning skulle nog också blifva till skada äfven för skolan själf. Ty börjar folket att få misstro till skolans kristendomsundervisning och kanske att hålla sina barn från densamma, så kommer nog detta att också inverka på andra områden af skolans verksamhet. Det skulle nog jämväl hafva den verkan, att det minskade folkets kärlek och förtroende till hela skolan. Och huru mycket skolan än omhuldas af staten, behöfver hon dock folkets kärlek och förtroende äfven på den ort, där hon finnes. Det bästa synes mig därför vara att icke göra den här afsedda ändringen så stor och genomgripande, som motionären och utskottet föreslagit, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Mörtsell, Räf, Danielsson, Sjöberg, Peterson* i Kvisberg, *Bengtsson* i Häradsköp, *Nilsson* i Linnås, *Andersson* i Resebo, *Johansson* i Möllstorp, *Erlansson, Canell* och *Zimdahl*.

Herr Edén: Herr talman, mina herrar! Redan af de två anföranden, som här hafva hållits af två reservanter inom utskottet, torde kammaren hafva fått någon uppfattning af hvad det är, som gör, att i en fråga, hvilken till det yttre kan synas så pass obetydlig som denna, utskottet dock icke kunnat komma till ett enhälligt resultat, utan nödgats dela sig på två grupper. Det förhåller sig nämligen så, att när man kommer in på frågan om kristendomsundervisningen eller någonting som har afseende på kristendomsundervisningen i våra skolor, så ledes man mycket snart in på viktiga principiella spörsmål, som vanligen dragas ut längre än hvad frågan egentligen skulle gifva anledning till, och då bryta sig lätt riktningarna mot hvarandra. Hela den läggning som reservanterna gifvit sina yttranden visar, att det är af dylika principiella skäl som utskottet icke kunnat ena sig.

Hvad som begäres af motionären är afskaffande af ett villkor,

som nu finnes för inträde i folkskoleseminarium, nämligen att hafva begått Herrens nattvard. Utskottet har emellertid vid behandlingen af frågan genast funnit, att den icke kan ses ensamt såsom en fråga om inträde vid seminarium, utan att den också måste betraktas i sammanhang med rätten till anställning i folkskolans tjänst. Ty det förhåller sig så, att de kompetensvillkor, som äro uppställda för anställning i folkskola, äro direkt byggda på de bestämmelser, som finnas angående tillträde till folkskoleseminarium. Och vidare har, som vi alla veta, enligt regeringsformen Kungl. Maj:t icke rätt att till läraretjänst, med hvilken är förenad undervisning i kristendom, utnämna någon annan än den, som bekänner den rena evangeliska läran. Men det har redan förut allmänt ansetts, och det anses så äfven nu, att denna bestämmelse ehuru icke formellt gällande folkskollärarne, måste analogivis tillämpas på dem, så att samma kraf måste uppställas på folkskollärarne som på kristendomslärare vid allmänna läroverk angående detta bekännande af den rena evangeliska läran. Under sådana förhållanden måste utskottet se till, att åtminstone för närvarande icke tillträde till seminarium öppnas för några andra än dem, som fylla äfven detta villkor i fråga om bekännelsen, och detta åter af det skäl, att seminarierna icke kunna taga på sig att utbilda andra lärare än dem, som alltid kunna påräkna anställning vid folkskolan. Man skulle ju kunna tänka sig, att folkskoleseminarierna gjordes till allmänna bildningsanstalter, där hvar och en, oberoende af sin religiösa bekännelse, hade tillträde, och att sedermera först vid anställningen krafvet på en viss bekännelse finge komma fram. Denna mycket tilltalande utväg kan under nuvarande förhållanden enligt utskottets förmenande icke beträdas af det skälet, att folkskoleseminarierna redan nu hafva den allra största svårighet att utbilda tillräckligt antal lärare. Lärarbristen är redan så stor, att man icke kan gå med på att släppa in i seminarierna andra än dem, som kunna påräkna att blifva folkskollärare. Följaktligen måste frågorna hopkopplas.

Utskottet har sålunda varit enigt om att redan vid tillträdet till seminariet det krafvet måste i fråga om bekännelse uppställas, som på grund af grundlagens bud och andra skäl kan befinnas vara nödvändigt. Utskottet har också varit enigt därom, att man icke på grund af detta grundlagsbud behöfver fasthålla hittills gällande fordran, att vederbörande skola hafva begått nattvarden. Jag behöfver således icke stanna vid den sidan af saken. Utskottet är slutligen på det klara med, att såsom villkor för inträde skall insättas, att vederbörande skall vara medlem af svenska kyrkan, och jag tror, att äfven reservanterna icke hafva något mot den tolkning, som majoriteten har gjort af grundlagens bud, när den säger, att detta bud om att bekänna den rena evangeliska läran just täckes af det moderna uttrycket »vara medlem af den svenska kyrkan». När sedermera utskottets majoritet och reservanterna skilde sig åt, blef det följaktligen med afseende på den punkten, huruvida man såsom villkor för inträde i folkskoleseminarium skall uppsätta något annat eller något mera än endast det formella krafvet att tillhöra den svenska

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)

kyrkan. Utskottet anser, att så icke bör ske. Reservanterna åter anse att så bör ske.

De tillägg, som reservanterna gjort, äro två. Det ena är, att vederbörande skall vara döpt, och det andra att han eller hon skall hafva genomgått konfirmationsundervisning inför präst, tillhörande den svenska kyrkan, och blifvit förklarad berättigad att efter genomgången konfirmation få tillträde till Herrens nattvard. Skälen därför hafva nu af reservanterna blifvit här muntligen utvecklade. De tyckas i stort sedt samlas i ett par hufvudsynpunkter. Den ena är, att utskottets formulering icke innehåller någon annan garanti än en rent formell för den bekännelse, som man vill göra gällande såsom villkor för inträde vid seminarium. Man säger: om någon icke vill mottaga kyrkans konfirmationsundervisning, så måste detta bero på, att vederbörande själf har en oppositionell hållning till kyrkan — och det kan ej vara annat än olämpligt, att han eller hon i så fall skall inträda i ett folkskoleseminarium och sedermera erhålla anställning såsom lärare vid folkskola. Det andra hufvudskälet tycks vara, att man gör gällande, att församlingarna med misstro skulle se dem, som icke fyllde dessa villkor, och att sålunda förtroendet till skolan, såsom den siste talaren anförde, skulle rubbas. Slutligen har denne talare särskildt gjort gällande, att, så länge rätt icke finnes för medlem af svenska kyrkan att taga barn från kristendomsundervisningen i skolan, så länge hafva denna kyrkas medlemmar särskilda anspråk angående bekännelsetroheten hos de lärare, som undervisa i de svenska skolorna.

Mot alla dessa resonemang måste jag rikta den anmärkningen, att jag icke kan finna, att de villkor, som reservanterna framkommit med, på något sätt innebära en garanti för vinnande af de syftemål, som de själfva framställt. Den omständigheten att vederbörande, som inträder i folkskoleseminarium, är döpt, betyder naturligtvis icke något som helst angående hans personliga ställning till religiösa frågor. Han är döpt i sin späda barndom, då han själf icke hade något med den saken att skaffa. Och hvad kan icke sedan hafva händt? Hans religiösa åskådning är fullkomligt oberoende af dop-handling eller icke dophandling under hans småbarnsålder.

Lika litet kan jag finna, att reservanternas yrkande, att vederbörande skola ha åtnjutit konfirmationsundervisning, på något sätt garanterar hvad de vilja. Vi ha inom utskottet varit öfverens om, att villkoret om nattvardens begående icke utgör någon sådan garanti, som man hittills ansett ligga däri; vi ha varit ense om, att många af ren slentrian gått till nattvardsbordet och därför icke heller med nattvardshandlingen kunnat sägas ha gifvit uttryck åt något religiöst sinnelag. Vi ha varit på det klara med, att de, som icke velat underkasta sig denna handling, ha ofta varit ledda af bättre bevekelsegrunder än dem, som bestämt många andra att gå till Herrens nattvard. Hela denna argumentation måste, såvidt jag förstår, drabba äfven den ersättning för nattvardsbegäendet, som utskottsreservanterna vilja ha in i stället. Med fullkomligt samma rätt, som man säger, att en person kan gå till nattvarden *blott* för att komma in i seminariet,

och att sådant är olyckligt och olämpligt, med samma rätt kan man också säga, att han kan besöka den nattvardsundervisning, som prästen meddelar *blott* för att blifva berättigad till inträde i seminariet, och att detta är icke mindre olämpligt. Om någon å andra sidan icke vill deltaga i dylik undervisning, kan detta naturligtvis — liksom underlåtenheten att begå nattvarden — bero på verklig religiös öfvertygelse och den öfvertygelsen kan vara af sådan art, att den icke i och för sig är oppositionell mot själfva kristendomsundervisningen, utan endast mot en eller annan del af själfva nattvardsundervisningen, såsom denna bedrifves, eller kanske mot själfva den präst, till hvilken vederbörande genom sin bostad är hänvisad. Det finnes icke något skäl i världen att göra gällande, att man genom en sådan bestämmelse som den af reservanternas ifrågasatta skulle vinna någon trygghet för, att de unga män och kvinnor, som stå i begrepp att träda in i ett folkskoleseminarium, verkligen ha det sinnelag, som reservanternas önska, och ännu mindre gifves något skäl att lita på, att de — med reservanternas fordringar — skola ha ett dylikt sinnelag, när de några år senare, efter att ha genomgått seminariet, träda ut i lifvet såsom lärare.

Vänder jag mig sedan till den synpunkt, som så starkt gjorts gällande af herr Meurling, nämligen hänsynen till församlingens uppfattning, vill jag endast erinra om, att det är fullkomligt samma argument, som användes år 1886 mot afskaffande af själfva nattvards- tvänget. Då afstyrkte utskottsmajoriteten just af hänsyn till församlingarna förslaget om befrielse i det fall, hvarom nu är fråga, från fordran på att ha begått Herrens nattvard. Nu anser utskottet, och äfven reservanternas, att detta skäl *icke* gäller; icke heller reservanternas tro, att nattvarendens begående behöfver betraktas såsom någonting, som församlingarna ovägerligen kräfva. Lika litet tror jag, att vi ha någon anledning att anse, att församlingarna skulle starkare hålla fast vid krafvet på, att vederbörande skall ha åtnjutit konfirmationsundervisning. Är det så, att församlingen kan afstå från krafvet på själfva nattvardsbegäendet såsom ett renlärighetsbevis hos skolläraren, torde församlingen också kunna släppa fordran på hans deltagande i konfirmationsundervisningen.

Nu har man emellertid, särskildt inom utskottet, gjort gällande, att ett sådant villkor som det af reservanternas här uppställda ju i alla fall är ganska oskyldigt. Det är ju endast fråga om själfva undervisningen, och då bör man väl icke ha något att invända; att fordra blott deltagande i konfirmationsundervisningen kan väl icke sägas vara att tvinga någons samvete, heter det. Ja, den frågan ber jag för min del att få lämna öppen. Det beror här alldeles på, hvad det är för slags undervisning, som kommer i fråga och det beror också säkerligen i ganska väsentlig grad på vederbörandes ställning rent personligen till den präst, till hvars undervisning han är hänvisad. Det är för öfrigt alldeles oriktigt att ställa frågan sålunda: fordrar man något så oerhördt, om man begär, att vederbörande skola ha deltagit åtminstone i själfva konfirmationsundervisningen? Man bör i stället fråga: finnes det något verkligt skäl för

Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.*

(Forts.)

att uppställa en dylik fordran? På denna sista fråga måste jag för min del svara nej. Hvad beträffar de kunskaper, som denna undervisning afser att bibringa, vill jag endast påpeka, att vid inträdespröfningen till seminariet förekommer äfven förhör i kristendoms-kunskap, och detta förhör, som hvarje inträdessökande måste underkasta sig, blir fullkomligt lika allvarligt, vare sig den sökande genomgått prästens nattvardsskola eller icke; har han af prästen blifvit godkänd i nattvardsskolan, skaffar detta honom visst icke något fri-bref i fråga om inträdespröfningen i kristendom; har han däremot icke blifvit på detta sätt godkänd, blir pröfningen i alla fall den-samma som för de andra. Enligt mitt förmenande kan man således icke för kunskapernas skull fästa någon vikt vid deltagandet i kristen-domsundervisningen. Då återstår den möjligheten, som man visser-ligen velat bestrida och hvilken jag hoppas icke skall komma att användas, men hvilken möjlighet dock existerar, nämligen att veder-börande prästman skulle anse sig ha rätt och skäl att använda konfirmationsundervisningen till att söka pröfva vederbörandes sinne-lag. Det är ju så, att det, åtminstone en eller annan gång, verk-ligen förekommit, att vederbörande präst vägrat att godkänna t. o. m. en hel uppsättning läsbarn till konfirmation och nattvardsgång, därför att de af honom befinnas icke ha det rätta religiösa sinnelaget. Skulle något dylikt upprepas med tanke på konfirmandernas tillträde till seminarierna, vore det naturligtvis mycket allvarsamt. Man skulle då ha gifvit prästerna rätt till ett slags sidopröfning, så att säga, för inträde i folkskoleseminarierna, en pröfning af hjärta och njurar, hvilken samnerligen inte borde få komma ifråga. Inte heller ur den synpunkten blir därför villkoret om den inträdessökandes del-tagande i konfirmationsundervisningen mera hållbart.

Till sist måste jag i detta sammanhang påpeka, att hvarken för dem, som skola utnämnas till kristendoms lärare vid de allmänna läroverken. eller för dem, som skola *undervisa* i folkskoleseminarierna, finnes någon bestämmelse, som ovillkorligen ålägger dem att ha del-tagit i konfirmationsundervisningen. De äro skyldiga att »bekänna sig till den rena, evangeliska läran», rätt och slätt. Man har nöjt sig med att upprepa grundlagens bud; någon föreskrift utöfver hvad grundlagen i det afseendet stadgar finnes icke. Det måste ju före-falla rätt besynnerligt, att starkare kraf och större garantier skulle, rent formellt, fordras af dem, som inträda i folkskoleseminarium för att sedan blifva folkskolelärare, än af dem, som skola vara lärare vid samma seminarium eller lärare vid ett allmänt läroverk.

Nu kan man emellertid fråga: skall man icke ha några garantier alls i detta stycke? Därpå vill jag svara, att så länge som kristen-domsundervisningen i folkskolorna är lagd på den grund, som den nu hvilat på, och så länge som grundlagen har den föreskrift an-gående utnämning till lärarbefattning i kristendom, som den nu har, så länge måste ovillkorligen vissa garantier finnas i det afseende, hvarom här är fråga. Men dessa garantier böra då läggas på en annan bog, än reservanternas tänkt sig. Det är icke genom en yttre gallring, med stöd af rent formella föreskrifter, som man kan af-

göra, hvilka som äro lämpade att meddela undervisning enligt den rena evangeliska läran, utan den saken måste öfverlämnas åt de blifvande lärarna själfva. Enhvar af dem må genom egen samvetspröfning göra klart för sig, huruvida han verkligt kan undervisa i kristendom på ett sådant sätt, som grundlagen kräfver och gällande författningar påbjuda. Dessa unga veta, att när de inträda i folkskoleseminariet, komma de där att undervisas i den lutherska tros läran; de veta äfven, att de sedan, när de själfva skola verka såsom lärare, äro på samma sätt skyldiga att undervisa i denna lutherska tros lära. Anse de sig för sitt eget samvete kunna göra detta, så måste detta få anses vara en tillräcklig garanti. Jag finner åtminstone icke, att någon annan garanti går upp emot den, som ligger just i en dylik själfpröfning. Skulle en ung man, som t. ex. icke mottagit dopet, anse läran om detta vara så pass mycket tillbakaträdande inom kristendomsundervisningen såsom helhet, att han det oakadt känner sig oförhindrad att undervisa enligt »den lutherska läran», bör detta vara hans ensak, lika väl som det — vi veta det väl mina herrar — är prästens ensak att med sitt samvete komma öfverens beträffande de ganska skarpa divergenser, som i många afseenden kunna förefinnas mellan hans personliga uppfattning och den i symbola eller bekännelseskrifterna fastställda tros läran. Lika litet som man litar till några yttre garantier med afseende å prästens renlärlighet, lika litet tror jag att det är rätt att fordra några sådana garantier, när det gäller folkskollärarne.

Man anser kanske, att den själfpröfning jag talat om endast är ett bräckligt stöd. Det må så vara; men så snart man rör sig på de religiösa åskådningarnas område är det nödvändigt att lita på sådana bräckliga inre stöd.

Jag vill för öfrigt erinra om, att just ett sådant stöd är det enda, som man i våra tvenne grannländer Danmark och Norge ansett vara behöfligt för att trygga renlärligheten i skolorna. Här i kammaren har visserligen helt nyligen, för ett par dagar sedan, anmärkts, och det med rätta, att vi icke få alltför mycket fästa oss vid, huru våra grannländer eller andra europeiska länder ordnat för sig i det ena eller andra afseendet. Men när det gäller ett sådant område som det nu föreliggande och då vi kunna återropa två länder, där förhållandena i religiöst afseende äro i så hög grad likartade med förhållandena hos oss, såsom nu fallet verkligen är beträffande både Danmark och Norge, tror jag, att man är berättigad att hämta en ledning från den erfarenhet, som man i dessa länder gjort. Och då ställer sig saken så, att ehuru man i såväl Danmark som Norge har statskyrka och ehuru statskyrkans lära är den enda, som förkunnas i skolorna därstädes, har man likväl i dessa båda länder icke ansett sig behöfva någon annan garanti för renlärligheten än att vederbörande skola tillhöra statskyrkan. I Norge är detta uttryckligen utsagdt i den s. k. skoleloven, där det föreskrifves såsom villkor för tillträde till skolläraryrket, att vederbörande skall tillhöra statskyrkan således just samma fordran, som utskottet nu föreslagit för Sverige. I fråga om tillträde till seminarium har man

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

där rent af gått så långt, att man uttryckligen sagt ifrån, att äfven frikyrkliga skola få släppas in. I Danmark har man icke ens, formellt sett, på något ställe i författningarna satt in en ovillkorlig fordran på att den blifvande läraren skall tillhöra folkkyrkan — som den där kallas — utan man tar endast detta för gifvet; ingen som helst pröfning i yttre formell bemärkelse förekommer där. Det förhåller sig som en dansk seminarielärare, hvars yttrande jag varit i tillfälle att inhämta i denna sak, uttalat sig: I Danmark anser man, att den, som vill blifva lärare, måste själf vara medveten om, att skolan ställer vissa kraf på hans undervisning, och som ärlig man pröfva, om han efter sitt eget samvete kan eller icke kan inträda såsom elev i seminarium. Dessa ord gifva just ett uttryck för utskottets tankegång i denna fråga.

Mina herrar, jag tror mig härmed hafva tillräckligt motiverat, både hvarför utskottets majoritet icke har kunnat gå med på de synpunkter, som reservanterna velat göra gällande, och äfven hvarför jag för min del liksom utskottets majoritet fäst en viss vikt vid utgången af denna fråga. Utskottet har trott, att när nu tiden är inne — såsom uppenbarligen framgår äfven af reservanternas yrkande — att borttaga det gamla villkoret om att ha begått nattvarden för att kunna komma in i seminarium, är också tiden inne att icke i stället plästra med något palliativ, som i alla fall icke blir något annat än en lika bräcklig, lika otillräcklig och lika principiellt oriktig gallringsgrund som den hittills tillämpade. Utskottet har trott, att hvar och en inträdessökande måste själf få göra upp med sitt eget samvete, om han anser sig kunna eller icke kunna undervisa på sådant sätt i skolan, som i gällande förskrifter nu ålägges honom. Utskottet har trott, att det icke finnes någon anledning att för en alldeles särskild grupp af medborgare påbjuda en obligatorisk konfirmationsundervisning, när något dylikt åliggande icke finnes för andra icke-kyrkliga rättigheter. Utskottet har icke låtit sig afskräckas af, att en eller annan s. k. frikyrklig därmed skulle kunna få tillträde till den svenska folkskolan. Utskottet anser, att hvarje sådan man vet, hvad som då fordras af honom, och att han själf får afgöra, om han kan eller icke kan uppfylla fordringarna. Men mest och djupast har naturligtvis utskottet fäst sig vid den inre grunden för sitt yrkande. Utskottet måste anse, att tiden verkligen torde vara inne att söka öfvervinna den vikt, som man nu fäster vid vissa yttre afvikelser inom samma kyrka, vare sig det gäller dogmer eller den ena eller andra kyrkliga ceremonien. Utskottet anser, att när samma grundåskådning finnes, som ovägerligen existerar mellan statskyrkan och alla de sekter, som ännu stå kvar inom densamma, då finnes det icke något skäl att på grund af bristande öfverensstämmelse i fråga om mindre saker söka hålla uppe en åtskillnad inom undervisningen, som icke har något allvarligt fog för sig.

Den reservant, som senast hade ordet, har talat något om det stora principproblemet angående religionsundervisningen i skolan. Jag skall icke gå in på denna stora principfråga — den föreligger icke här. Jag vill endast anmärka, att utskottet naturligtvis gått

ut från den grundsatsen, som grundlagen nu häfdar angående religionsundervisningen, nämligen att denna skall ske enligt en viss troslära, och utskottet tror sig just från denna utgångspunkt vara fullt försvarat, när det framkommit med sitt yrkande. Detta därför att de nya krafter, som därmed kunna beredas tillfälle att inträda i skolans tjänst, säkerligen icke skulle komma att verka nedrivande i fråga om denna folkundervisnings kyrkliga anda, om man så vill kalla den. De skola snarare tillföra denna undervisning en fond af personlig öfvertygelse beträffande just kristendomens djupare innehåll och därmed den kristliga trosläran, vidare sedt en fond, som kan vara väl behöflig och som folkskolan sannerligen kan ha godt af. Det är detta, tror jag, som för närvarande kunde vara att vinna af ett bifall till utskottets hemställan, äfven för dem som hålla på en religionsundervisning af konfessionell natur i skolan. Äfven ur den synpunkten kan jag därför icke finna annat, än att kammaren gör rätt i att bifalla utskottets hemställan, till hvilken jag nu anholder att få yrka bifall.

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Herrar *Persson* i Tällberg, *Ahlfgren*, *Andersson* i Stårte, *Hugberg* och *Cerrin* instämde häruti.

Herr *Sandquist*: Herr talman, mina herrar! Det kännes något motbjudande att uppträda mot utskottets ärade ordförande i denna fråga, icke minst af den anledningen, att under ärendets behandling inom utskottet så många samhörighetstankar förefunnits emellan de af honom uttalade åsikterna, mellan utskottets majoritet och den mening, som reservanterna gjort gällande. Det har varit en ganska långt gående samförståelse, som gjort sig gällande inom utskottet, och af den anledningen är det, som sagdt, motbjudande att nödgas uppträda mot det slut, hvartill utskottet har kommit. Men då emellertid min och medreservanterns åsikt — jag gör mig dock icke till tolk för medreservanterna, utan de få tala för sig själfva — befinnes vara sådan, att den resulterar uti något annat, än hvartill utskottets majoritet kommit, så må det anses vara mig icke blott tillåtligt utan rent af en plikt att med några få ord klargöra för herrarna min ståndpunkt i denna fråga.

Jag ber då allra först att få säga det, att om seminarierna vore att likställa med öfriga rikets *allmänna* undervisningsanstalter, så skulle jag vara den förste, som vore med om att icke fordra någon som helst ersättning eller garanti vid borttagandet af orden: »begått Herrens heliga nattvard», men så är icke förhållandet, utan det förhåller sig så, som också af utskottets betänkande tydligen framgår, att seminarierna ha sin *speciella* uppgift. Målet med elevernas *in- tagande* i seminariet går ju ut därpå, att de sedan själfva skola ut och verka såsom lärare eller lärarinnor. Jag är för min del ense med utskottet därom, att den nuvarande tvångsbestämmelsen om nattvarens begående såsom ett villkor för inträde i seminarium skall bortfalla. Utskottet säger härom: »Den nuvarande föreskriften kan slutligen leda till att personer, som vilja genomgå seminariet,

Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)

af denna orsak begå nattvarden — alltså ett hyckleri, som i och för sig är ytterst olyckligt och som blir det i än högre grad, då det framkallas af en föreskrift, som afser att trygga de religiösa intressena i skolan. Utskottet måste anse, att en bestämmelse, hvilkens verkningar äro så osäkra och kunna vara så betänkliga, bör undanröjas.» Beträffande detta utskottets uttalande har det rådt full enighet liksom äfven full enighet rådt därom, att borttagandet af nattvardstvänet i detta fall icke kunde ske med mindre än att något annat sättet stället, och det är just härvidlag som inom utskottet olika meningar rådt om, hvad man då skall sätta i stället för nattvardstvänet. Nu har utskottets majoritet hållit före, att det är nog med införandet af bestämmelsen, »att vederbörande är medlem af svenska kyrkan». Reservanterna ha ansett, att detta innebär någonting för litet. Jag skall härvid nu be att få ge tillkänna, att jag icke ämnar ingå på något replikskifte med den ärade ordföranden, utan öfverlämnar detta åt de herrar reservanter, som här med sina anföranden i dag närmast gifvit anledning därtill, och jag förmodar, att de icke heller skola underlåta detta. Jag ber endast få påpeka en sak, som, såvidt jag har mig bekant, icke betonats inom utskottet och icke heller under diskussionen i denna kammare i dag framkommit; och det är den fara, som följer med ett bifall till utskottets föreliggande hemställan, en fara, hvarigenom man, ifrån att ha haft ett *tvång*, som nog kunnat medföra »hyckleri» och skrymteri, skulle i stället komma att för dissenters lägga ut en *snara*, en *lockelse* till affall ifrån hvad dessa förut ha ansett i trosbekännelseväg vara af synnerligen hög vikt. Utskottet säger, som också den ärade ordföranden här inryckte i slutet af sitt anförande: »Hvar och en, som söker inträde i folkskoleseminarium för att sedan gå ut såsom lärare, måste således i hvarje fall göra upp med sitt eget samvete, huruvida han kan och vill först i seminariet mottaga och sedan såsom lärare själf meddela en sådan kristendomsundervisning» — det är en *sådan* undervisning, som man inom den svenska statskyrkan fordrar beträffande kristendomsundervisningen — »endast om han därtill känner sig oförhindrad, låter han utbilda sig till folkskollärare». Jag sade, att denna utskottets motivering innebär uti sig en *lockelse* till *affall* ifrån den uppfattning, som, lät mig säga, en dissenter yngling eller jungfru har om dopet och nattvarden gentemot statskyrkans lära. Denna utskottets motivering resulterar sålunda uti ingenting mindre, än att vara en *lockelse till skrymteri* och till »hyckleri». Ty kunde nattvardstvänet med fog tillskrifvas att vara en lockelse till »hyckleri», då det gällde att få komma in i seminariet, så kan väl också uppgörelsen med »eget samvete» föranleda ett kompromissande, mellan å ena sidan hvad man förut ansett vara rätt och hvad man å andra sidan anser vara orätt, hvars resultat, enligt min åsikt, kan blifva lika farligt, lika afskyvärdt som »hyckleriet» i det förenämnda fallet. Jag vet väl, att utskottet ingalunda velat lägga ut någon snara eller lockelse — vare det långt ifrån mig att göra en sådan antydning. Men då jag emellertid anser, att en viss lockelse här kan föreligga, om utskottets förslag antages, har jag icke kunnat vara med om

detsamma, utan ställt mig afvisande. Jag har velat, att linjerna i detta fall skola vara klara, så att den inträdessökande själf skall ha klart för sig, hvad som fordras vid *inträdet* och icke behöfva blottställa sig för lockelsen att underhandla med sig själf om den lärouppfattning, som han i en *framtid* kan komma att ha. Man kan väl säga, att den timliga lockelsen icke är så stor till ett sådant kompromissande, men man har dock icke stort fog för ett sådant yttrande. Ty kunde nattvardstvänet *förut* innebära en lockelse, då det gällde att välja lärarebanan, så måste väl ock det föreliggande förslaget innebära en icke mindre lockelse, då utskottet ju här kommer och ger en anvisning om ett kompromissande mellan, å ena sidan hvad man själf enligt dissenters bekännelse anser vara rätt, och å andra sidan hvad man i motsats därtill i en *framtid* såsom lärare är skyldig att i sin undervisning hålla på.

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Då jag, som sagdt, icke kunnat vara med därom utan ansett, att det vore bättre att ha *linjerna klara* från början och säga rent ut, att för att vinna inträde vid seminarium bör fordras icke konfirmationsväng, icke nattvardstväng, utan det att inträdessökande skall hafva behörigen deltagit i konfirmationsundervisningen och jämväl också hafva låtit sig döpas enligt svenska kyrkans ritual. Af den anledningen har jag varit med om den hemställan, som reservanterna kommit till.

På grund häraf ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den föreliggande reservationen.

Herr Olsson i Äldalsåsen: Herr talman, mina herrar! Det har sagts, att i den gamla goda tiden, när vi hade skräväsande här i landet, bland de kompetensvillkor, som fordrades af en lärning, för att han af sin mästare skulle kunna erhålla gesällbref, äfven det villkoret fanns, att han skulle vara konfirmerad och hade begått Herrens nattvard. I samma stil förefaller mig denna bestämmelse vara, som här gäller och gällt som ett villkor för vinnande af inträde i våra folkskollärareseminarier, nämligen att hafva begått Herrens nattvard. Jag skulle bättre ha förstått innebörden af denna bestämmelse, om detta villkor, äfven i fortsättningen hade varit gällande såsom kompetensbefordran så, att sedan en person genomgått ett seminarium och erhållit lärarebefattning, det ålegat honom att en eller flera gånger om året begå Herrens nattvard, på det att man kunde få konstateradt, att han var renlärig och skulle undervisa enligt kyrkans lära och bestämmelser. Men då detta villkor icke förefinnes, utan det blott är stadgadt, att man en gång måste hafva begått Herrens nattvard, har jag icke kunnat fatta innebörden af denna bestämmelse; och jag anser den för min del vara alldeles föråldrad och icke alls utgöra någon garanti för, att en dylik person skall kunna vara en god kristendomsundervisare i våra skolor, hvilket han mycket väl kunde vara, fastän han icke iakttagit denna bestämmelse.

Jag skall i detta sammanhang be att få uppläsa en del af den motivering, som lektor Waldenström hade för sin motion i samma

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.*

(Forts.)

fråga här i denna kammare år 1886. Han framhåller bland annat följande: »Om denna kvalifikation, att en gång hafva begått Herrans nattvard, kunde på något sätt betraktas såsom garanti för eller vittnesbörd om gudsfruktan eller annan god egenskap, så vore om det nämnda stadgandet icke så mycket att säga. Men att så icke är förhållandet, torde icke behöfva bevisas. Lika litet kan man säga, att det utgör något vittnesbörd om gudlöshet eller annan ond egenskap, att en person icke begått Herrans nattvard. Icke sällan händer det, att unga personer just af samvetsgrannhet och sinnets ärlighet hållas tillbaka från att begå Herrans nattvard, medan stora skaror utan inre andligt behof endast af slentrianens makt föras till nattvardsbordet. Att nu för de förra stänga seminariet, medan man håller det öppet för de senare, kan väl icke på något sätt anses såsom någon vinst, vare sig för skolan eller kyrkan. Tvärtom. Genom att sålunda förena yttre världsliga fördelar med begäendet af Herrans nattvard hjälper man till att officiellt uppehålla en för sann gudsfruktan hinderlig slentrian, etc.» Vidare säger samma motionär: »Så mycket mera synes en ändring i ofvannämnda stadga vara att förorda, som begäendet af Herrans nattvard icke utgör något villkor för kompetens till lärarebefattning i kristendom vid högre allmänt läroverk.»

För min del anser jag, att de ärade reservanterna ha bestått min motion med en icke så liten öfverloppsgärning. Jag har helt enkelt bara begärt att ur seminariestadgan skulle borttagas villkoret att hafva begått Herrans nattvard. Jag har icke begärt, att någon-ting skulle sättas i stället. Nu ha emellertid reservanterna satt tvenne villkor i stället. De hafva, äfven de, gått med på att borttaga detta nu omdebatterade villkor, att hafva begått Herrans nattvard, men de vilja, att den bestämmelsen i stället skall införas, att man skall vara döpt och hafva mottagit konfirmationsundervisning af präst i svenska statskyrkan. Jag för min del får säga det, att då det för närvarande inom vårt land finns ganska många, som icke äro döpta, barn af fireligiösa föräldrar, som ej i barndomen mottagit dopet och sålunda icke själfva på något sätt ha varit förvållande till, att de skulle blifva utestängda från att mottaga undervisning i våra folkskollärareseminarier, jag anser, att om kammaren nu skulle godkänna reservanternas förslag, denna fråga icke kommit i någon bättre ställning utan tvärtom i en sämre, i det att tvenne villkor bli satta i stället för att man skulle borttaga ett villkor.

Jag anser, att denna fråga har en ganska stor betydelse för vårt folk, och kan naturligtvis icke se frågan från samma synpunkt, som de ärade reservanterna sett den. De ha nämligen sett den mera ur den synpunkten, att våra seminarier, kanske jämväl våra folkskolor, äro någon sorts kyrkliga inrättningar, som endast de böra ha tillträde till, som bekänna sig till en viss kyrklig uppfattning i religiösa afseenden. Jag däremot betraktar våra seminarier och folkskolor som allmänna medborgersliga inrättningar, i hvilka det bör stå hvarje hederlig svensk medborgare öppet att vinna inträde

och komma i åtnjutande af den undervisning, som där meddelas. Däri skilja sig reservanternas och min uppfattning från hvarandra.

Jag skall icke vidare förlänga denna debatt, utan på grund af hvad jag sålunda anfört, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Häruti instämde herr *Ersson*.

Herr Hagström: Herr talman! Utskottet har icke i allo kunnat tillstyrka hvad motionären begärt. Han har begärt borttagande ur den nuvarande seminariestadgan af orden »begått Herrens nattvard». Denna bestämmelse, anmärker motionären, är ett hinder för sådana personer, som ej tillhöra den svenska statskyrkan, att vinna inträde i dylikt seminarium och där komma i åtnjutande af den utbildning, som kräves för att vinna anställning som folkskollärare eller lärarinna.

Jäväl, så länge som vi ha en svensk statskyrka, så länge sambandet ännu existerar mellan kyrkan och staten och så länge kristendomsundervisning är ett af folkskolans ämnen och folkskollärarne äro skyldiga att undervisa i alla ämnen, sålunda äfven i detta, böra väl ej till folkskollärare utbildas personer, som ej tillhöra svenska kyrkan. Vore det så, att seminarierna i likhet med de allmänna läroverken vore allmänna bildningsanstalter, så ställde sig förhållandet möjligen något annorlunda. Då skulle man, som en af reservanterna nyligen sade, väl kunna vara med om att tillstyrka motionen, sådan den af herr Olsson är framställd; men, som sagdt, de faktiska förhållandena äro icke sådana, att detta inom utskottet ansetts vara möjligt och ej heller önskligt. Utskottet har sålunda väl kunnat vara med om borttagandet ur seminariestadgan af den bestämmelsen, att inträdessökande skall hafva begått Herrens nattvard, men har föreslagit, att i stället måtte införas såsom villkor, att den sökande skall vara medlem af den svenska kyrkan. Äfven reservanterna hafva, såsom synes, varit med om borttagande af nämnda bestämmelse, att inträdessökande skall hafva begått Herrens nattvard. Men då de yrka, att i stället skall insättas en bestämmelse, som innebär, att sökanden bör vara döpt medlem af svenska kyrkan och efter där åtnjuten konfirmationsundervisning hafva behörigen förklarats berättigad till konfirmation och nattvardsgång, synes det mig, att detta är ungefär detsamma som att gifva någonting med ena handen, men ögonblicket därefter återtaga nästan alltsammans med den andra.

Redan 1886, då den fråga, som nu af motionären framförts, företogs till behandling i Andra kammaren, framhölls, att krafvet, att inträdessökande skall ha begått Herrens nattvard, icke utgjorde någon garanti för ett kristligt sinnelag hos de blifvande lärarna. Härei tror jag, att vi litet hvar kunna instämma, men lika litet kan man väl säga, att den bestämmelse, reservanterna önska få insatt, innebär någon sådan garanti. Denna bestämmelse synes mig endast vara tillkommen för att från seminarierna utesluta en del med-

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

lemmar, hvilka visserligen tillhöra svenska kyrkan, men ej fullgjort alla de former, denna kyrka kräver af sina bekännare. Att tillhöra svenska kyrkan, det är något obestämdt, heter det. Till svenska kyrkan hör man, så länge man ej sökt eller fått utträde ur densamma. Till svenska kyrkan kunna alltså en hel del personer räknas, som i religiösa frågor äro indifferent, eller som till och med äro s. k. fritänkare. Ja, dessa ha icke af de nuvarande bestämmelserna kunnat uteslutas från seminarierna, åtminstone icke i alla händelser, ty det har förut påpekats ej blott som möjligt, utan äfven såsom ett faktum, att en och annan, utan att verkligen ha religiöst sinne, gått till nattvarden blott för att kunna få inträde i seminarium.

Utskottet säger i detta hänseende: »Den nuvarande föreskriften kan slutligen leda till att personer, som vilja genomgå seminariet, af denna orsak begå nattvarden — alltså ett hyckleri, som i och för sig är ytterst olyckligt och som blir det i än högre grad, då det framkallas af en föreskrift, som afser att trygga de religiösa intressena i skolan.»

Jag tror, att reservanterna i allmänhet hafva samma uppfattning; och en af dem har nyss uttryckligen angifvit sin anslutning till densamma. Men om detta är ett hyckleri, då får det väl också anses som ett hyckleri, om en person låter anmäla sig till konfirmationsundervisning och genomgår denna undervisning endast med det skälet i bakfickan att hafva fullgjort hvad som behöfves för att vinna inträde i seminarium, men utan att för öfrigt hafva det religiösa sinne, som det vore önskligt att han hade.

Den bestämmelse, som reservanterna här vilja insätta i stället för den, som de äro med om att taga bort, förefaller mig sålunda vara tämligen onödig, och jag skulle nästan vilja säga godtycklig. Hade reservanterna uttalat sig för ett afslag å motionen helt och hållet, så skulle jag lättare hafva kunnat förstå deras ståndpunkt. Men för reservanterna har det icke varit nog, att den unge man eller den unga kvinna, som söker inträde å ett seminarium, måste, för att blifva antagen, genomgå en ganska allvarlig och grundlig pröfning i alla föreskrifna ämnen, icke minst i kristendom; det har för dem icke varit nog, att den undervisning, som i seminarierna meddelas, särskildt i kristendom, på många ställen är så grundlig och af sådan omfattning, att man till och med förmärkt klagomål däröfver, utan de synas äfven fordra, att den inträdessökande före sitt inträde på seminariet skall vara på det klara med sig själf och med sitt eget samvete. Jag tror emellertid, att om den inträdessökande har fallenhet för lärarekallet, och om han har känsla för de plikter och det ansvar, detta kall ålägger honom, så kan han blifva en god lärare äfven i kristendom, trots alla bestämmelser; men har han icke detta, så hjälpa inga bestämmelser i världen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Janson i Bråten: Herr talman! Kammaren skulle helt säkert helst se, att denna debatt toge slut, då den redan hållit på

så länge; men då jag är medmotionär i frågan, så känner jag mig pliktig att säga några ord.

Det är ett glädjande förhållande, att enighet tyckes hafva vunnits därom, att det är ett föråldradt villkor detta, som står i seminariestadgan. Det kunde försvaras och förklaras på den tiden, då det tillkom; men nu är det icke gärna någon, som ger sig på att försvara det. Jag ber emellertid att få säga, att enligt mitt förmenande reservanternas förslag icke är en förbättring, utan endast en omskrifning af precis samma villkor. Ty allt hvad reservanterna här föreslagit, såsom att vara döpt, att hafva undergått konfirmationsundervisning och förklarats kompetent att blifva konfirmerad, allt detta är ju endast förberedelser, enligt kyrklig mening, till att begå Herrens heliga nattvard. Reservanternas förslag innebär alltså enligt mitt förmenande icke ett framsteg, utan tvärtom ett steg bakåt. Herrans heliga nattvard har åtminstone biblisk häfd för sig. Men det här om konfirmation etc., som reservanterna hafva framställt, därom hafva vi ju icke alls någon befallning om i den Heliga Skrift, utan det är helt enkelt kyrkliga, mänskliga uppfinningar, som icke hafva så värst långa anor eller ens traditionen bakom sig.

Jag ber emellertid att få säga, att vare sig att man sätter det eller det villkoret i den här meningen, så blir det ju i själfva verket utan resultat, nämligen det resultat, som man vill vinna. Uppfyllandet af dessa villkor utgör ju ingen garanti för att personen i fråga är en from och gudfruktig person. Jag har själf erhållit folkskoleundervisning af en folkskollärare, som icke kunde förebrås för någon brist på renlärighet, och som bemödade sig mycket troget om att inpränta den lutherska kyrkans lära i oss; och han påstod bestämdt, att endast vi, den svensk-lutherska kyrkans lärjungar, gamla och unga, vore de rätta efterföljarna af Kristi apostlar. Han höll hårdt på allt hvad som hörde till kyrkan; men vid sidan om detta var det en brist i hans personliga lif, som gjorde, att han icke åtnjöt mycket förtroende i den församling, där han verkade. Han fick nämligen varning gång på gång för fylleri o. s. v. Hans efterträdare däremot — det var en lärarinna — var af alldeles motsatt läggning. Hon kunde icke anklagas för något i sitt lefverne, men i fråga om läran var det åtskilligt, som man hade stor anledning att anmärka på. I alla fall hade båda dessa personer gått till nattvarden i sin ungdom; men inte var det någon garanti vare sig för gudsfruktan eller för renlärighet.

Jag vill också påstå, att vi litet hvar äro i tillfälle att konstatera, då vi sammanträffa med skollärare eller -lärarinnor, att icke är det så värst mycket bevänt med intresset för att vara renlärig enligt kyrkans mening eller för att iakttaga ett fromt och kyrkligt lefverne. Jag vill här ingalunda göra några anklagelser, vare det långt ifrån mig; men jag har talat med åtskilliga lärare i denna fråga och därvid fått stöd för min mening. Sålunda frågade jag bland andra en äldre folkskollärare: »Hur många gånger har du gått till nattvarden?» — »Tre gånger», svarade han, »första gången, då jag konfirmerades; andra gången, då jag skulle in på seminariet;

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)

och tredje gången, då jag hade en dotter, som skulle konfirmeras, och som jag ville göra till viljes genom att gå den vägen.» Vi finna således, att nattvardsgång icke är något, som är till garanti för renlärighet, utan något, hvarmed man ofta blott söker att vinna vissa världsliga fördelar och förmåner.

Vidare ber jag att här få påpeka ett förhållande, som väl är själfva anledningen till motionen i fråga; och det är, att det finnes tusende unga män och kvinnor i vårt land, som i fråga om kristendom söka att uppfylla alla kvalifikationer, som man kan begära af unga människor, och hvilka skulle vilja ägna sig åt det kallet att träda in såsom lärare eller lärarinnor i våra folkskolor. Men genom det där villkoret, »att hafva begått Herrens nattvard», skola de förhindras därifrån. Jag ber att få säga, att i kyrklig mening hafva de icke begått Herrens nattvard; kanske en del ej heller äro döpta. Men då till och med svenska kyrkans präster i mångt och mycket äro af olika meningar om hvad som är kyrkans lära eller icke är kyrkans lära, så må det vara förlåtligt, om en frikyrklig ser saken så, huruvida ej, om man ställer ett frikyrkligt dop gentemot ett högkyrkligt eller statskyrkligt dop eller en frikyrklig nattvardsgång gentemot en statskyrklig nattvardsgång, det ena härvidlag kunde få vara lika godt som det andra.

Därför vill jag säga det, att bland de frikyrkliga finnas många män och kvinnor, som äro döpta och hafva gått till nattvarden; ty de frikyrkliga begagna sig i större utsträckning af nattvarden än de statskyrkliga. Jag vill upplysa kammaren om, att de frikyrkliga i allmänhet hafva nattvardsgång en gång i månaden, och det är ofta af ett hjärtats behof, som de unga männen och kvinnorna däri deltaga, så att nog är det mindre välbetänkt att från seminariet utesluta dessa, som i verkligheten hafva uppfyllt inträdesvillkoren, fastän de icke efter *kyrklig mening* hafva uppfyllt dem till fullo. Man har intet att anmärka mot deras lif, utan man skulle anse det som en stor fördel, att de kunde planteras ut som folkskollärare och -lärarinnor. Jag tror, att man genom det här villkoret *stänger just för de element*, som det vore mest hälsosamt och mest önskligt att få in på detta område.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och afslag å reservationen.

Herr Rehn: Herr talman, mina herrar! De olika synpunkterna i denna fråga äro ju redan framhållna, och det lärer väl därför icke vara så lätt att komma med något nytt; men då jag gått med på den reservation, som finnes bifogad utskottets betänkande, anser jag mig också böra med några ord angifva de skäl, som föranlett mig därtill.

Vi hafva, såsom redan förut af flere talare blifvit framhållet, inom utskottet varit eniga om, att den nuvarande bestämmelsen i seminariestadgan, att den, som söker inträde som elev vid folkskoleseminarium, skall hafva begått Herrens nattvard, bör utgå och ersättas med någonting annat. Vi hafva också varit eniga om att

vid seminarierna icke böra såsom elever antagas andra än de, som äro medlemmar af svenska kyrkan. Hvad som skiljer de båda förslagen är, att utskottet anser det vara till fyllest, om den sökande är medlem af svenska kyrkan, medan däremot reservationen går ut på, att den inträdessökande bör vara döpt samt förklarad berättigad till konfirmation och nattvardsgång, med andra ord, att han skall hafva undergått konfirmationsundervisning.

Å sidan 4 i betänkandet säger utskottet: »Utskottet vill lämna osagdt, huruvida folkskoleseminarierna såsom sådana ovillkorligen och under alla förhållanden böra stå öppna endast för dem, som på grund af religiös bekännelse äro kompetenta till lärareplats i folkskola. Men utskottet måste anse, att i hvarje fall seminarierna under nuvarande förhållanden måste förbehållas åt sådana elever.» Och på sidan 5 heter det: »Utskottet måste följaktligen vidhålla den grundsats, som hittills tillämpats, nämligen att den fordran i fråga om religiös bekännelse, som enligt regeringsformen gäller för kompetens till lärareplats, får gälla redan för inträdessökande vid seminarierna.» I denna del instämmer jag också till fullo med utskottet, men då utskottet anser denna grundsats tillräckligt häfdat genom bestämelsen, att vederbörande skall vara medlem af svenska kyrkan, då kan jag icke dela utskottets mening. Jag utgår från den uppfattningen — herrarne få ursäktas, att jag säger min mening rent ut — att till svenska kyrkans medlemmar kunna räknas förutom de, som i vanlig mening kallas kyrkligt intresserade, kyrkligt sinnade, icke blott de, som i en eller annan frikyrklig riktning skilt sig från kyrkans åskådning, utan jämväl sådana, som i själfva verket kunna sägas icke omfatta *något slags religiös bekännelse*, utan äro hvad man kallar religiöst indifferent, ja, till och med utprägladt antireligiösa, och som därför icke göra någon hemlighet af, utan öppet förklara, att de betrakta religionen och kristendomen såsom ett hinder för människorna, såsom mera till skada än till gagn. En sådan person bör enligt mitt förmenande icke räknas till dem, som »bekänna den rena evangeliska läran», såsom det heter i grundlagen, om han än formellt är medlem af svenska kyrkan. Jag tror icke heller, att det kan vara tillräckligt, att personer med sådan lifsåskådning skola beredas tillfälle att utbilda sig för folkskollärarekallet, så mycket mindre, som jag icke heller tror, att detta, för närvarande åtminstone, är af behovet påkalladt. Å ena sidan kunna ju seminarierna, såsom utskottet påpekar, icke på långt när mottaga alla dem, som med nu gällande kompetensvillkor anmäla sig, och vill man nu därtill undanröja det hinder, som kan ligga i villkoret om konfirmation och nattvardens begående, så är området därmed något vidgad. Således kan det icke vara ur synpunkten af brist på lärareämnen, som något behof af att än ytterligare vidga detta område gör sig gällande. Å andra sidan tror jag, att de personer, som annars på grund af begåfning och naturliga anlag med mera kunna vara mest lämpade och skickade för lärarekallet, men som finna de läromeningar, som meddelas i den kyrkliga konfirmationsundervisningen, så oförenliga med sin egen lifsåskådning, att de

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.*
(Forts.)

fördens skull icke anse sig kunna mottaga kristendomsundervisning af någon prästman inom svenska kyrkan, jag tror, säger jag, att sådana personer skola i medvetande om de skyldigheter de få sig ålagda såsom folkskollärare, nämligen att meddela undervisning i kristendom och religiösa trossatser, som de för egen del icke kunna gilla, finna detta så motbjudande, så stridande mot deras egen rättskänsla, att de alls icke skola betrakta sig såsom på något sätt orättvist tillbakahållna, äfven om de fortfarande såsom hittills icke kunna komma in på folkskollärarebanan.

Nu tror jag visst icke, att vare sig den nu gällande bestämmelsen i seminariestadgan eller de villkor, som i reservationen föreslås, skulle utgöra någon garanti för en persons kyrkliga eller religiösa sinnelag, då han efter slutad seminariekurs står färdig som folkskollärare; därom är jag fullt ense med utskottet. Men jag kan dock icke finna det lämpligt och än mindre nödvändigt att genom borttagande af *alla* villkor i detta afseende, som förutsätta eller åtminstone tyda på något slags religiös bekännelse, så att säga inbjuda personer att välja ett lefnadskall, under hvars utöfvande de kanske oupphörligen skulle känna sig stå i strid med sin egen personliga öfvertygelse.

Fasthåller man den grundsatsen, att vår folkskollärarekår fortfarande skall rekryteras bland svenska kyrkans medlemmar — och det gör äfven utskottet — och att således dissenters icke skola beredas tillfälle till seminarieutbildning, då kan jag icke fatta, att det villkor, som i reservationen uppställs, kan betraktas såsom något slags samvetstvang för den, som annars känner sig oförhindrad att själf meddela icke en konfessionslös religionsundervisning, utan en kristendomsundervisning, som väl ändå till sina väsentligaste delar sammanfaller med den undervisning, som meddelas i konfirmations-skolan. Då härtill kommer, att kyrkans medlemmar äro obligatoriskt skyldiga att låta sina barn inhämta kristendomsundervisning i skolorna, så tror jag, att man bör taga hänsyn äfven till den omständigheten. Jag föreställer mig, att det skall finnas ofantligt många i vårt land, som skulle känna sig smärtsamt berörda af att veta, att staten i detta afseende skulle lämna fältet alldeles öppet, och jag skulle nästan tro, att motionärerna själfva höra till dem, som i så fall icke skulle, åtminstone i längden, känna sig så fullt belåtna.

Tar man bort alla bestämmelser i detta afseende ur seminariestadgan och nöjer sig blott därmed, att den inträdessökande är medlem af svenska kyrkan och att han visar sig ha inhämtat erforderliga kunskaper, synes mig också konsekvensen fordra, att man i folkskolestadgan stryker den bestämmelsen, som föreskrifver, att den, som skall anställas som folkskollärare, skall vara känd för gudsfruktan, ty man kan väl icke tala om en ateist, en gudsförnekare, som är känd för gudsfruktan. Det tycker jag, om något, låter som en blodig ironi. Jag vet väl, såsom jag förut antydtt, att en lärare kan ha hvilken uppfattning som helst, äfven om han blifvit döpt och mottagit konfirmationsundervisning, men i så fall blir det en

sak, som den enskilde får taga på sitt eget ansvar. Staten har i alla fall icke legaliserat och så att säga officiellt förklarat, att den godtager honom såsom sådan till kristendoms lärare.

Det är på dessa grunder, herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! I den nu föreliggande frågan kan man urskilja tre olika ståndpunkter. Den första är kvarstående vid det nuvarande förhållandet, den andra är reservanternas förslag och den tredje är det Nils Edénska utskotts-förslaget.

Hvad då först angår det nuvarande förhållandet, så tyckes ingen enda vilja taga det i försvar, och detta visar, huru vi gått framåt på de något mer än 20 år, som förflutit sedan den tid, då denna fråga diskuterades så lifligt i Andra kammaren med anledning af en motion af lektor P. Waldenström ungefär i samma riktning som herr Olssons i Älfdalsåsen.

För närvarande gälla för vinnande af inträde vid våra seminarier tre villkor. Det första är, att de inträdessökande skola vara döpta, det andra att de ha fått konfirmationsundervisning, och det tredje, att de ha begått Herrens nattvard. Nu nöja sig reservanterna med de två första villkoren, och jag vill gifva dem det erkännandet, att deras ståndpunkt innebär ett framsteg på detta område, ehuru steget från min synpunkt sedt förefaller att vara ganska litet. Om reservanternas förslag vinner Riksdagens bifall, har man således på detta område borttagit nattvardstväranget. Jag skulle för min del önska, att vi ginge längre och toge bort äfven konfirmationsundervisnings-tväranget, d. v. s. det statskyrkliga nattvardstväranget och doptväranget, d. v. s. det statskyrkliga barndopstväranget, men äfven om man icke vill gå så långt, utan nu tager bort endast det ena af dessa tre villkor, så betyder det, såsom jag antydtt, ett litet steg framåt.

Gentemot den invändning, som en talare framställde, att kommunerna skulle mottaga en folkskollärare med misstroende, om han icke hade fyllt de villkor, som reservanterna nu uppställa och som äro litet mindre än de förut gällande, vill jag påpeka, att, såvidt jag är riktigt underrättad, en kommun icke är annat än i mycket få undantagsfall tvungen att taga emot en sådan folkskollärare, ty församlingarna ha rätt att välja lärare. De församlingar, som icke vilja ha en sådan folkskollärare, skola helt enkelt icke välja honom. Men de församlingar åter, som äro nöjda med en sådan lärare, och inom hvilka åsikter vunnit spridning, liknande dem, som herr Olsson i Älfdalsåsen företräder och som kanske kunna vara ganska vidt utbredda i en del församlingar, de må ha sin frihet att välja en sådan lärare. Jag menar således, att det skälet icke bör få vara afgörande.

Vidare har såsom skäl emot detta förslag anförts, att staten lämnar bidrag till folkskolan på vissa villkor. Härmed äro vi inne på en ganska vidtutseende fråga. Alla, som lämna bidrag till folk-

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan för
folkskollärare-
seminarierna a.
(Forts.)*

skolan, böra väl också ha rätt att säga något i skolfrågor. Vi skola väl icke fränkänna någon af dem, som bidraga, en dylik rätt.

Sedan var det en talare, som särskildt framhöll, att han icke ville ha här åsyftade personer till skollärare, och det i trots af att de äro medlemmar af kyrkan. Detta är ett sätt, som förut användes mot personer, som icke i allo delat statskyrkans uppfattning, utan som haft i åtskilligt andra synpunkter, men som dock kunnat vara varmt religiösa. Det är den gamla taktiken, som går igen, men huruvida kyrkan vunnit på den saken eller icke, därom vill jag nu icke yttra mig. Å andra sidan vill jag heller icke påstå, att de andra, de utestängda, blifvit alltför mycket lidande härpå. Jag tycker dock det är märkvärdigt, att man alltfört skall behandla medlemmar af sin kyrka på detta sätt. Som ju för herrarna torde vara bekant, och som en talare äfven framhållit, anses äfven dessa, som icke äro döpta och icke konfirmerade, såsom medlemmar af statskyrkan, om de nämligen icke t. ex. medföljt föräldrar, som utgått ur statskyrkan, och sålunda på det sättet blifvit dissenters. Angående frågan om konfirmationsundervisningen gäller det ju, att om de icke skulle ha fått den, ha de ju fått kristendomsundervisning i folkskolan, innan de inträda i seminariet, och i seminariet få de också kristendomsundervisning, så att af den undervisningen böra de åtminstone få ganska mycket, på samma gång som de äfven få kunskap att undervisa i ämnet kristendom.

En talare har framhållit, hvad som enligt hans mening skulle blifva följden, om utskottets förslag ginge igenom. Då skulle den verksamhet ökas, som nu tagit sig uttryck i Fosterlandsstiftelsens inköp af en egendom för att upprätta en bibelskola, i Svenska missionsförbundets verksamhet ute på Lidingön och i de åtgärder, som Diakonistyrelsen möjligen kan komma att företaga. Jag skulle kunna fullständiga hans lager af exempel med hvad baptistsamfundet kan komma att göra genom att en egendom här i staden inköpts. Åtskilliga medel finnas också samlade för en skolverksamhet af likartad beskaffenhet som den nyssnämnda. Härtill komma ju äfven andra företag, för att icke nämna dem, som mera hafva karaktären af att stamma från dissenters, t. ex. metodisterna, hvilka äro mycket flitiga, äfven i fråga om att undervisa ungdom i kristendoms läror.

Jag skulle vidare vilja sätta i fråga, huruvida de nuvarande förhållandena värna om kyrkans lära bättre än hvad fallet skulle blifva, om utskottets förslag ginge igenom. Jag skulle kunna draga fram exempel på, huru det redan gått, Jag tror, att en del exempel t. o. m. ej skulle kunna finnas ligga alltför långt från Andra kammarens område.

Herr talman, jag har naturligtvis den uppfattningen, att jag, som frågan *nu* ligger — det vill jag hafva betonadt, att som frågan *nu* ligger — vill yrka bifall till utskottets förslag, som jag anser vara sakligt och väl framställt. En af reservanterna, nämligen herr Sandquist, har ock erkänt, att utskottets motivering för dess förslag är förtjänstfullt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om ändring af
32 § 1 mom.
i stadgan om
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

Friherre Lagerfelt: Endast ett par synpunkter ber jag att få påpeka. I likhet med föregående talare, som uppträdt för reservationen, vill jag framhålla, att vi genom några lagstiftningsåtgärder ej kunna åstadkomma, att vi få kristligt sinnade lärare i våra skolor. Hvad som särskildt bestämdt mig för att afgifva den ifrågavarande reservationen, är det, att jag anser, att den lärare, som undervisar i kristendom, bör själf ej stå främmande för vår kyrkas bekänneelse och kanske mest vår kyrkliga ordning. Jag anser, att mindre kontakt med kyrkan kan man ej fordra af denne, än att han skall inom kyrkan ha mottagit kristendomsundervisning. Jag tror ock, att det är viktigt för en lärares ställning i de flesta af våra församlingar, att han ej ställt sig i strid med vår svenska lära och ordning, ty efter min uppfattning har kyrkan flera vänner än fiender i vårt land.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson i Älfdalsåsen: Endast några ord. En talare yttrade nyligen, att det finns andra än de frireligiösa, som, om utskottets förslag skulle gå igenom, skulle bli satta i tillfälle att vinna inträde vid våra seminarier, sådana, som sakna allt religiöst intresse, till och med utprägladt antireligiösa. Däri har han säkerligen fullkomligt rätt. Jag förstår, att han härmed velat säga, att därest vi nu skulle öppna portarna på det sätt utskottet gifvit anvisning till, så skulle man få sådana lärare i våra folkskolor, som icke alls intresserade sig för någon religionsundervisning i skolorna. Men de önskemålen uppnår man icke med de bestämmelser, som vi nu ha haft, d. v. s. med detta villkor, att man skall ha begått Herrens nattvard för att erhålla inträde vid seminariet. Det har säkerligen icke kunnat förhindras, att många ännu den dag, som i dag är, kunnat erhålla rätt att hålla skola, ehuru de säkerligen icke äro mycket religiöst sinnade. De få alltså äfven undervisa i kristendom i våra folkskolor, och jag kan icke fatta, att man med de bestämmelser, som här föreslagits af reservanterna, skall kunna vinna något bättre resultat.

Jag ber i detta sammanhang få omnämna ett par fall, som nyligen inträffat hemma i min trakt. Där var det nämligen en ung man och en ung kvinna, som beslutat sig för att söka inträde vid seminariet. De voro icke döpta och icke konfirmerade och hade icke begått Herrens nattvard. De gingo emellertid till prästen, de läto döpa sig, de läto konfirmera sig och de begingo Herrens nattvard. Och så var då vägen öppen för dem att vinna inträde vid seminariet. Jag vill icke döma människornas inre öfvertygelse och uppfattning, men för min del är jag af den meningen, att det näppeligen var något inre behov, som dref dem att gå till prästen och låta döpa sig, konfirmera sig och begå Herrens nattvard. Sannolikt var väl det det förnämsta motivet, att de ville vinna inträde vid seminariet, och säkerligen resonerade de så här: det gör ingenting, att jag underkastar mig dessa bestämmelser, ty därmed har jag ju

*Om ändring af
§ 2 § 1 mom.
i stadgan om
folkskollärare-
seminarierna.
(Forts.)*

vunnit den förmån, som jag åsyftade att erhålla, nämligen att få komma in i ett seminarium, och efter att ha lyckats genomgå seminariet, står vägen sedan öppen för mig att söka lärareplats. — Under sådana förhållanden anser jag, att man med de bestämmelser, som reservanterna föreslagit, icke heller kan utestänga våra unga män och kvinnor, som vilja vinna inträde vid våra seminarier. Men däremot är jag af den öfvertygelsen, att man genom ett sådant sätt gifver anledning till och skapar skrymteri i religiösa frågor. Kanske skulle vi, om vi den dag i dag är ginge att undersöka, hurudana förhållandena äro med de lärare, som undervisa i våra folkskolor, om de bekänna sig till den evangelisk-lutherska läran af ren öfvertygelse och om de äro religiöst intresserade, kanske skulle vi då, det fruktar jag, om vi fasthölle vid dessa villkor för deras rätt att utföra lärarekallet, få stänga många af våra folkskolor. — Vi ha en annan bestämmelse, en bestämmelse för våra präster, att de skola predika i öfverensstämmelse med den Augsburgska bekännelsen och de symboliska böckerna, men jag vill fråga, om det finnes många präster i vårt land, som helt och hållet följa dessa bestämmelser. Och om det nu så vore, att man konsekvent ville hålla på de där bestämmelserna, så skulle kanske många af våra kyrkor få lof att stängas för en del präster. Jag håller fortfarande på, att det beslut, hvartill utskottet kommit, är ett af de lyckligaste, som vi för närvarande kunna hoppas uppnå, och jag ber fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag, under uttalande af den förhoppningen, att åtminstone denna kammare också måtte kunna biträda utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen vara afslutad. I enlighet med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet af herr Sandquist m. fl. afgifna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å första tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, bifaller den vid utlåtandet af herr Sandquist m. fl. afgifna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 92 ja och 111 nej. Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 11.

Till afgörande förelåg nu Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 23, i anledning af väckt motion rörande alkoholmissbrukets motarbetande. *Angående alkoholmissbrukets motarbetande.*

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 205, hade herr *Kjellberg* hemställt om skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande de lämpligaste medlen att motarbeta alkoholmissbruket i vårt land samt därvid särskildt låta utredningen omfatta dels totalförbudets innebörd och antagliga konsekvenser och dels innebörden och de antagliga konsekvenserna af redan framställda eller andra förslag till genomgripande reformering af bestämmelserna rörande alkoholhaltiga dryckers utskänkning och utminuterung.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, under hvilka förhållanden rusdryckshandteringen i riket måtte kunna så regleras, att, efter lämplig öfvergångstid, all försäljning, tillverkning och införande i riket af vin, brännvin, sprit, likörer och därmed likställda varor samt öl och andra maltdrycker med mera än tre procents alkoholhalt till annat än medicinskt, tekniskt och vetenskapligt ändamål vore förbjudna, samt för Riksdagen framlägga denna utredning jämte de förslag, densamma kunde föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Räf: Inom nykterhetsarbetet har jag alltid ansett de inkonsekvenser, som där ofta förekomma, såsom de allra farligaste, och därefter har jag betraktat den s. k. kombinationspolitiken såsom en bland de farligaste saker, som nykterhetsvännerna kunna taga sig för.

I afseende på den första saken, nämligen inkonsekvenser, har jag näppeligen sett så stora som i föreliggande fall. Om man nämligen jämför motionen med det föreliggande utskottsbetänkandet, så blir inkonsekvensen så mycket mer i ögonen fallande, som just samme herr *Kjellberg* har undertecknat såväl motionen som utskottsbetänkandet, det senare i egenskap af utskottets ordförande. Man hade naturligen väntat sig, att utskottets ordförande åtminstone skulle hafva reserverat sig mot något af hvad utskottet här framställt emot hans egen motion. Men det egendomliga i saken är, att man icke finner en enda rad sådan reservation. Motionen var af-

Angående alko-
holmissbrukets
motarbetande.
(Forts.)

fattad den 6 februari, och utskottets utlåtande är utfärdadt den 1 april. Det borde icke hafva behöft blifva så förfärligt stora tanke-skiftningar på en månad 22 dagar eller en månad 23 dagar. Och man frågar sig verkligen, hvilka orsakerna kunna vara till ett så fullständigt frångående på en månad 22 dagar af de åsikter, han hade den 6 februari.

Motionen »fastslår» — det är utskottets egna ord jag följer — motionen »fastslår», »att *alla* förslag, syftande till genomgripande reformering af bestämmelserna om alkoholhaltiga dryckers utskänkning och utminuterung, *ovillkorligen* skola indragas uti *utredningen om totalförbud*».

Det är att märka, att utskottet begagnar ett så starkt uttryck som »fastslår». Om man nu frågar, hvad som skulle fastslås, ber jag, då tiden är mycket dyrbar, att få hänvisa till motionens kläm. Jag vill icke läsa upp den för att icke upptaga tiden. Bland dessa redan framställda och andra förslag insätter emellertid motionären herr Kjellberg den 6 februari *det kommunala vetot* som ett bland de viktigaste. Men hvad herr Kjellberg sålunda den 6 februari ovillkorligen *fastslår*, det förklarar han redan den 1 april — ett egendomligt datum för öfrigt för denna sak — vara »*icke behöfligt eller ens tillrådligt*». Det skall jag säga, att hvad som fastslås den 6 februari, det är ord att taga i, då det heter därom redan den 1 april, att hvad man den 6 februari har föreslagit, det är »*icke behöfligt eller ens tillrådligt*». Detta må nu kallas hvad som helst, kanske kallas det vetenskaplighet eller något dylikt, eftersom detta uttryck icke brukar vara ovanligt på det hållet. Jag lämnar det för öfrigt därhän. Men det konstaterar jag, att det är synnerligen skadligt för nykterhetssaken, att den behandlas på detta sätt. Och det blir icke mindre skadligt, då den på detta sätt behandlas af mycket framstående talare, mycket framstående nykterhetsmän, personer, som t. o. m. framskjutas af stora nykterhetsorganisationer för att hålla föredrag i landet och undervisa. Det bör väl ursäktas, om man en smula börjar fundera på, hvad som blifvit framställdt, då det därom heter efter en månad och 22 dagar, att det är förkastansvärdt.

Det är äfven en annan anmärkning, som jag vill göra i fråga om detta ofta omskrifna s. k. lokala veto. Därom heter det i utskottsbetänkandet:

»Mången, som alldeles icke önskar eller gillar ett totalförbud, finner det kanske fullkomligt i sin ordning, att kommunens myndiga medlemmar få genom personlig omröstning afgöra, huruvida försäljning af alkoholdrycker må försiggå i kommunen.»

Det är den *ena* parten, som säger detta. — Den *andra* parten säger så:

»Mången åter, som bestämdt önskar totalförbud, finner kanske betänkligt att i en enstaka kommunal fråga göra omröstningen oberoende af förmögenhet.»

Nu är det att märka, att liksom motionären den 6 februari så mycket intresserar sig för detta s. k. lokala veto, att det för all

del borde indragas i den stora undersökningen, så har han med denna motivering nu sagt, att det icke behöfver indragas, oaktadt han här framställer två stora parter af svenska folket, som stå i mycket stridiga tankar om detta lokala veto.

Vidare är därvid att märka, hvad som säges i det s. k. utkastet till det program, som han anvisar i sin motion. Utredningen skall enligt detta omfatta, bland annat, alkoholmissbrukets skadliga följder, utredning angående totalförbud, utredning angående andra medel »att motarbeta alkoholmissbruket». Och då sätter han i första rummet »*Det kommunala vetot*». Så specificerar han hvad man skall utreda i denna fråga, nämligen: »Hvad vill man därmed vinna? Skillnaden mellan detta och totalförbud? Hvilka brister vidlåda detta system!» Jag skulle vilja tillägga: »Hvad är verkligen *sanningen* om detta system, det amerikanska s. k. lokala vetot?» Och jag undrar, om det ej skulle vara intressant för hela Riksdagen och för nykterhetsvännerna i Andra kammaren att en gång få veta *sanningen* beträffande detta amerikanska s. k. lokala veto, ty vore det sådant, som det beskrifves från det ena hållet, skulle jag fortfarande intressera mig mycket för det, ehuru det har mycket i sin bakficka, såsom jag kan förstå, hvilket icke är eftersträfvansvärdt för svenska folket. Det skulle äfven vara intressant att få utrönt, i hvilket förhållande per capita lokalt veto står till omröstning efter den nuvarande röstgrunden i kommunerna.

Oaktadt allt detta synes stå så klart för motionären den 6 februari, afstyrker han alltsammans den 1 april!

Så finner jag en annan sak, som är lika betänkelig ur nykterhetsvänlig synpunkt. I motionen säger herr Kjellberg, att det lokala vetot afser »att motarbeta alkoholmissbruket», men i utskottsutlåtandet gör han det till en vanlig rösträttsfråga. Jag skall läsa upp själfva uttrycket, så att herrarna själfva få höra det: »Denna fråga rör sig sålunda hufvudsakligen om den kommunala själfstyrelsen.» Jag har aldrig hört, men väl tänkt, att det förhåller sig på det sättet med frågan, att den väsentligen styres af politiska skäl, hvilka väl hållas fördolda under valtiderna, då de i valprogrammet från liberalt håll kallas nykterhetsfrågor. Här i detta fall framdragas de, och det säges om denna fråga, att den rör sig »hufvudsakligen om den kommunala själfstyrelsen». Jag må säga, att jag näppeligen sett något fall, då den s. k. nykterhetskombinationspolitiken framvisat en sådan praktblomma på hvad den egentligen innebär. Och jag må å andra sidan säga, att man får ursäktas oss en liten smula, sedan vi fått se detta, om vi icke utan vidare pröfning äro färdiga att gå med på hvad man från liberalt håll kallar »lokalt veto».

Det skulle vara synnerligen angenämt, om man under det kommande året och i synnerhet under de politiska agitationer, som under nämnda år komma att igångsättas, finge höra samma öppna språk ute i landet, att afsikten med detta lokala veto från liberalt håll innebär, nämligen att få en kommunal själfstyrelse, grundad på, att alla till myndig ålder komna män och kvinnor skola äga lika afgörande i kommunens angelägenheter. Med detta utskottsutlåtande

Angående alkoholmissbrukets motarbetande.
(Forts.)

Angående alkoholis-
misbrukets
motarbetande.
(Forts.)

för ögonen torde det vara ursäktligt, om våra nykterhetsvänner börja vända sig från det af det liberala partiet framförda talet om lokalt veto och i stället på allvar tänka på en annan fråga, nämligen verkligt lokalt veto, grundadt på nuvarande kommunala rösträtt, hvarom jag framburit en motion i Riksdagen, hvilken motion behandlades här för åtta dagar sedan. Jag vågar verkligen rekommendera herrar ledamöter af Andra kammaren att allvarligt taga i öfvervägande, huruvida vi icke böra på denna väg snarast möjligt få ett verkligt lokalt veto till stånd, grundadt på den nuvarande kommunala rösträtten.

Herr talman! Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra, men jag beklagar i nykterhetsvännernas intresse, att detta utskotts-
betänkande i sin nuvarande form skall gå till Första kammaren för att där behandlas. Jag tror, att man icke får kalla Första kammaren så alldeles oresonlig, ifall den med detta utskottsutlåtande framför sig skulle draga litet på munnen åt dem, som mera intimt haft med detsamma att göra. Jag tror också, att *de* liberala tidningar — långt ifrån alla — som mellan sina brännvinsannonser bruka gifva Första kammaren förfärliga gliringar för, att den icke är nog nykterhetsvänlig, böra hålla inne en liten smula med det språket och icke ropa alltför högt. Det kan tydligen gifvas äfven andra orsaker till att Första kammaren tar sig en funderare, då man ser, att hvad som begärdes den 6 februari den 1 april kastas bakom ryggen. Jag beklagar den förlust, som nykterhetssaken — jag talar icke om annat — lidit genom ett dylikt utskottsutlåtande.

Herr Kjellberg: Herr talman! Det är icke uteslutande den långt framskridna tiden, som gör, att mitt anförande skall blifva mycket kort. Jag skall nämligen icke ens söka bemöta det lysande anförande, som herr Räf hållit, hvilket för öfrigt rörde sig mera om min personliga ställning till föreliggande fråga än om själfva utskottets betänkande, då jag af herr Räfs refererande framställning kan förstå, att han på sitt — om jag så må säga — älskvärda sätt rört ihop herr Hildebrands och min motion. Som bekant, ha herr Hildebrand och jag väckt motioner med lika kläm, men fullständigt olika motivering. En punkt i herr Räfs anförande ber jag dock att få svara på, icke därför, att herr Räf berört den, utan därför att den öfver hufvud kommit på tal. Min motion i Andra kammaren, liksom herr Hildebrands i Första kammaren, skrefs i förhoppning om sammanstämmande beslut af båda kamrarna. Såsom ärendet nu föreligger i dag, befinner det sig på ett stadium, som kommer att efterföljas af ett nytt, då Första kammarens beslut i anledning af herr Hildebrands motion om någon tid, då utskottets betänkande blir färdigt, här kommer att behandlas. Min ställning till frågan motiveras af två skäl. Det ena är, att sedan min motion väcktes, har Andra kammaren utan votering fattat beslut i anledning af herr Jonssons i Hökhult motion. Det andra skälet är, att jag funnit mig böra vara nöjd, då mina utskottskamrater, äfven de, som icke tillhöra liberala samlingspartiet, varit eniga om, att de utredningsönskemål jag fram-

ställt i min motions kläm i stället skulle omnämnas, såsom herrarna behagade finna också har skett, i utskottets motivering. Då vi närmare gingo igenom de frågor, som till äfventyrs kunde pressas in under den föreslagna utredningen, funno vi, att man borde inskränka sig till de i min motion omnämnda fyra frågorna, *icke lokalt veto*, jämte två punkter, som herr Kvarnzelius i motiveringen till sin reservation till bevillningsutskottets utlåtande nr 4 framhållit. Utskottets medlemmar, och däribland äfven jag, hafva ansett, att det vore bättre att begränsa den begärda utredningen mera, än som skett i min motions ursprungliga kläm, då man i utskottets motivering kunde framhålla de frågor, som utskottet ansåg utan tvifvel vara fullt samhöriga med en utredning om totalt rusdrycksförbud. Efter denna upplysning har jag, herr talman, icke annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående alkoholisbrukets motarbetande.
(Forts.)

Herr Räf: Herr talman! Jag ber att få konstatera, att den siste ärade talaren gifvit ett erkännande åt hvad jag sagt. Han påstod dock, att jag begått det misstaget att sammanblanda hans motion med herr Hildebrands. Men det är icke jag, som gjort detta, utan herr Kjellberg själf, och då får han också vara snäll och taga konsekvensen däraf. Det står på sidan 14 i den af herr Knut Kjellberg den 6 februari 1910 undertecknade motionen: »I fråga om utkast till ett program för det ifrågasatta utredningsarbetet tager jag mig friheten att i hufvudsak hänvisa till hvad som i detta afseende anförts i herr Hildebrands inom Första kammaren i dag väckta motion nr 43 med samma syfte som denna.» Och i herr Hildebrands motion står: »Ett utkast till program kunde exempelvis *bland annat* upptaga följande utredningspunkter» och den mest upphöjda punkten är punkt C: »utredning angående andra medel att motarbeta alkoholisbruket» och bland dessa medel intager »Det kommunala vetot» *främsta* rummet.

Öfverläggningen var härmed slutad. Kammarken biföll utskottets hemställan; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första kammaren.

§ 12.

Herr *Palme* aflämnade en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 287, bordlades på begäran.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammarken uppskjuta behandlingen af öfriga på föredragningslistan uppförda ärenden till

kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarrens ledamöter kl. 4.27 e. m.

In fidem
Per Cronvall.